

jaarverslag 2011

**museum van
boijmans beuningen**

jaarverslag 2011

---

museum van
boijmans beuningen

Foto: Jansz & Linders

Kleuonderzoek

Voor de nieuwe collectiepresentatie *De Collectie Verrijkt* ontwikkelt Peter Struycken een rijk palet aan kleuren, speciaal bestemd voor het Van der Steur-gebouw. Hij inventariseert de vaste kleuren in het gebouw en ontdekt onder andere dat voor de lambrisering in de loop der tijd verschillende bruin-

tinten zijn gebruikt. Voor de samenhang tussen de nieuw te ontwerpen kleuren en de kleur van de lambrisering gebruikte hij de oudste en meest voorkomende bruine kleur die in sommige van de zalen opvallend aanwezig is. Op basis hiervan maakt hij een palet dat varieert van verschillende tinten wit

tot blauw, groen en paars. Een aantal van de door Struycken voorgestelde kleuren blijkt niet standaard voorhanden. Die kleuren worden op basis van staten van Struycken gemengd door Sikkens.

Inhoud

Voorwoord 5

- 1 Stafafdeling Conservatoren **6**
- 2 Stafafdeling Marketing en communicatie **18**
- 3 Stafafdeling Educatie en publieksbegeleiding **26**
- 4 Sector Collectie en onderzoek **40**

Aanwinsten 52

- 5 Sector Presentaties **66**
  - 6 Sector Bedrijfsvoering **88**
  - 7 Financieel verslag **94**
  - 8 Structurele en incidentele bijdragen **102**
  - 9 Raad van Toezicht **110**
- English Summary 115

Bijlagen

- A Publicaties **123**
- B Aanwinsten en uitgaande bruiklenen **127**
- C Presentaties **143**
- D Educatieve activiteiten en evenementen **153**
- E Personeel en organisatie **159**
- F Bestuurlijke activiteiten en nevenfuncties directie **165**

Tentoonstelling Yayoi Kusama – Infinity Mirror Room, foto Lotte Stekelenburg

Voorwoord

2011 is een goed jaar. Het museum gonst van de activiteiten, wordt door velen gedragen, toont de kunst van nu en van toen, verzamelt volop en werkt met zijn collecties. Met andere woorden: het publiceert, presenteert, conserveert, restaureert en onderzoekt dat het een lieve lust is. Op dat laatste ligt in dit jaarverslag de focus. Want het museum is niet alleen een plek waar kunsthistorisch onderzoek wordt verricht, ook op het gebied van educatie, bedrijfsvoering, automatisering en marketing en communicatie vormt onderzoek een van de grondslagen van het museale werk. Vragen stellen en onderzoek doen houdt ons scherp; het zorgt ervoor dat het museum in kan spelen op maatschappelijke, culturele en duurzame ontwikkelingen. Ieder hoofdstuk in dit jaarverslag opent met een onderzoek dat we in 2011 verrichtten.

2011 is ook een jaar van zorgen. Ondanks een groeiende populariteit – het ontvangt vele bezoekers en krijgt positieve reacties op de tentoonstellingen en het museumbeleid – moet het museum vol aan de bak om zich van zijn bestaansrecht te verzekeren: er worden nieuwe verbindingen en allianties aangegaan en verdienmodellen ontwikkeld. Wij discussiëren met en over de politiek in Den Haag naar aanleiding van de zinnige en onzinnige maatregelen die over de kunst- en cultuursector worden afgeroepen.

In de afgelopen zes jaar, sinds zijn zelfstandiging per 1 januari 2006, heeft Museum Boijmans Van Beuningen dankzij een duidelijke collectiepositionering, een veelzijdig tentoonstellingsprogramma en een innovatief educatief beleid een stevige nationale en internationale positie verworven. Maar financiering van het programma is een

groeiend probleem: afgezien van vaste lasten en negentig procent van de loonsom, betaalt het museum alles uit eigen inkomsten. Sinds de verzelfstandiging is door budgetkorting van de gemeente, prijsstijgingen, niet toegekende inflatiecorrectie en cao-ontwikkelingen, de subsidie met nominaal 1 miljoen euro afgenomen. Bovendien verminderen de eigen opbrengsten van het museum als gevolg van de slechte economie en de wisselvallige conjunctuur met tientallen procenten. Als gevolg hiervan worden de marges voor de stichting die het museum beheert, elk jaar smaller. Er is geen of amper weerstandsvermogen, met alle risico's voor de bedrijfsvoering van dien. We staan bovendien aan de vooravond van zeer omvangrijke bezuinigingen op de Rotterdamse kunstsector die, linksom of rechtsom, ook op het functioneren van het museum een zware wissel gaan trekken.

Kortom: enerzijds is 2011 een jaar met een volle oogst, misschien een van de beste sinds jaren, een jaar dat zich kenmerkt door een dynamische mix van wetenschap en schoonheid, van boksen en pindakaas. Anderzijds zien we rondom ons mist en nevelen aan de horizon. Het laatste weerhoudt het museum er natuurlijk niet van het beste wat in ons vermogen ligt aan te spreken en met energie en inzicht, creativiteit en souplesse, ter inspiratie van anderen ons werk te blijven doen. Namens het hele museum, de Raad van Toezicht, evenzeer als de bestuurders van onze huis- en vriendenstichtingen, de vele vrijwilligers en natuurlijk alle freelancers en medewerkers, is het mij een eer u te bedanken voor uw bijdrage, steun en waardering. Dat maakt het museum tot wat het nu is en verankert het in de samenleving.

Sjarel Ex
Directeur

Foto Marco van Duyvendijk

Restauratie De drie Maria's aan het graf

Het van oudsher aan Hubert en/of Jan van Eyck toegeschreven topstuk in de collectie is omgeven door tal van mysteries. Deze betreffen niet alleen de toeschrijving aan Van Eyck en de oorspronkelijke functie van het werk, maar ook de fysieke staat waarin het verkeert. Het oppervlak vertoont een opmerkelijk, enigszins opstaand craquelurepatroon, waardoor het schilderij moeilijk 'leesbaar' is. De huidige toestand is

veroorzaakt door de omstandigheden waarin het ooit werd bewaard, maar mogelijk ook door restauraties die in het verleden hebben plaatsgevonden. Voor de huidige restauratie van het schilderij in de aanloop naar de tentoonstelling *De weg naar Van Eyck* die najaar 2012 plaatsvindt, is in 2011 veel onderzoek verricht. Zo is het internationale instituut MOLAB gevraagd om met geavanceerde apparatuur de

samenstelling van de verf en de aanwezigheid van bepaalde pigmenten te onderzoeken. Die informatie is waardevol om de restauratie op de juiste wijze te kunnen uitvoeren, daarbij rekening houdend met wat origineel is en wat tijdens latere restauraties werd toegevoegd.

Stafafdeling Conservatoren

De conservatoren van Museum Boijmans Van Beuningen onderzoeken de collectie, maken tentoonstellingen en representeren het museum. De conservatoren staan onder leiding van de directeur en werken bij het uitoefenen van hun werkzaamheden samen met de sectoren en stafafdelingen. Het aan de collectie gerelateerde werk bestaat onder meer uit het verrichten van wetenschappelijk onderzoek, het doen van restauratievoorstellen en het begeleiden van restauraties, het formuleren van aankoopvoorstellen en aankoopplannen, evenals het schrijven van bestandscatalogi en *Boijmans Studies*. Conservatoren ontwikkelen het concept voor een tentoonstelling en nemen deel aan projectgroepen die verantwoordelijk zijn voor realisatie ervan. Ook is de conservator verantwoordelijk voor de kwaliteit van een catalogus en de daarin te publiceren teksten.

Het museum heeft een eigen uitgeverij die tentoonstellingscatalogi en publicaties over de collectie verzorgt. Auteurs zijn zowel de eigen wetenschappelijke staf als externe deskundigen. Voor tentoonstellingscatalogi wordt al naar gelang het onderwerp gewerkt met diverse vormgevers. De in 2007 gestarte wetenschappelijke reeks *Boijmans Studies* – over de collectie en de eigen museumgeschiedenis – wordt vormgegeven door Thonik. In 2011 produceert de uitgeverij tentoonstellingscatalogi bij onder andere de presentaties over Han Nefkens en Marijke van Warmerdam. Ook verschijnt het zesde deel van de *Boijmans Studies*, over meester-vervalser Han van Meegeren.

Annemartine van Kesteren conservator stadscollectie / plv. conservator design

De vraag die mij intrigeert is waar we mee bezig zijn in de wereld en wat er parallel daaraan in het design gebeurt. Een museum kijkt vooral terug op wat er is gemaakt. Design is natuurlijk van alle tijden, maar vooral ook van nu, van de wereld waarin we leven. Daar kunnen we als museum op ingaan. In de toekomst gaan we daarom een 'design column' ontwikkelen waarin we, naast de bestaande activiteiten, meer de actualiteit van het design gaan laten zien. De tentoonstelling *Nieuwe energie in design en kunst* in 2011 speelde daar al op in. Het uitgangspunt bij deze tentoonstelling was om te laten zien hoe hedendaagse ontwerpers over het onderwerp energie denken en hoe ze dat in hun onderzoek verwerken. Je krijgt niet meteen antwoorden op problemen, want het zijn ingewikkelde processen waarin

de ontwerper zich begeeft. Ik heb in de tentoonstelling op verschillende niveaus willen laten zien hoe ze met deze problematiek omgaan. Enerzijds toonden we afgeronde producten en anderzijds vooral visualisaties van nieuwe mogelijkheden. De rol van een kunstenaar/ontwerper is anders dan die van een fabrikant/producent. Je kunt je als ontwerper ten doel stellen een hedendaagse bureaulamp te maken en daarbij de vraagstelling aanscherpen: hoeveel energie kost het eigenlijk om een bureaulamp te maken? Gemiddeld kost de productie ervan 142 megajoule. Wat is het resultaat als je hem met één megajoule wil produceren? Zo keer je de probleemanalyse om. Wat is duurzaam, natuurlijk en gezond? Het komt dan aan op samenspraak tussen verschillende onderzoeksgebieden.

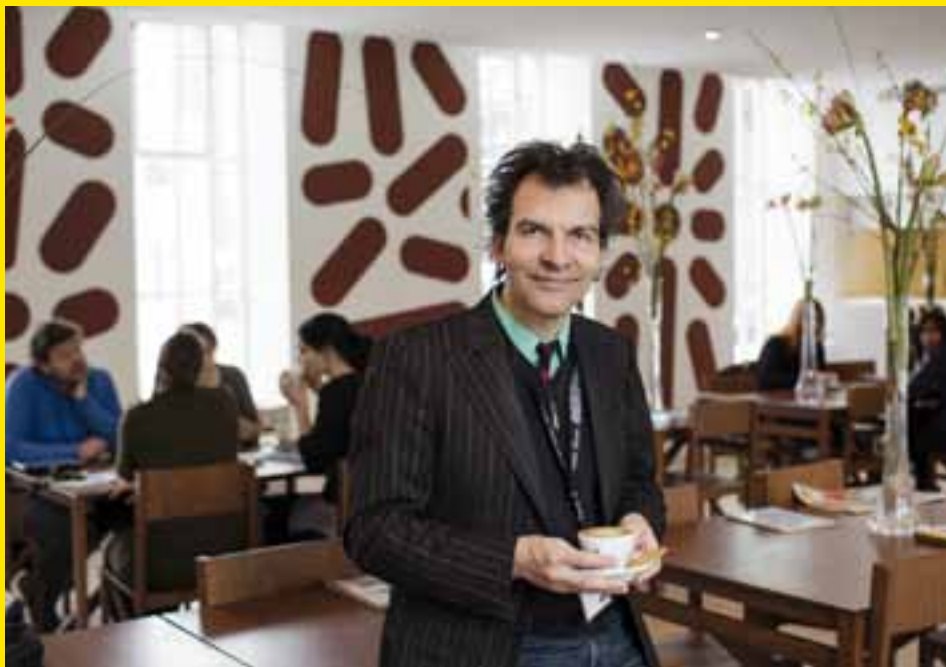

Albert Elen senior conservator tekeningen en prenten

In 2011 heb ik mij onder andere bezighouden met het onderzoek naar onze Nederlandse tekeningen van kunstenaars geboren voor 1580. Dit project loopt sinds 2009 en mondt uit in een bestandscatalogus en een tentoonstelling. Door een substantiële subsidie van de Mondriaan Stichting konden twee freelancedeskundigen worden ingeschakeld: dr. Yvonne Bleyerveld en drs. Judith Niessen. Zij schrijven een groot deel van de 435 catalogusteksten. Ik doe er zelf zestig, zorg voor de inleiding en redigeer. Er is een externe wetenschappelijke begeleidingscommissie die ons adviseert bij toeschrijvingskwesties en vragen omtrent iconografie en dergelijke. Maar weinig tekeningen zijn gesigneerd. Vooral de vroegste zijn vaak anoniem omdat ze niet als zelfstandige kunstwerken werden gemaakt, maar

als onderdeel van het creatieve proces. Stilistisch onderzoek, waarvoor ook andere collecties in binnen- en buitenland bezocht worden, leidt vaak tot heroverweging van de huidige (vaak oude) toeschrijvingen. Zo hadden wij drie tekeningen op naam staan van Jheronimus Bosch waarvan er nu nog maar één met zekerheid aan hem toegeschreven kan worden, het bekende *Uilennest*. Bosch is voor ons museum een icoon, net zoals Pieter Bruegel, omdat we ook belangrijke schilderijen van hen bezitten. We willen die vroege Nederlandse tekeningen wetenschappelijk ontsluiten omdat ze deel uitmaken van een van de belangrijkste collecties ter wereld. Publicatie gebeurt op onze website in de zomer van 2012. Eind 2013 tonen we de mooiste 100 à 120 tekeningen in een tentoonstelling die daarna ook te zien zal zijn in Parijs.

Sjarel Ex directeur

Voor mij is zonneklaar dat je over alles een tentoonstelling kunt maken, die vorm is zo lenig en rijk. De wijze waarop we vorige zomer de veelzijdigheid van het H+F Mecenaat toonden heeft dat eens te meer aangetoond. We lieten zien, in samenwerking met kunstenaar Milou van Ham, hoe Han Nefkens op vele gebieden als mecenas bezig is en maakten daarover een prachtig boek. De manier waarop hij daar persoonlijk invulling aan geeft moge een voorbeeld zijn voor iedereen. Elkaar uitnodigen om iets te komen bekijken is inspirerend. Je kunt met elkaar verwonderd zijn over wat je ziet. De speelsheid van tentoonstellingsvormen neemt toe. Belangrijk is dat je tentoonstellingen maakt op een manier die bij het museum hoort. Zelf zou ik graag weer eens een tentoonstelling in de stad organiseren zoals ik dat indertijd met *Nightlines* en

Panorama 2000 in Utrecht heb gedaan. In tentoonstellingen is het belangrijk dat je naar de essentie gaat. Dat is goed gelukt in de presentatie van JCJ VANDERHEYDEN die ik samen met Nora Leijen heb gemaakt. Dat was een juweeltje waarin geen overzicht van het werk van de kunstenaar werd gegeven, maar een inzicht in zijn manier van denken en werken. De gelaagdheid ervan kwam in meerdere opzichten tot zijn recht. Op een andere manier zag je dat terug bij de interventie van Boris van Berkum. Hij is een vuurzee van ideeën. Maar als keramist zit hij wel met dat uitgedoofde materiaal. Door onze suggestie het te verbinden met suikerwerk – via zijn tante die een banketbakkersopleiding heeft gedaan – ging zijn werk compleet over de kop.

Saskia van Kampen conservator stadscollectie

Op 1 december 1987 werd Jan van Adrichem aangesteld als eerste conservator stadscollectie van Nederland. De stadscollectie bestaat in 2012 dus 25 jaar. Na Van Adrichem werden achtereenvolgens Dees Linders, Arno van Roosmalen, Wilma Sütö, en het drietal Annemartine van Kesteren, Patrica Pulles en Bregje van Woensel – de stadsredactie – aangesteld als conservator. Sinds 2009 ben ik conservator stadscollectie. Eerst werkte ik samen met Louise Schouwenberg, die zich concentreerde op design. Zij is opgevolgd door Annemartine van Kesteren. Iedere conservator heeft op eigen wijze invulling aan het stadsconservatorschap gegeven. Momenteel bereid ik een bestandscatalogus en essaybundel voor met betrekking tot 25 jaar stadscollectie Museum Boijmans Van Beuningen. Hieruit zal blijken dat deze steeds meer geïntegreerd is geraakt in het

totaal van het museum. Jan van Adrichem en Dees Linders kochten uitsluitend werk van Rotterdammers aan. Zij maakten één keer per jaar een aanwinsttentoonstelling in het museum en organiseerden ook elders presentaties. Arno van Roosmalen verdiepte zich in hoe de stadscollectie functioneerde binnen het museum. Wilma Sütö plaatste de kunst uit Rotterdam in een internationale setting. De stadsredactie had vooral een signalerende functie en organiseerde naast een aantal tentoonstellingen diverse debatten, lezingen en filmavonden. Sinds 2009 ligt het accent op het ontsluiten van de verzameling, waarvan de bestandscatalogus een goed voorbeeld is. In de publicatie, die in december 2012 uitkomt, beschrijf ik de geschiedenis van de stadscollectie en relateer die aan het kunstbeleid in Rotterdam. Wat ooit begon vanuit een kunstenaarsprotest – plaatselijke kunstenaars wilden een plek in het museum – is nu vanzelfsprekend museumbeleid.

Mienke Simon Thomas senior conservator toegepaste kunst en vormgeving

---

In 2011 heb ik veel nieuwe objecten verworven, terwijl ik eigenlijk niet zo'n aankoper ben. Ik ben een eeuwige twijfelaar. Altijd zit ik te dubben. Aankopen voor de afdeling vormgeving blijft nu eenmaal moeilijk. Alleen al het formuleren van een kwaliteitsopvatting is lastig. Bestaat die eigenlijk wel? En ik verzet me tegen het canon-denken. Voor mij is de meer alledaagse vormgeving ook belangrijk. Als conservator probeer ik me onafhankelijk op te stellen en niet te oordelen, maar juist de oordelen die er zijn te bestuderen. Mijn interesse is dus gericht op de geschiedenis van de receptie. Hoe wordt een nieuw ontwerp ontvangen? Wie vindt het mooi en waarom? Mijn aankopen zijn vooral gebaseerd op wat ik ervan weet. In 2011 heb ik bijvoorbeeld een klokkenstel van Emile Gallé aangeschaft. Gallé is dé

representant van de art nouveau. Maar dit werk wortelt nog in de neo-rococo stijl en het japonisme. Met zo'n aankoop vertel je dus een verhaal, al is het misschien een monsterlijk ding. Ik heb ook een vaas uit 1904 gekocht van Henry Van de Velde, tegen wie Berlage en zijn collega's zich toen afzetten. De geschiedenis bewijst dat Van de Velde belangrijker was dan Berlage. Dat rechtvaardigt dan die aankoop: je spreekt je daarmee uit over de kunsthistorische verhoudingen. Ook koop ik aan op basis van plannen voor de toekomst. Zo heb ik met het oog op een expositie over de Deutsche Werkbund een in Duitsland gemaakt lampje van Jan Eisenloeffel gekocht.

Friso Lammertse conservator oude schilder- en beeldhouwkunst

In 2008 maakten we *Vroege Hollanders* en dat wilden we een vervolg geven. Een tentoonstelling die schilderijen van en rondom Jan van Eyck bij elkaar brengt, is wat dat betreft een ambitieus voornemen. Door ons contact met conservator Stephan Kemperdick van de Gemäldegalerie in Berlijn konden we over die wens nadenken, want hiervoor heb je internationale partners nodig. Het uitgangspunt voor de tentoonstelling is de vraag waar Jan van Eyck zijn inspiratie vandaan haalde. De kunstenaar wordt vaak als een soort ufo beschouwd, die uit het niets een nieuwe schilderkunst creëerde. Als kunsthistoricus kan je dat niet accepteren, je wilt weten wat zijn bronnen waren. Rond 1400 had je de 'internationale gotiek' een stijl die in grote delen van Europa gangbaar was en zich kenmerkt door verfijning

en idealisering. Van Eyck presenteerde een realisme dat daarvoor haast ondenkbaar was. Als je goed zoekt, vind je sporen van dat realisme al bij eerdere kunstenaars. Niettemin blijft het verbijsterend hoe hij bijvoorbeeld goud weergeeft. Eerder werd dat met bladgoud gedaan, maar hij schildert het met 'gewone' verf – en het is overtuigender dan sindsdien ooit gedaan is. De tentoonstelling kwam aan een zijden draadje te hangen, toen de Gemäldegalerie zich terugtrok als tweede tentoonstellingsplek. Carel Blotkamp opperde een *crowdfunding* actie. De eerste resultaten daarvan maken het mogelijk dat we toch doorzetten, de tentoonstelling zal in 2012 te zien zijn. We hebben negentig bruiklenen aangevraagd. We willen wel de originele objecten want hoe goed de reproductietechnieken tegenwoordig ook zijn, ze kunnen nooit de emotie die een origineel oproept tweeebrengen.

Peter van der Coelen conservator prenten en tekeningen

Voor het prentenkabinet hebben we als doelstelling om naast bruikleententoonstellingen geregeld een selectie uit de eigen collectie te laten zien. We beschikken over bijna 20.000 tekeningen en zo'n 70.000 prenten. Een belangrijke kunstenaar in die collectie is Wenceslaus Hollar (1607-1677) van wie we 500 prenten hebben van de 3.000 die hij heeft gemaakt. In 2011 hebben we er een stuk of vijftig van laten zien. Hollar kwam uit Praag en is via Duitsland en Wenen in Engeland terechtgekomen waar hij vanaf 1636 werkte voor de graaf van Arundel. Dat was de grootste verzamelaar van zijn tijd. Hij had bijvoorbeeld schetsboeken van Leonardo da Vinci en schilderijen van Anthonie van Dijck. De graaf was nauw verbonden met het Engelse hof. Later verliet hij Engeland vanwege de burgeroorlog.

Ook Hollar vertrok en heeft vervolgens acht jaar in Antwerpen gezeten. Hollar maakte kleine stilleven in een stijl die tegenovergesteld was aan de losse manier van werken van Rembrandt. Hollar werkte heel precies, maar nooit saai. Zijn werk sprankelt. Zijn bekende prent van een dood molletje valt op door de manier waarop de vacht is weergegeven. Hij maakte ook vrouwenportretten van dames in winterkostuum met fluwelen maskers. Bijzonder en zeldzaam in de collectie is zijn gezicht op Londen, samengesteld uit zes verschillende bladen die samen tweeënhalve meter breed zijn. De prent laat het oude Londen van voor de grote brand van 1666 zien. We weten precies vanaf welke plek aan de zuidoever van de Theems dit gezicht op Londen is gemaakt.

Alexandra Gaba-van Dongen conservator pre-industriële vormgeving

---

Mijn functie als conservator is te danken aan de grote schenking van de collectie Van Beuningen-De Vriese, tijdens het directoraat van Wim Crouwel. De eerste die op het terrein van mijn vakgebied een grote schenking deed aan Museum Boijmans was Elie van Rijckevorsel (1845-1928). Dat was in 1910, een jaar voordat hij de Erasmusstichting oprichtte. Hij leidde een interessant leven dat ook het verhaal achter zijn verzamelingen vertelt. Elie was enig kind van de Rotterdamse koopman en reder Huibert van Rijckevorsel. Zijn moeder Elise van Rijckevorsel-Schmidt kwam uit een artistiek-intellectueel milieu. Elie wilde de wetenschap in, terwijl zijn vader en grootvader hem als opvolger in de handel hadden voorbestemd. Hij is in Utrecht natuurkunde gaan studeren bij Buys Ballot, oprichter van het KNMI. Aardmagnetisme werd zijn onderwerp. Om onderzoek te doen maakte

hij verre scheepsreizen, naar Indonesië en Brazilië. Hij schreef daarover vele brieven aan zijn moeder die hij naderhand publiceerde. Hij begon ook te verzamelen, eerst vooral etnografica. Zo bracht hij een grote collectie Indische textielen bijeen die in het Wereldmuseum te vinden zijn, waarvan hij een van de founding fathers is. Uit Brazilië bracht hij vooral Indiaanse objecten mee. Op latere leeftijd verzamelde hij Europees glas en Oosters porselein. Met een aantal auteurs hebben we onlangs zijn biografie *Wie teveel omhelst houdt weinig vast* geschreven met essays over zijn collecties, uitgegeven door de Erasmusstichting. Zelf schreef ik over een zeventiende-eeuws pronkstilleven, dat ik aan de hand van de afgebeelde objecten analyseerde. Voor die interdisciplinaire benadering is in 2011 een speciale onderzoekswebsite gelanceerd, alma.boijmans.nl. Door me te verdiepen in zo'n bijzondere verzamelaar en wereldreiziger ben ik Elie van Rijckevorsel als een goede oude vriend gaan beschouwen.

Jeroen Giltaij
**senior conservator oude schilder-
en beeldhouwkunst**

De collectie oude schilderkunst van het museum omvat ongeveer 950 schilderijen. Delen daarvan zijn de afgelopen jaren gecatalogiseerd in publicaties zoals *Van Eyck tot Bruegel* en *Nederlandse portretten uit de 17de eeuw*. In de Noord-Nederlandse schilderkunst van de zeventiende eeuw specialiseerden de schilders zich in verschillende onderwerpen. Rond 1600 wordt het landschap als zelfstandig onderwerp uitgevonden. Deze landschappen zijn in het atelier geschilderd, maar zien eruit alsof ze ter plaatse in de natuur gemaakt zijn. In de Italiaanse schilderkunst zijn landschappen door de schilders bedacht en gefantaseerd. Maar in de Hollandse schilderijen is het net alsof je buiten zit. Naar de Hollandse landschapsschilderijen uit de zeventiende eeuw in onze collectie doe ik

sinds 2011 onderzoek. Heel belangrijk in die werken is de atmosfeer. Men zou deze landschappen ook luchtschilderijen kunnen noemen, want vaak bestaat meer dan tweederde van het schilderij uit lucht. Uit de periode 1600-1675 hebben we 130 schilderijen van 40 kunstenaars. Alle grote namen van landschapsschilders zitten er tussen zoals Jacob van Ruisdael en Hercules Segers. In een werk van Segers zie je een opvallende combinatie tussen dat realisme en de fantasie. Interessant zijn ook minder bekende meesters zoals Willem Gras. Vrijwel niemand heeft van hem gehoord. Er zijn maar ongeveer twee of drie werken van hem bekend. Door middel van onderzoek probeer ik meer te weten te komen. Van iedere kunstenaar uit de collectie van deze landschappen schrijf ik een biografie op basis van bestaande documenten. De bedoeling is dat dit onderzoek uitmondt in een gepubliceerde catalogus.

Noor Mertens
**junior conservator moderne en
hedendaagse kunst**

Begin augustus 2011 ben ik begonnen als junior conservator. Het idee lag er al om een tentoonstelling te wijden aan de Rotterdamse galerie Delta van galeriehouder en verzamelaar Hans Sonnenberg. De tentoonstelling en publicatie over de galerie is het eerste grote project waarvoor ik verantwoordelijk ben. Delta bestaat in 2012 vijftig jaar en is de oudste galerie in Rotterdam die actuele kunst toont en promoot. Sonnenberg speelde in die afgelopen halve eeuw een niet te onderschatten rol als promotor. Hij liet internationale tendensen op het gebied van beeldende kunst, vaak al in een vroeg stadium, in de havenstad zien. Zijn galerie was en is een podium en ontmoetingsplaats voor kunstenaars. In 2000 geeft Sonnenberg het museum carte blanche om uit zijn privéverzameling

een keuze te maken voor de collectie. Het museum kiest in totaal vijftien werken van Piero Manzoni, Jean-Michel Basquiat en Cobra- en popartkunstenaars. De tentoonstelling *Meneer Delta* laat deze schenking zien, aangevuld met een aantal bij de galerie gekochte werken. De presentatie is een eerbetoon aan 'meneer Delta', zoals Sonnenberg vaak wordt genoemd. Hij is inmiddels 84 en staat bekend als een mopperpot, maar is in mijn ervaring recht door zee en Rotterdams charmant. De publicatie *Meneer Delta, 50 jaar galeriehouder in Rotterdam*, waarvoor ik de tekst schreef, gaat diepgaand in op de geschiedenis van Delta. Zo komen de ontmoeting en vriendschap tussen Sonnenberg en Manzoni aan bod, maar ook het ontstaan van zijn kunstverzameling en zijn beslissing om galeriehouder te worden.

Foto Fred Ernst

Wie is de Boijmans bezoeker?

- geeft het museum ruim een 8
- vindt het museum creatief en sympathiek
- besteedt in het museum en de stad gemiddeld 40 euro per bezoek

- dwaakt 2,5 uur door het museum
- zal het museum aanraden aan vrienden en familie
- en komt zeker nog een keer naar het museum

Deze omschrijving van de gemiddelde bezoeker komt voort uit de publieksonderzoeken die in 2011 zijn uitgevoerd.

Hoofd:
Sandra van Dongen

Stafafdeling Marketing en communicatie

Museum Boijmans Van Beuningen continueert in 2011 de succesvolle marketing- en communicatiestrategie van de afgelopen jaren. De resultaten uit recente communicatie- en imago-onderzoeken zijn toegepast en de effectiviteit van de communicatie is geoptimaliseerd. Het imago dat het museum heeft opgebouwd wordt versterkt in 2011 door middel van online en gedrukte communicatiemiddelen. Het museum weet in 2011 273.733 bezoekers te trekken voor de tentoonstellingen en presentaties in het eigen gebouw en in de Onderzeebootloods. Hiermee komt het aantal bezoekers ruim 75.000 boven de gestelde prognose. Vele mensen vinden het museum ook via internet. Met een stijging ten opzichte van vorig jaar van tienduizenden personen die de website bekijken, wordt het internetbezoek een steeds belangrijker onderdeel van de museale beleving.

Op reis

Een aantal tentoonstellingen van het museum gaat dit jaar op reis. *De grote ogen van Kees van Dongen* is te zien in het Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris en wordt daar bezocht door 162.000 mensen. De modetentoonstelling *The Art of Fashion* uit 2009 reist naar Wolfsburg en de tentoonstelling over Johan Thorn Prikker is te zien in Düsseldorf. Naast deze reizende tentoonstellingen leent het museum in 2011 258 werken uit aan musea over de hele wereld, waarmee meer dan 1,3 miljoen mensen worden bereikt. Deze bruiklenen

zijn belangrijke culturele visitekaartjes voor Rotterdam in het buitenland.

In de internationale pers wordt veel aandacht besteed aan de tentoonstellingen *Schoonheid in de Wetenschap* (*De Morgen* en *The Wall Street Journal*), *George Condo – Mental States* (Japanse en Duitse *Vogue*), *Futuro* (*The International Herald Tribune*), *The One & The Many* van Elmgreen & Dragset in de Onderzeebootloods (*ArtReview*, *Wallpaper*, *The New York Times Magazine*) en *Marijke van Warmerdam – Dichtbij in de verte* (*HART magazine* en *VRT Radio Klara*). De effecten hiervan zijn merkbaar in het museum, met dit jaar weer meer bezoekers uit het buitenland. Buitenlandse bezoekers komen met name uit Europa en het aantal is gestegen naar bijna 52.000.

Boijmans online

Het online videokanaal arttube.boijmans.nl, dat in 2009 is gelanceerd, bevat inmiddels 155 video's over kunst en design en wordt goed bezocht. Ook de onderzoekswebsite alma.boijmans.nl, in april 2011 gelanceerd, de online collectie en de website boijmans.nl zijn populair. De diverse online activiteiten trekken bijna 725.000 bezoekers, waarvan 21 procent uit het buitenland.

De online reputatie van het museum wordt sterker door het gebruik van sociale media. Het museum weet meer dan 13.000 volgers op Twitter en meer dan 7.000 fans op Facebook om zich heen te verzamelen; een verdubbeling ten opzichte van 2010. Niet alleen via sociale media en online fora houdt het museum het publiek op de hoogte; de digitale nieuwsbrief informeert bijna 24.000 abonnees.

Bezoekers

Het museum neemt deel aan het Continu Bezoekersonderzoek voor de Rotterdamse musea en voert tevens een postcode-registratieonderzoek. Hieruit blijkt dat meer dan de helft van de bezoekers in de leeftijdscategorieën tussen de 41 en 65 jaar valt. Met veertien procent tussen de achttien en dertig jaar is het publiek gemiddeld jonger dan in andere Rotterdamse culturele instellingen. Vrouwen maken ruim zestig procent uit van de bezoekers van het museum.

34 procent van de bezoekers komt uit de regio Rotterdam-Rijnmond, bijna twintig procent uit het buitenland en de overige bezoekers komen uit de rest van Nederland. Ruim tweederde van de Rotterdammers die het museum bezoekt, zegt dat het museum een belangrijke rol speelt in het woonplezier. Voor 78 procent van de bezoekers is het museum een (zeer) belangrijke reden voor een bezoek aan de stad. Het museum en zijn tentoonstellingen worden gewaardeerd met een gemiddeld rapportcijfer van 8,1. Men beschouwt het museum als creatief en sympathiek en roemt met name de hoge kwaliteit van het aanbod, de prettige sfeer en het afwisselende karakter. Men verblijft relatief lang in het museum, gemiddeld tweeënhalf uur. Ruim een op de vijf respondenten bezoekt Museum Boijmans Van Beuningen voor het eerst en 96 procent van de bezoekers acht een herhaalbezoek (zeer) waarschijnlijk. De Net Promotor Score is de belangrijkste graadmeter van klanttevredenheid. Deze meet de mate waarin klanten een product of dienst aanbevelen aan vrienden. Museum Boijmans Van Beuningen scoort hoger dan gemiddeld, in vergelijking tot culturele instellingen, met een score van 40 procent.

Jonge bezoekers

Het museum weet in 2011 jonge bezoekers in groten getale te interesseren voor het kunstaanbod. Ruim 41.000 jongeren brengen zelfstandig of in schoolverband een bezoek aan het museum.

De Turingmuseumbus, die Rotterdamse schoolkinderen gratis van school naar het museum rijdt en weer terug, is een belangrijke factor voor het succes van het educatieve programma. Ruim 1.900 kinderen bezoeken het Museumplein op Jeugdvakantieland in Ahoy, dat het museum samen met Villa Zebra en Museum Rotterdam organiseert.

Economische betekenis

De Nederlandse musea blijven veel publiek trekken. De 55 grootste musea in Nederland, met Museum Boijmans Van Beuningen op de twaalfde plek, ontvangen circa dertien miljoen bezoekers, 600.000 meer dan in 2010. De museumbezoeker zorgt ook voor een economische impuls. De bezoekers van Museum Boijmans Van Beuningen geven in 2011 een bestedingsimpuls aan de stad van bijna negen miljoen euro, exclusief overnachtingen. Museum Boijmans Van Beuningen is in meerdere opzichten van belang voor de stad Rotterdam. Op de regionale ranglijst van museale en monumentale merken met de meeste merkkracht staat Museum Boijmans Van Beuningen op de derde positie. Het museum staat op de zevende plaats in de top 50 van sterkste cultuurmerken in de regio Rotterdam en ontvangt in 2011 ruim 92.000 bezoekers uit de regio.

Persaandacht

Voor bezoekers zijn recensies, mond-tot-mondreclame, advertenties, affiches en sociale media belangrijke informatiebronnen. In de Nederlandse reguliere media (dag-, week- en maandbladen) verschijnen in 2011 maar liefst 3.576 redactionele artikelen over het museum, met een binnenlandse media-waarde van 13.556.800 euro, een kleine groei ten opzichte van 2010. Gemiddeld verschijnen er tien artikelen per dag. Hierbij zijn niet meegeteld: agendavermeldingen, online vermeldingen en evenmin buitenlandse bladen. Daarnaast komt het museum tientallen malen op televisie en op de radio en wordt er volop over het museum geschreven op websites, blogs en Twitter. In maart toont het museum een nieuwe aanwinst, *De Pindakaasvloer* van Wim T. Schippers. Deze presentatie weet niet alleen de aandacht van recensenten te pakken, dagbladen publiceerden ook ingezonden berichten van lezers. In totaal verschenen 600 artikelen en wijdden tv-programma's als het NOS Jeugdjournaal en Hart van Nederland er een nieuwsitem aan. De nieuwe opstelling van de museumcollectie onder de titel *De Collectie Verrijkt*, de tentoonstelling *Schoonheid in de Wetenschap* samengesteld door prof.dr. Hans Galjaard en *Dichtbij in de verte* van Marijke van Warmerdam worden hoog gewaardeerd door kunstjournalisten. De positieve aandacht die Museum Boijmans Van Beuningen hiermee ook voor de stad Rotterdam genereert is moeilijk te meten, maar van onschatbare waarde.

Publiekswerving

Naast de persaandacht voert het museum in 2011 een aantal grote campagnes met affiches, advertenties, folders, direct mail, marketing- en kortingsacties om aandacht te

geven aan de verschillende tentoonstellingen. Gedurende het jaar verschijnt voor de verschillende tentoonstellingen steevast wekelijks een opvallende advertentie in de *Volkskrant*, *Trouw* en *NRC Handelsblad*. Naast de campagnes voor tentoonstellingen start in het najaar een campagne om het museum onder de aandacht te brengen bij designliefhebbers. Onder de titel *Design in Boijmans* wordt een drietal najaarstentoonstellingen gepromoot met een landelijke advertentie- en poster-campagne, een vouwfolder, online banners, een geveldoek en banieren aan de lantaarnpalen in het Museumpark. Deze campagne zal in 2012 worden voortgezet. In 2011 wordt meegewerkt aan AVRO's Kunstuur. Onder de titel *Verborgen Collecties* is de AVRO een aantal maal op bezoek geweest in de depots en in het museum. De zesdelige serie *Is Dit Nu Design?* presenteert de nominaties van de Rotterdam designprijs 2011.

Quote over de *Pindakaasvloer*:

'Kunst wordt geacht alle zintuigen te prikkelen, maar hoe vaak ruik je een kunstwerk?'
– *Parool*, 4 maart 2011

Quote over *The One & The Many* van Elmgreen & Dragset in de *Onderzeebootloods*:

'Als op een filmset hebben de twee kunstenaars nu iets opgeroepen om aan het idee te wennen, dat de wereld meer is dan een witte museumzaal vol kostbare kunst.'
– *de Volkskrant*, 26 mei 2011

Quote over *Marijke van Warmerdam*
– *Dichtbij in de verte*:

'Onaardse schoonheid middenin de rommelige nietigheid van het dagelijks leven, dat laat Marijke van Warmerdam de kijker ervaren.'
– *NRC Handelsblad*, 27 oktober 2011

Onderzeebootloods, foto Thijs de Lange

Boijmans bezet

In navolging van de landelijke actie 'Schuilen in het Rijks' bezetten kunstenaars op zaterdag 26 juni de binnenplaats van Museum Boijmans Van Beuningen. Met deze actie vragen 4.000 actievoerders aandacht voor de zorgwekkende positie van de (beeldend) kunstenaar binnen de Nederlandse beleidsplannen. Alle landelijke cultuurwoordvoerders of fractievoorzitters, met uitzondering van de PVV, geven acte de présence. Het museum steunt

de Nederlandse kunstenaar en biedt de demonstranten pinda's, kaas en droog brood aan. Naar aanleiding van de harde taal en bezuinigingen uit Den Haag plaatsen de musea voor moderne kunst een advertentie in de landelijke dagbladen op 19 september. De museumdirecties worden vervolgens uitgenodigd door de Tweede Kamercommissie Onderwijs Cultuur en Wetenschap voor een openbare hoorzitting die plaatsvindt op 9 november.

Foto's: Fred Ernst

Foto Fred Ernst

Onderzoek in spiegelbeeld

Museum Boijmans Van Beuningen is er voor alle Rotterdammers. We zijn steeds bezig om ons aanbod op hun vraag af te stemmen. Onderzoekers Farid Tabarki en Hanna Boutacha van Bureau Zeilgeest onderzoeken de beleving van

kunsten cultuur en van Museum Boijmans Van Beuningen in het bijzonder bij Rotterdammers met een Marokkaanse of Surinaamse achtergrond. De resultaten van het onderzoek worden gebruikt om de publieksbegeleiding, activiteiten-

programmering, en marketing en communicatie voor deze doelgroep aan te scherpen. Dit onderzoek wordt ondersteund door de Mondriaan Stichting, de resultaten worden in 2012 gepresenteerd.

Stafafdeling Educatie en publieks- begeleiding

Hoofd:
Deirdre Carasso

De afdeling Educatie en publieksbegeleiding heeft als missie de dialoog aan te gaan met het publiek. Ze reikt museumbezoekers middelen aan om zich de kunst van het museum actief eigen te maken en zich zo te verdiepen, te verrijken en ervan te genieten. Dit doet zij door ontwikkeling en organisatie van alle onderwijsprogramma's, publieksbegeleiding bij collectiepresentaties en tentoonstellingen, programmering en organisatie van educatieve activiteiten en evenementen, en door de realisatie van digitale en multimediale projecten. Op de afdeling werken 8 medewerkers op 4,5 fte en enkele tientallen rondleiders, museumdocenten en vrijwilligers. Voor de activiteiten heeft educatie geen eigen middelen beschikbaar, alle projecten worden gefinancierd met door het museum gegenereerde steun van derden. In 2011 wordt 332.000 euro aan middelen beschikbaar gesteld uit giften, sponsoring en bezoekersinkomsten.

2011 in cijfers

In 2011 nemen 73.512 museumbezoekers deel aan een van de educatieve programma's. Onder hen bevinden zich 9.243 leerlingen uit het primair onderwijs, 16.536 leerlingen uit het voortgezet onderwijs en 4.317 geregistreerde studenten uit het beroeps- en hoger onderwijs. Er boeken 3.098 volwassenen een rondleiding en

33.112 bezoekers nemen deel aan een ander evenement of activiteit. In het kader van het Jeugd Vakantiepaspoort bezoeken 1.273 kinderen en 843 volwassenen het museum en 5.090 bezoekers huren de multimediatour.

Boijmans TV, ArtTube, de collectiewebsite en de Kunst Studio

Eind 2011 eindigt het driejarige partnerschap in educatie dat het VSBfonds en het museum medio 2008 sloten. Dankzij de steun van het VSBfonds kon het museum in deze jaren een stevige basis ontwikkelen voor zijn educatieve ambities. De Kunst Studio, de educatieve ruimte van het museum, is gerealiseerd. Via het videokanaal ArtTube en de collectiewebsite informeren we wereldwijd geïnteresseerden thuis, in tekst, beeld en video, over alles wat het museum doet of wat er te zien is. Boijmans TV tot slot, is een televisieprogramma voor inwoners van de regio Rotterdam die het museum niet of nauwelijks kennen, en er op RTV Rijnmond kennis mee maken. De komende jaren gaan we verder op deze ingeslagen weg en zullen we de Kunst Studio, ArtTube, de collectiewebsite en Boijmans TV blijven inzetten voor het bieden van verdieping aan museumbezoekers en het verleiden van hen die het museum nog niet kennen. Het VSBfonds steunt opnieuw een serie afleveringen van Boijmans TV in 2012.

ArtTube

ArtTube (arttube.boijmans.nl) is een videokanaal over kunst waarop inmiddels 155 video's staan, waarvan er 73 in 2011 zijn gemaakt. Ze nemen de bezoeker mee op een reis door het museum, de kunst en de tijd. Er zijn video's met kunstenaarsinter-

views, over restauraties van kunstwerken, registraties van symposia en lezingen. De video's worden niet alleen op ArtTube geplaatst, maar ook op andere platforms, zoals YouTube, Vimeo en ArtBabble, de Amerikaanse equivalent van ArtTube waarmee intensief wordt samengewerkt. In 2011 trekt ArtTube 80.155 unieke bezoekers. De gemiddelde bezoeker blijft ruim vijf minuten op de website.

De enthousiaste reacties en de grote educatieve mogelijkheden van video doen het museum besluiten om een samenwerkingsverband met vier andere musea aan te gaan. Het Gemeentemuseum Den Haag, De Pont (Tilburg), het Stedelijk Museum Amsterdam en het Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen zullen de komende drie jaar, met steun van SNS Reaal Fonds, ArtTube voortzetten. Zo wordt ArtTube in de nabije toekomst ontwikkeld tot de eerste gemeenschappelijke website van kunstmusea in Nederland en België.

De collectiewebsite

Sinds 2010 is een collectiewebsite online via collectie.boijmans.nl. Hierin worden inmiddels ruim 900 topstukken uit de museumcollectie getoond en beschreven. Elk collectiestuk is voorzien van hoogwaardige inhoudelijke informatie, in woord, audio en video. De gebruiker kan gericht zoeken, maar ook associatief dwalen. En de site is interactief; men kan een 'mijn boijmans'-account aanmaken en daar informatie in opslaan en delen met anderen. In 2011 wordt de collectiewebsite 93.122 keer bezocht.

De Kunst Studio

De Kunst Studio is een onmisbare educatieve plek geworden. De deur staat altijd voor iedereen open: kinderen, jongeren en volwassenen. Jaarlijks worden er honderden workshops gegeven, meestal aan

Opening Hiphophuis, foto Fred Ernst

scholieren uit het primair en voortgezet onderwijs, maar in de weekenden ook aan individuele kinderen en volwassenen. In 2011 wordt de Kunst Studio opnieuw ingericht. De workshopruimte wordt tweemaal zo groot en de tentoonstellingsruimte verdwijnt. Het filmhuisje wordt omgedoopt tot Boijmans Hut en ontwikkeld tot een plek waar elke twee maanden een gast – een organisatie of kunstenaar – samen met het museum een educatief programma maakt. Zo trekken we nieuwe bezoekers naar het museum en bieden we steeds weer nieuwe educatieve programma's aan.

Publieksbegeleiding

Tentoonstellingen

In 2011 zijn, in nauwe samenwerking met (gast)conservatoren, ruim 30 tentoonstellingen voorzien van zaatteksten, bijschriften, video's, multimediatours en/of tentoonstellingsboekjes. Met deze publieksbegeleiding krijgen bezoekers informatie aangeboden. Een paar zeer geslaagde projecten worden hier uitgelicht.

In het voorjaar is er *Schoonheid in de wetenschap*, een tentoonstelling die wetenschappelijk beeldmateriaal vanuit een esthetisch oogpunt presenteert. Naast de audiotour kan de bezoeker via de zogenaamde QR-codes op tekstbordjes met een smartphone extra informatie raadplegen. Bij de *Pindakaasvloer* van Wim T. Schippers kunnen bezoekers via een webcam een vraag aan de kunstenaar stellen. Wim T. Schippers beantwoordt de 648 vragen via de webcam. De video's met de vragen en antwoorden zijn, onder de noemer Pindakaaspost, allemaal op ArtTube te zien. Bij de tentoonstelling in de Onderzeebootloods van het Scandinavische kunstenaarsduo Elmgreen & Dragset, *The One & the*

Many, kan het publiek elke zaterdag en zondag een inleiding op de tentoonstelling bijwonen. Ook zijn er lezingen en filmvertoningen.

Bij de tentoonstelling van Marijke van Warmerdam kunnen bezoekers deelnemen aan een foto-opdracht waarbij ze zich laten inspireren door werk van de kunstenaar. Ruim 700 foto's worden ingezonden voor *Vang een beeld*.

174 culturen

In 2010 honoreert de Mondriaan Stichting een onderzoeksvoorstel van het museum onder de noemer *174 culturen*. Het onderzoek is gericht op het ontwikkelen van publieksbegeleiding voor Rotterdammers met een niet-westerse achtergrond. In 2011 wordt het uitgevoerd en afgerond, in het voorjaar van 2012 zullen de resultaten tijdens een symposium worden gepresenteerd.

Activiteiten en evenementen

Het activiteiten- en evenementenprogramma kenmerkt zich door zijn variëteit en toegankelijkheid. Zowel bij de wisselende tentoonstellingen, als bij de vaste collectieopstelling worden activiteiten georganiseerd. Naast inhoudelijke programma's als lezingen en symposia, is er een uitgebreid aanbod voor kinderen en families en vinden er tal van evenementen plaats. In 2011 nemen 33.112 personen deel aan een educatieve activiteit of evenement.

Kinderen

Sinds 2010 kunnen kinderen lid worden van de Boijmans Club. Deze club, die nu 1.875 leden telt, biedt onder andere kinderworkshops aan. In 2011 wordt tijdens deze workshops gefotografeerd en getekend en worden portretten geschilderd en fantasie-

beesten ontworpen. Aan de workshops gaat altijd een rondleiding door het museum vooraf. De Boijmans Club organiseert ook familiedagen; twee keer per jaar kunnen kinderen hun hele familie meenemen voor een dag in het museum. In 2011 is zelfs voor de allerkleinsten een programma beschikbaar: *Kunstluiers* is er speciaal voor kinderen van 3 en 4 jaar. De peuters beleven een rondleiding vol spelletjes, muziek en verhaaltjes.

In het voorjaar zijn nieuwe producten voor kinderen ontwikkeld. Dankzij de Rabobank Rotterdam kan er een multimediatour speciaal voor kinderen worden gemaakt, vol liedjes en animaties. Ook is er vanaf dat moment een gedrukt reisgidsje te krijgen met speurroutes voor drie verschillende leeftijdscategorieën. In samenwerking met het Ro Theater wordt een theatrale (familie)rondleiding geschreven. De lancering van de tour, het gidsje en de rondleiding vindt plaats in mei, tijdens een speciale kinderopening van *De Collectie Verrijkt*, de nieuwe collectiepresentatie.

In de zomervakantie neemt Museum Boijmans Van Beuningen weer deel aan het kinderevenement Jeugdvakantieland in AHOY. Samen met Villa Zebra, het Nederlands Fotomuseum en Chabot Museum wordt het Museumplein gerealiseerd: een plek waar kinderen blow-ups kunnen bekijken van portretten uit de verschillende collecties en hun eigen foto kunnen bewerken tot een portret.

Volwassenen

Elke week zijn er gratis activiteiten voor bezoekers. Elke woensdag vertelt een conservator tijdens lunchtijd over één werk tijdens 'Pak een stoeltje met' en op zondag kunnen bezoekers een rondleiding volgen door de vaste collectie of de tentoonstellingen. Er wordt veel gebruik van gemaakt bij *Johan Thorn Prikker – de Jugendstil voorbij*

en *Nieuwe energie in design en kunst*. Naast lezingen over de tentoonstellingen van *Hella Jongerius – Misfit*, *Schoonheid in de Wetenschap* en *De Collectie Verrijkt* komen ook kunstenaars zelf aan het woord. Gabriel Lester en Marijke van Warmerdam geven lezingen over hun eigen werk. Er zijn symposia over *Johan Thorn Prikker – de Jugendstil voorbij*, *Nieuwe energie in design en kunst* en *Schoonheid in de Wetenschap*. Voor die laatste moeten we uitwijken naar congrescentrum De Doelen wegens 600 inschrijvingen. In het najaar is er een cursus modeltekenen voor volwassenen.

Publieksevenementen

Veel mensen komen ook af op publieksevenementen als het Museumrijksfeest en de Rotterdamse Museumnacht (bijna 10.000 bezoekers) of evenementen op kleinere schaal, zoals een serie jazzconcerten op het binnenplein tijdens North Sea Jazz Around Town of concerten tijdens het Gergiev Festival.

Residency's

Een bijzondere samenwerking wordt in 2011 gestart met het HipHopHuis Rotterdam: Yeah Boij! Zij zijn twee maanden lang te gast in de Boijmans Hut in de Kunst Studio en laten in wekelijkse workshops zien dat hiphop meer is dan dans. Street artist Baschz Leeft bouwt een gigantische installatie en er vinden wedstrijden plaats op de binnenplaats van het museum. Kunstenaar Wolf Brinkman is de volgende gast in de Boijmans Hut. Geïnspireerd door de tentoonstelling *Nieuwe energie in design en kunst* gaat Wolf Brinkman samen met kinderen op zoek naar vormen van energie om nieuwe uitvindingen te bedenken.

Een volledig overzicht van activiteiten en evenementen is opgenomen in bijlage D.

Kinderen in de Turingmuseumbus, foto Fred Ernst

Kunstluiers, peuterprogramma, foto Fred Ernst

Onderwijs

Tussen het grote aanbod van educatieve activiteiten in de stad weet het onderwijs Museum Boijmans Van Beuningen goed te vinden. Een doordacht, gevarieerd, evenwichtig en hoogwaardig aanbod van museumlessen, een geïntensiveerde onderwijsmarketing en voor het primair onderwijs in de regio Rotterdam de beschikbaarheid van de Turingmuseumbus liggen hieraan ten grondslag. Er komen 9.243 leerlingen uit het primair onderwijs naar het museum (in 2008 6.626 leerlingen, in 2009 8.107, in 2010 10.073). Vanuit het voortgezet onderwijs brengen 16.536 leerlingen een bezoek (in 2008 11.024 leerlingen, in 2009 16.153, in 2010 17.186). Het aantal leerlingen uit het beroeps- en hoger onderwijs (mbo, hbo en wo) dat zijn bezoek registreert, komt op 4.317 (in 2008 2.540 leerlingen, in 2009 3.750, in 2010 4.579).

Primair onderwijs

Bijna alle leerlingen uit het primair onderwijs die het museum bezoeken, doen dit aan de hand van een museumles. In 2011 worden succesvolle programma's gecontinueerd en waar nodig bijgeschaafd. Kleuters maken kennis met het leeuwteje Bennie en zijn vriendjes op de schilderijen in de les *Nieuw vriendje in de klas* of gaan op zoek naar betoverde kunstwerken in *Het grote verhalenboek*. Vanaf groep 3 gaan kinderen op zoek naar de dieren die zich in schilderijen en beelden hebben verstopt met *Beesten in het Boijmans*. *De museum ontdekkingsreis* neemt hen mee op een spannende reis door het museum. *De Verzamelles* behandelt van alles over het verzamelen en tentoonstellen van voorwerpen en kunststukken. *Potten, pannen en stoelen* geeft een toelichting op de bijzondere collectie kunstnijverheid en

design. *Jurken, jassen en jackets* gaat in op een onverwacht aspect: de ontwikkeling van de mode door de eeuwen heen. In het programma *Toveren met lijnen en kleuren* komen beeldmiddelen als kleur, lijn en compositie aan bod. Fantasie en droom staan centraal in de museumles *Droombeeld*. Nieuw is de theatrale rondleiding *Sarah zoekt Simon*, waarbij de wanhopige Sarah de kinderen meeneemt op zoektocht naar haar geliefde, de uit het oog verloren Simon. In het kader van het Cultuurtraject van de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR) is de museumles *Lucht* ontwikkeld. Tijdens dit programma (rondleiding met workshop) bekijken leerlingen kunstwerken met bijzondere (wolken)luchten maar ook werken waar lucht in een andere betekenis een rol speelt.

Bij de meeste programma's kan aansluitend aan de museumles een workshop worden gevolgd in de Kunst Studio, waarin de museumles op een actieve en spannende manier wordt verwerkt. Klassen maken veel, en in toenemende mate, gebruik van deze mogelijkheid.

Met het nieuw ontwikkelde reisgidsje en de nieuwe muzikale multimediatour kunnen kinderen zelfstandig het museum bezoeken. Bij de tentoonstelling *Eversteijn, bokser & herenkapper* organiseert het museum op de nationale Dag van Respect een bijzondere activiteit voor leerlingen van de Margrietschool uit de wijk Pendrecht. De kinderen krijgen een speciaal ontwikkelde rondleiding langs de tentoonstelling en de vaste collectie over 'respect': respect voor een ander en voor jezelf.

Turingmuseumbus

De Turing Foundation besluit nogmaals drie jaar gratis busvervoer tussen basisscholen in de regio Rotterdam en Museum Boijmans Van Beuningen en het Chabot Museum te

sponsors. Hiermee is het voortbestaan van deze belangrijke service, voor veel scholen is vervoer een belemmerende factor bij museumbezoek, gegarandeerd tot en met het schooljaar 2013/2014.

Cultuurcoach

Voor het derde jaar in successie werkt het museum, dankzij een bijdrage van de gemeente Rotterdam, met een zogenaamde Cultuurcoach. Deze docent is aan het museum verbonden en geeft museumlessen op twee scholen in krachtwijken in de stad. Op de Mariaschool in Spangen staat de Cultuurcoach bijna twee hele dagen voor de klas, op de Van Oldenbarneveltschool in het Nieuwe Westen drie middagen. Onderdeel van het lesprogramma is dat de leerlingen regelmatig het museum bezoeken.

Jeugd Vakantiepaspoort

Het museum doet ook dit jaar in de zomervakantie mee aan het Jeugd Vakantiepaspoort. Er komen 1.273 individuele leerlingen van Rotterdamse basisscholen met 843 begeleiders het museum bekijken aan de hand van het reisgidsje.

Voortgezet onderwijs

Ook hier worden succesvolle programma's gecontinueerd en verscheidene nieuwe programma's in gebruik genomen. De interactieve rondleiding langs de hoogtepunten van de collectie draagt de naam *Van Bosch tot Beuys*. Deze rondleiding is zeer populair. Bij het programma *Blik op kunst* koppelen vmbo-leerlingen nieuwsbeelden en reclame-/filmaffiches aan kunstwerken. Voor vmbo-leerlingen bestaat ook het project *Kijken met je oren*, waarbij de scholieren aan de hand van muziek door het museum worden geleid. Het vmbo-project *Het museum werkt!* heeft als thema de beroepen in een museum.

Er worden thematische rondleidingen rondom surrealisme, architectuur, kunstnijverheid en design aangeboden voor diverse niveaus. Een nieuwe rondleiding gaat langs moderne en hedendaagse kunst. Ook bestaat er veel interesse voor de les *Mode in het museum*, waarin een toelichting wordt gegeven op de ontwikkeling van mode door de eeuwen heen, die op schilderijen te zien is. Tijdens *Colors of Love* brengen leerlingen kunstwerken in verband met gedichten of songteksten en schrijven daarna een eigen (liefdes)gedicht. *Kleur en lijn* is een programma over beeldmiddelen. Leerlingen kunnen klassikaal of zelfstandig het museum bezoeken aan de hand van een kijkwijzer bij de vaste collectie of met de multimediatour.

Voor *Museumtheater* werkt het museum samen met het Ro Theater. Na een rondleiding nemen de leerlingen in het theater deel aan een dramaworkshop, geïnspireerd op een kunstwerk dat ze eerder zagen.

Het Rotterdams Philharmonisch Orkest, *Tussen Kunst en Klank*, treedt met koperblazers, strijkers, houtblazers en percussie in het museum op. Een museumdocent begeleidt vervolgens het gesprek tussen de musici en de leerlingen.

Het samenwerkingsverband met Digital Playground wordt ook dit jaar gecontinueerd. In het project *Droomkunst* laten leerlingen zich inspireren door kunstwerken en verwerken hun dromen daarna in een eigen fotocollage, website of filmpje. Tijdens het nieuwe programma *Social Me(dia)* denken jongeren in een audiovisuele workshop na over identiteit en bedenken manieren van portretteren.

Tentoonstellingen

Ook bij tentoonstellingen worden programma's ontwikkeld. Bij de expositie *Schoonheid in de Wetenschap* is in

Bezoekers Museumnacht in de rij voor de Pindakaasvloer, foto Fred Ernst

Museumnacht, foto Fred Ernst

Museumbezoek voortgezet onderwijs, foto Fred Ernst

samenwerking met Junior Science van het Erasmus Medisch Centrum een speciale onderwijsdag georganiseerd. Na een rondleiding wonen de leerlingen een presentatie bij van Wim van Egmond, van wie werk op de tentoonstelling te zien is. Ook kunnen schoolgroepen een rondleiding bij deze tentoonstelling bespreken. Bij de tentoonstelling *The One & The Many* in de Onderzeebootloods krijgen leerlingen eerst een inleiding over het oeuvre van de kunstenaars Elmgreen & Dragset, om vervolgens zelfstandig de tentoonstelling te bezoeken.

Mbo/hbo/wo

Veel groepen uit het beroeps- en hoger onderwijs bezoeken ook in 2011 het museum. Sommige doen dit zelfstandig, andere krijgen van een van de museummedewerkers een inleiding of toelichting over een bepaald aspect van de collectie of het museumbeleid.

Het museum continueert de samenwerking met de Hogeschool Rotterdam, afdeling pabo. Dit zijn de toekomstige leraren en als zodanig essentiële intermediairs in het kunstonderwijs. Voor studenten van de Willem de Kooning Academie biedt het museum een korte stage aan. Daarnaast organiseert het museum in samenwerking met deze academie vier maal het programma *Meet & Greet*, waarbij studenten kunstenaars ontmoeten die in het museum exposeren. In 2011 zijn dit Lonneke Gordijn, Johan van Oord, Gabriël Lester en Nicolette Gast (deze laatste als conservator van de tentoonstelling *The One & The Many*). Bij de tentoonstelling *Eversteijn, bokser & herenkapper* van Carel van Hees biedt het museum in samenwerking met Cultdock van Zadkine het programma *Fatale Roem* aan voor mbo-leerlingen. De rondleiding gaat zowel langs de tentoonstelling van Carel van Hees als verscheidene werken in de

vaste collectie. In de Kunst Studio krijgen de leerlingen een boksclinic van de dochter van Cor Eversteijn, Peggy.

Onderwijsmarketing

Ook in 2011 schenkt het museum ruime aandacht aan onderwijsmarketing. In het voorjaar verschijnen de onderwijsbrochures voor het primair en voortgezet onderwijs. Op verzoek sturen we een gratis docentepas toe naar docenten. Deze pas geeft recht op gratis entree voor twee personen ter voorbereiding op of inspiratie voor een bezoek met hun leerlingen. Daarnaast worden digitale nieuwsbrieven verstuurd met actueel nieuws. Het onderwijsonderdeel van de website boijmans.nl blijft een belangrijk communicatiemiddel: up-to-date informatie, nieuws en filmpjes vertellen docenten en andere geïnteresseerden over de mogelijkheden voor leerlingen.

Vrijwilligers, museumdocenten en rondleiders

Zes dagen per week geeft een enthousiast team van ruim 25 vrijwilligers bij de informatiebalie in het entreegebied van het tentoonstellingsgebouw praktische en inhoudelijke informatie aan museumbezoekers. Daarnaast is een groep van zo'n 25 museumdocenten en rondleiders dagelijks in de weer om onderwijsgroepen en volwassenengroepen met bijzondere programma's te begeleiden en workshops te geven. Allemaal hebben ze een grote kennis van kunstgeschiedenis, ervaring met lesgeven op verschillende onderwijsniveaus en met het geven van rondleidingen in een museum. Ze zijn een essentiële schakel in het educatieve programma van het museum.

Weblog

De afdeling Educatie en publieksbegeleiding publiceert regelmatig best practices voor collega's in andere organisaties over de voortgang van al haar projecten op haar weblog boijmans.nl/nieuweeducatie.

Samenwerking

De afdeling Educatie en publieksbegeleiding werkt samen met vele partners in Rotterdam en daarbuiten. In 2011 waren dat de volgende opleidingen:

- Mariaschool (Cultuurcoach),
- Van Oldenbarneveltschool (Cultuurcoach),
- Institute for Network Cultures / Hogeschool Amsterdam (onderzoeksproject *Culture Vortex*),
- Willem de Kooning Academie (*Meet & Greet*, museumgidsenstage),
- Pabo Hogeschool Rotterdam,
- Pabo Thomas More,
- Hogeschool Rotterdam Instituut Communicatie Media en Informatietechnologie (CMI),
- docenten van de scholen De Clipper, Rotterdamse SchoolVereniging, Emmauscollege, Montessori Lyceum, Calvijn, Carré College (onderwijsklankbordgroep).

En de volgende culturele organisaties:

- Ro Theater (museumles, museum rondleiding, Boijmans TV, culturele dag),
- RPHO (museumles, culturele dag),
- SKVR (museumles, culturele dag, klankbordgroep KCR),
- Scapinoballet (culturele dag),
- Digital Playground (museumlessen),
- Gergiev Festival (programming),
- Camera Japan Festival (programming),

- Villa Zebra (Jeugdvakantieland),
- Chabot Museum (Jeugdvakantieland, Turingmuseumbus),
- Fotomuseum (Jeugdvakantieland),
- Festival De Wereld van Witte de With (programming),
- HipHopHuis (museumles, programming),
- LantarenVenster (filmprogramming bij tentoonstellingen),
- Arminius (programming),
- RDM Campus (programming bij Onderzeebootloods),
- Studium Generale (programming),
- North Sea Jazz Festival (North Sea Jazz Round Town),
- Laurensberaad (programming kerkdiensten),
- Premsela (programming),
- Kennislink (tentoonstellingen online),
- Indianapolis Museum of Art/ArtBabble (uitwisseling video),
- Stedelijk Museum Amsterdam, Gemeentemuseum Den Haag, De Pont Tilburg, Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen (ArtTube).

Modeles primair onderwijs, foto Fred Ernst

Foto: Ceas de Jonge

Glasproject

Tijdens het glasproject is het glas dat degradatieverschijnselen vertoont apart gehouden om te onderzoeken in hoeverre er sprake is van 'glasziekte'. Glasziekte is een degradatieproces dat voortkomt uit de samenstelling van

glas (dat als basisingredienten zand, soda/potas en kalk heeft). Glas is in feite een instabiel materiaal; het kan veranderen onder invloed van licht, warmte en vuil. Zieke glazen vertonen verschijnselen zoals een fijn netwerk van barsjes,

een olieachtige glans en soms ook druppels. Daarom wordt bij laatstgenoemde verschijnselen het glas ook wel aangeduid als 'hullend glas'.

Hoofd:
Jonieke van Es

Sector Collectie en onderzoek

De sector Collectie en onderzoek draagt zorg voor het behoud en beheer van de objecten in de museumverzameling. Binnen de sector is de afdeling Conservering en restauratie verantwoordelijk voor de preventieve en actieve conservering, waaronder depotbeheer en restauratie. De afdeling Documentatie, informatie en registratie (kortweg Documentatiecentrum) richt zich op het verzamelen en ontsluiten van informatie over de objecten en op het documenteren van de geschiedenis van Museum Boijmans Van Beuningen. Zij verschaft intern en extern informatie over collecties en museumgeschiedenis, zowel door middel van een rijke museumbibliotheek, als via collectie-informatiesystemen (analoog en digitaal). De registrars vormen de derde afdeling binnen de sector. Zij dragen zorg voor bruikleenverstrekking aan derden, objectinventarisaties en begeleiden collectie-gerelateerde (onderzoeks)projecten. Veel van het werk dat de sector verricht is in het museum niet direct zichtbaar. Het vindt ofwel achter de schermen plaats (in depots, restauratieateliers en op kantoren) of buiten de deur in het geval van objecten die worden uitgeleend aan andere musea. De sector heeft 22 medewerkers op 19,72 fte. Daarnaast werken 17 vrijwilligers mee aan het glasproject. Alle middelen ten behoeve van onderzoek, restauratie, aankoop etcetera worden uit sponsoring, bezoekersinkomsten en bijdragen van derden gegenereerd. In 2011 wordt 1.970.000 euro door derden voor deze doeleinden beschikbaar gesteld.

Bijzondere projecten

Naar een Collectiegebouw

Na diverse calamiteiten met regenwater worden enkele depots in de kelder van het museum ontruimd. Sinds 2011 bevinden de museumdepots zich op vier verschillende locaties, waarvan drie extern. In juni kiest het college van B en W voor de realisatie van een Collectiegebouw, waarin behoud en beheer van kunst centraal staan. Dit voor het publiek toegankelijke gebouw bevat naast depots voor de museale collectie, ook voorzieningen als restauratieateliers, onderzoeksruimten en toonzalen. In het Collectiegebouw bestaat ook capaciteit voor het opnemen van particuliere collecties. Aan de uitvoering van dit project wordt thans intensief gewerkt.

De Collectie Verrijkt

In april opent de nieuwe collectiepresentatie in het Van der Steur-gebouw: *De Collectie Verrijkt*. De inrichting wordt verzorgd door Maarten Spruyt in samenwerking met Peter Hecht, wiens gastconservatorschap mogelijk wordt gemaakt door de Vereniging Rembrandt. In deze presentatie – die een beeld geeft van de beeldende kunst vanaf de veertiende eeuw tot midden twintigste eeuw – zijn naast werken in eigen bezit, verscheidene bruiklenen van andere musea opgenomen. Deze werken vormen een waardevolle aanvulling op de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen: ze verrijken de eigen verzameling. De sector Collectie en onderzoek begeleidt het project en draagt zorg voor het aanleveren van de juiste gegevens over de werken en de afstemming met externe bruikleenverzoeken. Bovendien worden in 2011 ten behoeve van deze opstelling 111 werken geconserveerd en presentabel gemaakt.

Glasproject

In juni start een project waarbij de gehele glascollectie wordt gecontroleerd. Naast een controle op de conditie, wordt elk glas gereinigd en gefotografeerd. Ook worden registratiegegevens geactualiseerd. In de periode tot en met december zijn ruim 4.000 glazen – in tijd van ontstaan variërend van de middeleeuwen tot nu – behandeld. Onder aansturing van eigen personeel werken zeventien vrijwilligers aan dit project. Freelance glas- en keramiekrestaurator Mandy Slager adviseert het team, in het bijzonder op het gebied van 'ziek glas'. Dit zijn glazen waarvan de materiaalsamenstelling instabiel is en die degradatieverschijnselen vertonen. In totaal is gedurende het project geconstateerd dat 105 glazen ziek zijn en worden 580 stuks aangemerkt als 'vermoedelijk ziek'. Het museum zal de onderzoeksresultaten en objecten in de collectie beschikbaar stellen voor vervolgonderzoek naar degradatie van museaal glas aan de Universiteit van Amsterdam. Eind 2011 is viervijfde van de totale glascollectie gecontroleerd. Het project wordt in 2012 voortgezet.

Collectieboek

In samenwerking met vormgever Joost Grootens wordt in 2011 gewerkt aan een nieuw boek over de collectie. De vorige uitgave dateert van inmiddels zes jaar geleden en is vrijwel uitverkocht. Het nieuwe collectieboek bevat naast teksten over topstukken in de collectie een aantal themateksten die dwarsdoorsneden van de collectie laten zien: objecten in zwart-wit, werken die zijn gerelateerd aan het museumgebouw, kunstenaarsportretten, enzovoort. Daarnaast maakt Grootens een index op de totale collectie van ongeveer 140.000 objecten. Hierin wordt de collectiesamenstelling naar onder andere verzamelgebied, tijd van ontstaan en geografische

locatie gepresenteerd. Het collectieboek verschijnt in het voorjaar van 2012 in vier talen (Nederlands, Engels, Frans en Duits).

Aanwinsten

Het museum verwerft in 2011 in totaal 336 objecten (waarvan 313 in eigendom).

Waarvan:

- 124 aankopen
- 189 schenkingen
- 23 langdurig bruiklenen

Het bescheiden eigen budget voor aankopen wordt in belangrijke mate aangevuld met gelden van huisstichtingen en van derden, waaronder de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds, de Stichting Lucas van Leyden, het Fonds Willem van Rede, de BankGiro Loterij, de Mondriaan Stichting en bijdragen van Han Nefkens.

De aanwinsten zijn dit jaar wederom divers, zowel in de aard van het object als in tijd van ontstaan. Het vroegst te dateren werk is het *De Jode-album*, een album met 71 prenten van Antwerpse graveurs uit circa 1580-1590. Van zeer recente datum (2011) zijn onder andere de film van Anri Sala en Sejla Kameric, de muurschildering van Johan van Oord en enkele foto's van Shirana Shahbazi. Daarnaast verwerft het museum in 2011 onder meer een sierlijke tekening van Antonio Maria Viani, een exuberant klokkenstel van Emile Gallé, een tikkend oog van Salvador Dalí, twee bijzondere kinderstoelen van Gerrit Rietveld en Piet Zwart, een diepzwart schilderij van Unica Zürn en een heel gevarieerde groep objecten en ontwerpen van Hella Jongerius.

Het museum ontvangt kunstwerken als gevolg van genereuze schenkingen van onder anderen Belux, A.L. den Blaauwen, C.H. Coolen-Kalkman, C.Y. Dekker, Moritz Ebinger, David Elshout, Eddy en Greet Engelsman, Hella Jongerius, Jeroen Jongeleen, Chris Kabel, Paul Kentie en Tjitske Broersma, Kees van Leeuwen en Ton Terwel, J. Limperg, Lutz & Guggisberg, Maharam, Herman Makkink, J. de Muinck Keizer, Helly Oestreicher, Johan van Oord, C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, Stichting AVL Mundo, Albert en Hilda Tempelmann, Tichelaars Koninklijke Makkumer Aardewerk- en Tegelfabriek N.V., Vitra GmbH, Monroe Warshaw en van anderen die onvermeld wensen te blijven.

Er worden ook diverse kunstwerken aan het museum in langdurig bruikleen afgestaan. Het betreft werk van onder anderen Philips Wouwerman, Hans Makart, Arthur Segal, Charley Toorop, James Lee Byars, Alet Pilon, Anri Sala en Sejla Kameric. Deze bruiklenen ontvangt het museum van de Appel Arts Centre, Ger Eenens Collection the Netherlands, Galerie Berinson Berlijn/Ubu Gallery New York, Bert Kreuk, Anne van der Linden-Taverne, Han Nefkens, H+F Fashion on the Edge en van diverse anderen die onvermeld wensen te blijven.

Voor enkele uitgelichte aanwinsten zie pp. 52-65.

Voor het volledige overzicht van de aanwinsten zie bijlage B.

Bruiklenen aan derden

Ten behoeve van tentoonstellingen elders worden 258 objecten uitgeleend aan instellingen over de hele wereld. Ook worden voorbereidingen getroffen voor twee reizende

tentoonstellingen met werk uit de collectie naar Istanbul en Parijs die begin 2012 te zien zullen zijn: *La La La Human Steps: A Selection from the Collection of Museum Boijmans Van Beuningen* (16 februari - 6 mei 2012) en *Dessins contemporains surréalistes de Rotterdam – Collection du Musée Boijmans Van Beuningen* (1 maart - 13 mei 2012). Beide tentoonstellingen worden samengesteld door directeur Sjarel Ex.

Bruiklenen:

	Nationaal	Internationaal	Totaal
moderne kunst	19	42	61
prenten en tekeningen	22	34	56
oude kunst	10	10	20
kunstnijverheid en design	65	48	113
bibliotheek	1	1	2
stadscollectie	6	0	6
Totaal	123	135	258

Enkele belangrijke bruiklenen in 2011 zijn:

- drie films van Bas Jan Ader aan het Art Institute of Chicago
- Salvador Dalí's *Le Couple* aan het Mauritshuis, Den Haag
- negen werken van Johan Thorn Prikker aan Museum Kunstpalast, Düsseldorf
- 25 stukken oosters porselein aan het Groninger Museum
- zeven werken van onder anderen Lucas van Leyden en Joachim Patinir aan Stedelijk Museum De Lakenhal, Leiden
- vier objecten van Michele de Lucchi aan het Victoria and Albert Museum, Londen
- vijf schilderijen van René Daniëls aan CaixaForum Madrid

- tien werken van Kees van Dongen aan het Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris
- enkele werken van Rembrandt, waaronder het recent aan hem toegeschreven schilderij *Tobias en zijn vrouw Anna* aan het National Museum of Modern Art Tokyo en het Nagoya City Art Museum

Voor het overzicht van alle bruiklenen zie bijlage B.

Conservering en restauratie

Behandelingen van werken uit de eigen collectie vinden plaats in de aanloop naar presentaties in eigen huis en ten behoeve van bruiklenen aan derden. Er worden onder andere werken van Bartolomeus van der Helst, Lucas Van Leyden (school van), Jacoba van Heemskerck, Gino Severini, JCJ VANDERHEYDEN, Olaf Mooij en Michele de Lucchi gerestaureerd.

Rembrandt, *Tobias en zijn vrouw Anna*

Bij restauratie van het schilderij *Tobias en zijn vrouw Anna* wordt het sterk vergeelde vernis verwijderd. Na vernisafname is de voorstelling beter zichtbaar geworden. Delen van de bovenliggende verflagen zijn in de loop der tijd gesleten en dat vertroebelt het beeld. De sleetse partijen worden geretoucheerd en het schilderij wordt voorzien van een nieuwe vernislaag. Tijdens de restauratie vindt onderzoek plaats naar de schildertechniek en de authenticiteit van de signatuur. Mede op grond hiervan wordt het schilderij door Rembrandt-specialist Ernst van de Wetering toegeschreven aan Rembrandt.

Jan en/of Hubert van Eyck?, *De drie Maria's aan het graf*

In 2011 wordt ook het onderzoek ten behoeve van de restauratie van het aan Jan en/of

Tentoonstelling *De Collectie Verrijkt*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *De Collectie Verrijkt*, foto Lotte Stekelenburg

Hubert van Eyck toegeschreven paneel *De drie Maria's aan het graf* opgestart. De restauratie zelf begint in februari 2012. Deze vindt plaats voorafgaand aan de tentoonstelling *De weg naar Van Eyck* die in oktober 2012 opent en waar het schilderij als enige Nederlandse Van Eyck een prominente plaats zal krijgen.

Aantal restauraties:

- 9 tekeningen
  - 5 schilderijen
  - 9 objecten
- totaal: 23

Aantal conserveringen:

- 198 werken op papier
  - 132 schilderijen
  - 4.017 voorwerpen van glas
  - 115 zilveren voorwerpen
  - 45 overig
- totaal: 4.507

Registratie en documentatie

Het museum registreert in 2011 wederom veel kennis en gegevens in haar twee digitale collectie-informatiesystemen: The Museum System (TMS) en Adlib. Het Documentatiecentrum realiseert een interne koppeling tussen beide systemen. Dit maakt het mogelijk om vanuit een specifiek objectrecord in TMS direct door te klikken naar het overzicht van de publicaties over het object in Adlib. Het museum registreert zijn objectgegevens volgens de BoijmansBasis, een norm die in 2010 is vastgesteld als richtlijn voor de basisregistratie van objecten in eigen bezit.

Enkele cijfers uit TMS:

- Aantal objectverplaatsingen: 39.466
- Aantal mutaties in records: 353.691

- Aantal nieuwe records: 5.213
- Aantal gevalideerde objecten (BoijmansBasis): 2.518

Beeldmateriaal

In 2011 optimaliseert het Documentatiecentrum het proces van beeldaanvragen en levering, alsmede de kwaliteit van beeldmateriaal. Er wordt een workshop kleurmanagement verzorgd.

Cijfers beeldmateriaal:

- Totaal aantal mailbewegingen i.v.m. fotobestellingen: 2.892
- Aantal digitale aanvraagformulieren: 398
- Aantal in TMS gekoppelde foto's: 11.936

ALMA

Op 11 februari 2011 lanceert het museum de website ALMA. Bij de lancering staan ruim 4.300 objecten online. Van al deze objecten zijn de gegevens gevalideerd en is een professionele foto gemaakt. Daarnaast maakt een tiental showcases inzichtelijk op welke wijze het onderzoek naar pre-industriële objecten en afbeeldingen daarvan in schilderijen, prenten en tekeningen plaatsvindt en wat de resultaten van dergelijk onderzoek zijn. De website wordt permanent verder aangevuld.

Digitising Contemporary Art for Europeana (DCA)

In januari 2011 start het museum met DCA, een tweejarig Europees digitaliseringsproject waar het met 24 partners in participeert. Het museum digitaliseert binnen dit project (dat een looptijd heeft van dertig maanden) in totaal 425 hedendaagse installaties, sculpturen en assemblages. De objecten zullen zowel via Europeana als de eigen collectiewebsite worden gepresenteerd. In 2011 worden ruim tachtig objecten gefotografeerd en in TMS volgens

de BoijmansBasis geregistreerd en gevalideerd. Hieronder bevinden zich objecten van Carl Andre, Gilbert and George, Duane Hanson, Bruce Nauman, Claes Oldenburg en Richard Long.

De sector Collectie en onderzoek grijpt het DCA-project aan om processen met betrekking tot conservering en restauratie te verbeteren of op te starten, zoals adequate terugplaatsing van (grote) installaties in de depots en het uitgebreider documenteren van de staat, conditie en presentatiewijze van objecten in TMS. Een van die methodes voor uitgebreider documenteren is het zogenaamde kunstenaarsinterview waarvoor intern een format wordt ontwikkeld.

Projectvoorstel digitalisering prenten en tekeningen

Er wordt een projectplan opgesteld voor de digitalisering van de gehele collectie werken op papier (losse bladen). Deze collectie prenten en tekeningen is circa 70.000 stuks groot. Exacte aantallen ontbreken door onvolledige registratie. Het museum zal proberen dit project de komende jaren te realiseren.

Bibliotheek

In 2011 bezoeken 782 geïnteresseerden de studiezaal van de bibliotheek. Zij vragen 1.034 publicaties aan uit het bibliotheekbestand. Daarnaast maken 41 externe prenten- en tekeningenbezoekers gebruik van de faciliteiten van de studiezaal. Het aantal informatievragen dat in 2011 door de medewerkers van de bibliotheek wordt afgehandeld ligt net boven de 4.000.

Er wordt verder gewerkt aan de registratie van de bibliotheekcollectie en de koppeling met objecten uit de museumcollectie in Adlib. De afdeling realiseert in 2011 een

online applicatie van de Adlib-catalogus, waardoor museummedewerkers vanaf hun eigen werkplek in de bibliotheekcollectie kunnen zoeken. Voorts werkt de afdeling aan de ontsluiting van de Adlib-catalogus online voor algemeen gebruik, zodat deze ook te raadplegen is door derden. Dit laatste wordt begin 2012 gerealiseerd.

Schenkingen worden ontvangen van E. Böckling, D. Carasso, P. van der Coelen, R. Cornelissen, P. van der Eerden, J. van Es, J. Giltaij, A. Grochowska, P. Hoogstraten, T. Noten, E. Oldenhof, N. Reinhold, C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, Studio Orta, D. van de Vrie en vele anderen.

In totaal zijn 1.341 nieuwe aanwinsten ingevoerd, waarvan:

- bestandscatalogi musea	101
- monografieën	709
- tentoonstellingscatalogi	424
- veilingcatalogi	107

Aan 170 nieuwe publicaties worden 513 museale objecten gekoppeld. In totaal worden 989 objecten nieuw toegevoegd.

Onderzoek

Herkomstonderzoek

In het kader van het *Project Museale Verwervingen 1933-heden* verricht het museum onderzoek naar diverse collectieonderdelen. In 2011 wordt een eerste inventarisatie opgesteld van de deelcollecties oude kunst, prenten en tekeningen. Er wordt een overzicht gemaakt van alle aanwinsten over de periode 1933-1954 aan de hand van de jaarverslagen. Naar aanleiding hiervan vindt nader onderzoek naar specifieke objecten plaats. De resultaten van het

Vrijwilligster werkt aan het glasproject, foto Christel van Hees

herkomstonderzoek worden gepubliceerd op de museumwebsite.

Stadscollectie 25 jaar

In 2011 wordt verder gewerkt aan de ontsluiting van de gehele stadscollectie door stadsconservator Saskia van Kampen in nauwe samenwerking met de registrars, het Documentatiecentrum en het archief. Er is een opzet gemaakt voor een publicatie, waar ook de oud-stadsconservatoren een bijdrage aan leveren. Daarnaast is veel archiefonderzoek verricht en zijn de werken op papier uitgezocht en gedocumenteerd. Alle objectgegevens worden in TMS vastgelegd en geactualiseerd.

Catalogusproject Nederlandse tekeningen vijftiende en zestiende eeuw

Dit met steun van de Mondriaan Stichting verrichte onderzoek naar Nederlandse tekeningen in eigen bezit gaat zijn tweede jaar in. Het onderzoek wordt verricht door de extern aangetrokken specialisten dr. Yvonne Bleyerveld en drs. Judith Niessen, en door dr. Albert J. Elen, senior conservator tekeningen en prenten. De wetenschappelijke begeleidingscommissie van het project bestaat uit prof.dr. Ilja Veldman, prof.dr. Jan Piet Filedt Kok, drs. Marijn Schapelhouman en dr. Yvette Bruijnen. Deze komt bijeen om vragen op het gebied van toeschrijving of iconografie te bespreken. Daarnaast raadplegen de onderzoekers diverse andere experts en bezoeken zij andere tekeningenverzamelingen.

Onderzoeksaanvragen

Het museum participeert in diverse onderzoeksvoorstellen voor het NWO-project *Science for Arts* (2012-2016). In het kader daarvan vinden in het museum twee expertmeetings plaats waaraan naast Barbara Schoonhoven, hoofd Conservering en

restauratie, ook museumconservatoren en -restauratoren deelnemen. Prof.dr. A.G.A. van Grevenstein (UvA) dient het voorstel *Interdisciplinary Van Eyck Studies: Conservation issues related to panel paintings from the van Eyck group (1420-1440) in scientific and art historical context* in; prof.dr. G.J.J. van der Sman (UL) *The Path to the Art of Painting: Chiaroscuro Drawings in the Low Countries 1400-1600*. De expertmeetings vinden plaats op respectievelijk 16 juni en 19 augustus. Daarnaast zegt het museum medewerking toe aan het project van prof.dr. P. Iedema (UvA) *Paint Alterations in Time Implications for Conservation, Presentation and Storage of Oil Paintings from Van Eyck to Mondrian*. In januari 2012 wordt bekend gemaakt dat alleen aan laatstgenoemd onderzoeksvoorstel subsidie wordt toegekend. Drie topstukken in de museumcollectie – Van Eycks *De drie Maria's aan het graf* en Dalí's *Landschap met touwtjespringend meisje* en *Le Couple* – zullen in dit onderzoek case-studies zijn.

Boijmans Studies

In deze reeks wetenschappelijke uitgaven over de eigen collectie of aspecten van de museumgeschiedenis verschijnt in 2011 het zesde deel. Dit is gewijd aan meestervervalser Han van Meegeren (auteurs: Friso Lammertse, Nadja Garthoff, Arie Wallert en Michel van de Laar). De redactie van de *Boijmans Studies* wordt gevormd door Peter van der Coelen, Albert Elen, Jonieke van Es en Sabine Terra. Deze publicatie is mogelijk gemaakt dankzij een bijdrage uit het Fonds Westerhuis. De wetenschappelijke staf van het museum levert bijdragen voor catalogi, publicaties en tijdschriften (zie hiervoor bijlage A).

Diversen

Cursus art-handling

In samenwerking met freelance restauratoren wordt voor medewerkers een bijscholingscursus art-handling verzorgd. De cursus legt zich toe op het hanteren van werken op papier, schilderijen, meubelen, glas, keramiek en metaal. Ook schadeherkenning wordt besproken. De cursus wordt verzorgd door Barbara Schoonhoven, Ria Bonten en extern deskundigen Michiel de Vlam (meubelrestaurator), Mandy Slager (glas- en keramiekrestaurator) en Rosalijn van IJken (metaalrestaurator). Depotbeheer, technische dienst, registrars, conservatoren, projectleiders, sectorhoofden en freelancers depot nemen deel aan de cursus.

Stages

In 2011 biedt het museum opnieuw een jaar lang plek aan twee conservatoren in opleiding van de Master Museumconservator van de UvA en de VU. Deze opleidingsplaatsen sluiten nauw aan bij de doelstelling van Museum Boijmans Van Beuningen om te functioneren als opleidingsinstituut voor jong talent. Mels Evers werkt onder meer aan het project *Stadscollectie 25 jaar* en aan *Digitising Contemporary Art*. Ook maakt hij de tentoonstelling *Fred Carasso. Werken op papier van een beeldhouwer*. Stagiaire Rozanne de Bruijne verricht onder andere herkomstonderzoek naar de collectie oude schilderkunst. Daarnaast bereidt zij de tentoonstelling *Maarten van Heemskerck. Het oude Rome herleeft* voor (11 februari - 3 juni 2012). Beide stagiairs leveren tevens bijdragen aan het collectieboek.

In 2011 wordt ook een start gemaakt met structurele samenwerking met de RUG, het gaat om een stageplek van zes maanden op het gebied van oude kunst. Marjolijn de

Jong doet in dit verband onderzoek naar de collectie zestiende-eeuwse Italiaanse grafiek. Tevens vindt een jaarlijks project plaats met studenten die een paper schrijven over kunstwerken in de collectiepresentatie moderne kunst.

Studenten kunstgeschiedenis Hans Wester en Elsemieke van Rietschoten lopen een driemaandelijks stage bij de sector Collectie en onderzoek. Hans Wester doet onderzoek naar de herkomst van kunstwerken, Elsemieke van Rietschoten brengt de vastlegging van de restauratiegeschiedenis van werken in het museum in kaart. Kunsthistorica Ada Grochowska werkt een jaar lang op vrijwillige basis aan diverse projecten op het gebied van de toegepaste kunst. Zij verricht onder meer onderzoek naar de zilvercollectie van het museum en neemt deel aan het glasproject.

Tentoonstelling *Futuro – Utopie in constructie*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *Futuro – Utopie in constructie*, foto Lotte Stekelenburg

Aanwinsten

Foto's Studio Tromp

Diverse kunstenaars Album met 71 prenten, circa 1580-1590

uitgegeven door Gerard de Jode,
Johannes Sadeler en Hans van Luycck
circa 19,5 x 15,5 cm
aankoop Martayan Lan Rare Books,
New York met steun van de Stichting
Lucas van Leyden

Dagelijks bereiken ons duizenden beelden, thuis of op straat, op het werk of in de vrije tijd, via de oude of de nieuwe media. Deze visuele rijkdom, die volgens sommige critici tot beeldverslaving leidt, is nu vanzelfsprekend. Maar vóór de uitvinding van de fotografie in de negentiende eeuw konden visuele veelvraten hun honger eigenlijk alleen maar stillen met prenten. Prentverzamelaars beschikten vaak over vele duizenden beelden, waarvan ze alleen of in het gezelschap van vrienden konden genieten. Ze plakten hun prenten doorgaans in grote 'kunstboeken' of bonden ze samen tot kleinere albums zoals dit.

De Antwerpse prentuitgevers uit de tweede helft van de zestiende eeuw waren de grootste beeldproducenten van hun tijd. Zij lieten de wereld in kaart brengen en gaven de vroegste atlassen uit. De religieuze geschiedenis en het klassieke erfgoed werden verbeeld in afzonderlijke prenten, maar bij voorkeur ook in hele series met eigen titelbladen. Dit album bevat maar liefst vijf van zulke reeksen van de hand van Hans en Adriaen Collaert, respectievelijk over de zeven deugden, de zeven hoofdzonden, de zeven vrije kunsten, de zeven planeten en de acht wijsheden. Het zijn deze allegorische prentseries, uitgegeven door Gerard de Jode, die het album vanwege hun zeldzaamheid zo bijzonder maken. Het boek opent echter met twee religieuze reeksen van Johannes Wierix en Johannes Sadeler. De eerste daarvan gaat over het leven van Maria en is extra aantrekkelijk omdat de prenten zijn ingekleurd met waterverf.

Peter van der Coelen
conservator prenten en tekeningen

Foto Studio Tromp

Charley Toorop Huiswerk (Portret van mijn kinderen), 1923

olieverf op doek
91,6 x 110,6 x 2,5 cm
bruikleen Anne van der Linden-Taverne

Charley Toorop (1891-1955) schilderde hier haar drie jonge kinderen Eddy (geboren in 1912), John (1913) en Annetje (1916) in de beslotenheid van een huiskamer. De jongen die zijn huiswerk maakt is de latere Edgar Fernhout, die net als zijn moeder en zijn grootvader Jan Toorop schilder zou worden. Het is waarschijnlijk avond; de klok aan de wand geeft tien voor acht aan en het meisje slaapt. In elk van deze portretten lijkt Toorop iets van het wezen van het kind te hebben willen vangen: Edgar was stil en studieus, John een wildebras en Annetje een in zichzelf gekeerd meisje, dat een groot deel van haar jeugd bij haar grootouders doorbracht.

In 1922, het jaar van ontstaan van dit schilderij, betrof Charley met haar kinderen het huis dat haar vader voor haar in Bergen had laten bouwen. Na een periode waarin zij ijle, poëtische schilderijen maakte, ging Toorop nu in een meer robuuste stijl werken. Haar bewondering voor Vincent van Gogh komt in dit werk duidelijk tot uiting. Ze hanteert een donker en warm kleurenpalet en schildert in goed zichtbare, afzonderlijke penseelstreken. Toorop maakte ook een ets met hetzelfde tafereel. Ze heeft haar kinderen diverse malen geportretteerd: toen zij heel jong waren, in dromerige schilderijen, later onder andere in *Zelfportret met drie kinderen* (1929, Groninger Museum) en in het grote groepsportret *Maaltijd der Vrienden*, dat tien jaar na *Huiswerk* ontstond en in 1935 door Museum Boymans werd aangekocht. In dat schilderij zijn haar kinderen inmiddels (jong)volwassenen.

Jonieke van Es
hoofd sector collectie en onderzoek

Foto Studio Buitenhof

Antonio Maria Viani De aartsengel Michael trionfeert over Lucifer, circa 1593-94

grafiet, pen in bruine inkt, grijs gewassen
305 x 220 mm
aankoop Monroe Warshaw

De Italiaanse laat-maniëristische kunstenaar Viani (1555/60-1632/35), afkomstig uit Cremona, werkt in de jaren 1586-1593 aan het Beierse hof in München. Daar assisteert hij hofschilders Friedrich Sustris en Pieter de Witte bij de decoraties in de Jezuïetenkerk St. Michael, een van de belangrijkste kerken van de contrareformatie in Noord Europa. Daartoe behoort een groot altaarstuk met Michael die Lucifer verdrijft. In 1593 wordt Viani aangesteld als hofschilder van Vincenzo Gonzaga in Mantua om mee te werken aan de decoraties in het hertogelijk paleis. Viana speelt er de rest van zijn leven een belangrijke rol als schilder en architect.

Deze tekening is een voorstudie voor het altaarstuk dat hij schildert voor de Sant'Agnese in Mantua, ongetwijfeld geïnspireerd op het recente voorbeeld in München. Voorgesteld is hoe de aartsengel Michael de opstandige engelen onder leiding van Lucifer uit de hemel verdrijft. Rechtsonder is Lucifer prominent uitgebeeld als satan, met lange nagels aan zijn tenen en vingers, uit balans gebracht door de centraal geplaatste Michael met zijn omhooggehouden lans. Met afwerende armgebaren valt Lucifer theatraal neer uit de wolken. Andere opstandige engelen worden gegeseld en eveneens verdreven. Bovenin ziet God toe op het dramatische gebeuren, met een opgeheven arm, terwijl beneden de gevallen engelen het vagevuur wacht. Het museum bezat nog geen tekening van deze kunstenaar; met deze aankoop wordt een lacune in de collectie prachtig opgevuld.

Albert Elen

senior conservator tekeningen en prenten

Foto Jannes Linders

Atelier Van Lieshout Wombhouse, 2004

polyester

235 x 495 x 585 cm

aankoop Atelier Van Lieshout met steun
van de BankGiro Loterij

In de zomer van 2010 organiseert het museum in samenwerking met het Havenbedrijf Rotterdam in de Onderzeebootloods de tentoonstelling *Atelier Van Lieshout – Infernopolis*. Naar aanleiding hiervan koopt het twee monumentale kunstwerken aan: *Tree & Bags* (2008) en *Wombhouse* (2004). Laatstgenoemd vleeskleurig en architectonisch kunstwerk bestaat uit een immense polyester baarmoeder en eierstokken. Elk onderdeel heeft zijn eigen functie. Zo fungeert de ene eierstok als toilet en is de andere een minibar met wijnglazen, flessen sterke drank en een champagnekoeler. Het belangrijkste onderdeel vormt de lichtroze baarmoederholte, die is ingericht met een groot en comfortabel bed. Bezoekers kunnen in het bed gaan liggen, waardoor de gelijkenis ontstaat met nieuw leven of het ongeboren kind.

Wombhouse is vergelijkbaar met een zogeheten technische kern, het gedeelte van een gebouw waar alle complexe, technische aspecten samenkomen. 'Ik heb deze normaliter rechthoekige dingen vervangen door de baarmoeder, een fantastisch ding, de bron van het leven en het doel van de lust. Het kunstwerk kan in een eenvoudige ruimte zonder faciliteiten worden neergezet. Zodra de stekker in het stopcontact gaat, wordt het een woonmachine, ofwel een *machine à habiter*', aldus Joep van Lieshout. Museum Boijmans Van Beuningen bezit diverse sleutelwerken van Atelier Van Lieshout. *Wombhouse* vormt hierop een belangrijke aanvulling. Het kunstwerk maakt deel uit van een reeks monumentale polyester voortplantingsorganen, waarvan het museum er tot voor kort nog geen bezat. Met *Tree & Bags* wordt ook het meest recente werk van Atelier Van Lieshout aan de collectie toegevoegd. Daarnaast schenkt Stichting AVL Mundo de werken *Operation* (2007) en *Nathalie* (2008).

Saskia van Kampen

conservator stadscollectie

Shirana Shahbazi Komposition – 09-2011, 2011

150 x 120 cm
kleurendruk op aluminium
aankoop Galerie Bob van Orsouw met steun van de Mondriaan Stichting

In 2011 verwerft het museum zes foto's van de Iraanse kunstenaar Shirana Shahbazi (Teheran, 1974). Als kind emigreert Shahbazi naar Duitsland, momenteel woont en werkt zij in Zürich. Haar werk is dankzij het H+F Mecenaat in 2008 voor het eerst te zien in het museum, waarbij een schilderij uit de collectie van Balthasar van der Ast als uitgangspunt diende.

In de abstracte *Kompositionen* grijpt de kunstenaar terug op klassiek moderne stromingen, zoals het constructivisme en het minimalisme. Het kleurgebruik doet denken aan de sculpturen van Donald Judd. Voor deze serie fotografeerde Shahbazi platen van aluminium en hout. Van dichtbij gezien blijken de kleurvlakken zich te onderscheiden door verschillende tactiele kwaliteiten. Shahbazi's abstracte composities liggen

Foto's Studio Tromp

Shirana Shahbazi Voegel – 9-2009, 2009

150 x 120 cm
kleurendruk op aluminium
promised gift H+F Collection

in het verlengde van haar foto's waarop herkenbare objecten – fruit, dieren, stenen, schedels – getoond worden op een monochrome achtergrond. Evenals haar abstracte werk zijn deze stilleven in feite ruimtelijke composities waarbij het primair gaat om het vormen- en kleurenspeel en niet zozeer om de objecten zelf, die losgezongen zijn uit hun context.

In Nederland zijn slechts enkele musea in het bezit van werk van deze internationaal opererende kunstenaar. Het museum koopt drie werken met het eigen aankoopbudget. De drie andere werken worden gekocht door Han Nefkens, die ze als *promised gift* in het museum onderbrengt.

Noor Mertens
junior conservator moderne en hedendaagse kunst

Foto Tom Haartsen

Anoniem Zes Luikse wijnglazen 1725-1750

glas
13,3 x 6,5 cm
aankoop erven H.E. Henkes

Na zijn pensionering in 1982 als directeur van het Rotterdamse Oogziekenhuis werkt prof.dr. Harold Henkes als honorair conservator met de glascollecties van het museum. Intussen begint hij aan zijn omvangrijke publicatie *Glas zonder glans. Vijf eeuwen gebruiksglas uit de bodem van de Lage Landen 1300-1800* (deel negen uit de serie *Rotterdam Papers*), dat in 1994 verschijnt. Naar aanleiding daarvan organiseert het museum samen met Henkes een gelijknamige tentoonstelling *Glas zonder Glans*. Kort daarop schenkt Henkes zijn collectie van 300 glazen aan het museum. Ook levert hij een grote bijdrage aan de totstandkoming van het documentatiesysteem, dat sinds februari 2011 online te raadplegen is onder de naam ALMA (alma.boijmans.nl), waarop zijn befaamde artikel 'Een negentiende-

eeuws glas op een zeventiende-eeuws schilderij uit 1937' over de beroemde Vermeer-vervalsing van Han van Meegeren is gepubliceerd. Na Henkes' overlijden in september 2010 kan het museum een aantal stukken uit zijn privéverzameling niet-archeologisch glaswerk verwerven, zoals deze zes wijnglazen, vervaardigd in Luik rond 1725-1750. Het zijn wijnglazen met een bijzondere versiering. De decoratie van twee van de zes glazen wordt *frèsé* genoemd. Dit is een Luiks bijvoeglijk naamwoord dat vertaald kan worden als 'hagel' of 'getekend door de pokken'. Het eerste glas is volledig versierd met het *frèsé*-decor uitlopend in een reliëfdecoratie genaamd *larmes* (tranen) of *gouttes* (druppels). Het tweede wijnglas is versierd met verticale ribben rond de onderkant van de cuppa, die naar boven doorlopen in de vorm van een honingraat. De set van vier kleinere wijnglazen is ook versierd met een reliëfdecoratie in de vorm van een honingraat, genaamd *en nid d'abeille*.

Alexandra Gaba-van Dongen
conservator pre-industriële vormgeving

Foto Studio Buitenhof

Paulus van Liender Boslandschap, circa 1790

zwart krijt, pen en penseel in grijze inkt, grijs gewassen
resp. 378 x 475 en 388 x 483 mm
bruikleen Stichting Museum Boijmans
Van Beuningen

Paulus van Liender (1731-1797) specialiseert zich in de uitbeelding van bosrijke landschappen. Aanvankelijk worden zijn tekeningen gekenmerkt door een minutieuze uitvoering en een traditionele topografische benadering, waarbij de natuur nog ondergeschikt is aan de bebouwing. Gaandeweg verdwijnen de gebouwen en ruïnes uit zijn voorstellingen en neemt de natuur de overhand. Ook de menselijke figuren krijgen een ondergeschikte plaats en dienen feitelijk alleen om de natuur nog imposanter te maken. Door sterke licht-donkercontrasten en grillige vormen van de bomen weet hij in sommige van zijn bosgezichten een dramatische sfeer op te roepen. Van Liender, woonachtig in Haarlem, inspireert zich vooral op de natuur in de bosrijke

omgeving van zijn geboortestad Utrecht, waar hij in de zomer regelmatig bij zijn familie verblijft. Thuis tekent hij mede op basis van ter plekke gemaakte schetsen deze zorgvuldig gecomponeerde, gefantaseerde bosgezichten.

In 2011 verwerft de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen twee 'kapitale' tekeningen van Van Liender, waarvan er hier één is afgebeeld. Hij vervaardigde ze in de laatste jaren van zijn leven. Het zijn hoogtepunten in zijn getekende oeuvre. Een opschrift uit 1827 op de keerzijde van een van de bladen vermeldt 'Deze Teekening en de Weergae, wierden door den Tekenaar zelven, voor twee van zijne beste gehouden'. De bladen, die altijd bij elkaar zijn gebleven, zijn verworven van de heer C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, ter toevoeging aan de tekeningen-collectie van de stichting Genootschap Ploos van Amstel Knoef, die hij eerder (1998) aan het museum schonk.

Albert Elen

senior conservator tekeningen en prenten

Foto's Tom Haartsen

Hella Jongerius Drie vazen met bloemen Artificial Flowers, 2009

glas, leer, verf, textieltape, keramiek, kunststof, papier, hout, karton, bamboe
circa 100 x 30 cm
aankoop JongeriusLab met steun van de
Mondriaan Stichting

Voor de installatie *Artificial Flowers* ontwerpt Hella Jongerius (1962) niet alleen een serie van drie vazen maar ook de bloemen die hierin staan. Voor een productontwerper die in haar werk de grens verkent tussen de uitdrukkingsvormen in handwerk en industriële productie, is materiaal een belangrijke bron voor studie en inspiratie. Met haar eigen-zinnig handschrift onderzoekt ze hoe materiaalbehandeling en decoratie een

product weer een unieke identiteit kunnen geven. Bij de serie *Artificial Flowers* is het decoratieve element, de bloem, zelfs zo doorontwikkeld dat het een autonome sculptuur is geworden die los staat in de vaas. De verrassende kleurstellingen en materiaalcombinatie die Jongerius hierbij gebruikt brengen de voorwerpen tot leven. De *Artificial Flowers* zijn in gelimiteerde oplage gemaakt voor de solotentoonstelling *Natura Design Magistra* (2009) in Galerie Kreo, Parijs. De drie vazen die aangekocht zijn voor de collectie van het museum zijn de studiestukken voor deze serie geweest.

Annemartine van Kesteren

conservator stadscollectie /
plv. conservator design

Foto Tom Haartse

Emile Gallé Klokkenstel, circa 1878

tinglazuur, aardewerk, verguld brons
klokkenstel: 62 x 57 x 22 cm
steunen van kandelaber: 53,5 x 32 x 23 cm
kandelaber: 48,8 x 38 x 37 cm
kandelaber: 47,5 x 39 x 38 cm
aankoop met steun van de BankGiro Loterij

De in Nancy werkzame ontwerper Emile Gallé (1846-1904), voornamelijk bekend vanwege zijn art nouveau glasobjecten, maakt aan het begin van zijn carrière ook een aantal stukken in keramiek. Dit indrukwekkende klokkenstel is hier een goed voorbeeld van. Een pronkstuk zoals dit speelt in de negentiende eeuw een belangrijke rol in de poging om het aanzien van de nationale kunstnijverheid op te vijzelen. Frankrijk moet dan immers concurreren met de florerende Britse industrie.

Gallé heeft het klokkenstel vervaardigd met behulp van achttiende-eeuwse rococomal- len die zijn vader, Charles Gallé, vond op de

zolder van de faience fabriek St. Clément. Op de pendule en op de torens van de zijsteunen zijn wapens geschilderd die verwijzen naar het toenmalige politieke geschil tussen Duitsland en Frankrijk om het bezit van Elzas-Lotharingen. Uit de keuze voor deze symbolen blijkt dat Gallé aan Franse zijde staat.

Het neorococo uiterlijk maakt dit klokkenstel tot een goed voorbeeld van het historisme in de negentiende eeuw. Daarnaast laat de beschildering van het werk in vrije interpretatie van de imari-stijl duidelijk zien dat Gallé, net als veel tijdgenoten, een bijzondere belangstelling heeft voor Japanse kunst. Het klokkenstel kan vanwege deze stilistische referenties beschouwd worden als een sleutelstuk. Het representeert de overgang van het historisme naar de art nouveau aan het einde van de negentiende eeuw.

Harma van Uffelen
stagiaire master museumstudies

Foto Studio Tromp

Unica Zürn Zirkus, 1956

olieverf op doek
49,8 x 46,8 cm
aankoop Ubu Gallery met steun van de BankGiro Loterij en de Mondriaan Stichting

Unica Zürn (Berlijn 1916 - Parijs 1970) geniet al enige bekendheid als auteur wanneer ze in 1953 de surrealist Hans Bellmer tegen het lijf loopt. Het is liefde op het eerste gezicht. Zürn gaat met Bellmer naar Parijs, waar ze in een creatieve flow raakt. Ze werkt aan een beeldend oeuvre van vooral tekeningen en ook enkele schilderijen. Deze houden qua stijl het midden tussen de beeldtaal van een outsider en die van een surrealist die in de techniek van de automatische verbeelding werkt. Het in 1955 ontstane *Zirkus* is een complex schilderij waarin circusscènes in een pasteuse zwarte ondergrond zijn gekrast; in de gekraste lijnen is sporadisch wat kleur te zien.

Binnen de kring rond André Breton neemt Zürn frequent deel aan in surrealistische kringen gebruikelijke experimenten met

geestverruimende middelen. Het gebruik van mescaline zorgt ervoor dat haar mentale evenwicht fundamenteel verstoord raakt. Gaandeweg geven haar beeldende en haar literaire oeuvre blijk van een psychotisch wereldbeeld. Medio jaren zestig wordt ze opgenomen in een krankzinnigengesticht. Ze blijft zichzelf onder alle omstandigheden observeren en analyseren, en schrijft en tekent, zoveel als mogelijk, de ziekte van zich af. Dit kan echter niet verhinderen dat ze in 1970 een einde aan haar leven maakt. Zürn, die een klein beeldend oeuvre nalaat, behoort met Yves Tanguy en Max Ernst tot de surrealisten die, op de grens van abstractie en figuratie, de wereld van het onderbewuste exploreerden. Het museum verwierf vorig jaar al een schilderij van Méret Oppenheim en heeft nu weer de hand gelegd op een werk van een vrouwelijke kunstenaar binnen de surreële beweging. Naast *Zirkus* koopt het in 2011 ook een raadselachtige gouache van Unica Zürn.

Sjarel Ex
directeur

Foto's Jeroen Jongeleen

Jeroen Jongeleen en collega's Verborgen stadscollectie

documentatie over een project achter de schermen in Museum Boijmans Van Beuningen, bestaande uit 17 kleine kunstenaarsportretten, 20 werkportretten, 6 cd's en 2 dvd's, 2010
schenking kunstenaar

Museum Boijmans Van Beuningen bouwt elk jaar tientallen tentoonstellingen op en werkt permanent aan wisselingen in de collectiezalen. Deze grote bedrijvigheid kan niet door het interne team alleen worden gerealiseerd. Op projectbasis wordt daarom een legertje aan bouwers, ontwerpers en art handlers, in wisselende samenstelling, als oproepkracht ingezet bij het bouwen en inrichten van projecten. Onder hen bevinden zich veel in Rotterdam en omgeving gevestigde kunstenaars, die atelier en carrière even vergeten om het museum de helpende hand te bieden en wat bij te verdienen.

Hoewel, met dat vergeten valt het ook wel weer mee. Geïnspireerd door de tentoonstellingen waaraan intensief wordt gewerkt, ontwikkelde zich in de technische ruimtes, afgelegen trappenhuisen, onder de lichtkappen en in kledruimtes, een circuit van muurtekeningen, schilderijen en andere artistieke ingrepen. Dus backstage, ongeautoriseerd, spelenderwijs en niet zelden ontstaan uit afvalmateriaal van afgebroken exposities. Dit ondergrondse expositiecircuit bleef onder de radar totdat Jeroen Jongeleen – werk van hem is in de stadscollectie opgenomen en als zzp'er is hij regelmatig in het museum werkzaam – deze geheimzinnige collectie in een fotoserie vastlegde, die hij vervolgens in een Rotterdamse galerie en in Fort Asperen exposeerde. Na afloop hiervan schonk Jeroen Jongeleen zijn foto's aan het museum. Waarmee het zwarte artistieke circuit uit de catacomben van het museum alsnog is gewit.

Sjarel Ex
directeur

Piet Zwart Kinderstoel, circa 1937

beukenhout, aluminium
66,7 x 32,7 x 37 cm
aankoop Christie's Amsterdam

Salvador Dalí Métronome, 1944

metronoom, krijt op papier
1,6 x 15 x 13 cm
aankoop The Mayor Gallery

Voor Alfred Hitchcocks romantische thriller *Spellbound* (1946) ontwerpt Salvador Dalí (1904-1989) de set van een filmsequentie waarin de hoofdpersoon, de psychiater dr. Edwards (Gregory Peck), vertelt over een surrealistische droom. Hierin is een gokgelegenheid te zien, bevolkt door grote ogen. Op de speeltafels tikken verschillende versies van *Métronome*. Een enorm oog wordt met een schaar doormidden geknipt; een verwijzing naar de beroemde scene in *Le chien andalou*, de film die Dalí samen met Luis Buñuel in 1929 maakte.

Dalí maakt van *Métronome* vijf exemplaren: vier met een zwart oog van krijt op papier, de vijfde is blauw. Hij baseert zich op Man Ray's *Object to be destroyed* (1923) dat

eveneens bestaat uit een houten metronoom met een oog gemonteerd op de slinger. Dit oog is kleiner dan dat van Dalí en gereproduceerd op optisch papier, waardoor het lijkt te knipogen.

Met hun objecten willen de surrealisten het 'geheime surrealistische potentieel' in alledaagse voorwerpen aanspreken door deze op een vervreemdende, humoristische of erotische wijze te combineren. Dalí's *Métronome* is hiervan een goed voorbeeld, net zoals twee andere objecten in de museumcollectie: *White aphrodisiac Telephone* (1936), waarin een plastic kreeft als telefoonhoorn fungeert, en *Object scatologique de fonctionnement symbolique* (1930/1973), waarin onder meer een schoen, suikerklontjes, een luciferdoosje, schaamhaar en een beker melk tot een fetisjistisch object zijn getransformeerd.

Noor Mertens
junior conservator moderne en hedendaagse kunst

Gerrit Thomas Rietveld Kinderstoel, 1927

gebogen, ongeverfde, dubbele laag triplex,
zilver gelakte stalen buis
59,5 x 39,5 x 61 cm
aankoop Wiet Hekking

In 2011 verwerft het museum bijzondere kinderstoelen van Gerrit Rietveld (1888-1964) en Piet Zwart (1885-1977). Hoewel het museum zich niet speciaal richt op het werk van deze twee vooraanstaande Nederlandse ontwerpers – dat doen andere Nederlandse musea al – geeft het feit dat zij een interessante aanvulling zijn op de unieke deelverzameling kinderstoelen de doorslag bij deze aankoop. Het betreft twee meubels waarvoor door de ontwerpers werd geëxperimenteerd met nieuwe technieken. De kinderstoel van Rietveld is een van de eerste varianten van de zogenaamde beugelstoelen die de Utrechtse ontwerper in 1927 ontwikkelde. Zowel het gebruik van gebogen metalen buizen voor het frame als dat van gebogen hout voor de zitting is vernieuwend. Bij dit ongeschilderde exemplaar is goed te zien hoe Rietveld een plaat triplex eerst reduceert tot een plaat met twee lagen en die vervolgens – na het buigen – met behulp

Foto's Tom Haartsen

Piet Zwart Kinderstoel, circa 1937

beukenhout, aluminium
66,7 x 32,7 x 37 cm
aankoop Christie's Amsterdam

van kleine pennetjes met een andere gebogen plaat triplex verbindt. De metalen buizen zijn dunner dan die welke kort daarna gebruikelijk worden en bovendien gelakt en nog niet verchromd.

De kinderstoel van Piet Zwart is tien jaar later ontworpen voor een school in Wassenaar. Het exemplaar dat Museum Boijmans Van Beuningen heeft verworven, is van het gezin Zwart zelf afkomstig. Het museum bezit van deze stoel al sinds 1981 de werktekening. Het concept – een stoel gemaakt van louter rechte, (beuken)houten planken – bouwt voort op een idee uit 1920. Zwart ontwerpt in dat jaar een vergelijkbare 'open lattenstoel' voor een Tehuis voor Ongehuwde Vrouwen in Den Haag, waarvoor zijn bevriende collega Vilmos Huszár de kleuren rood, blauw en zwart bepaalt.

Mienke Simon Thomas

senior conservator toegepaste kunst
en vormgeving

Foto Studio Tromp

Emo Verkerk Multatuli, 2011

olieverf op karton
121 x 92,2 x 3 cm
aankoop galerie Tanya Rumpff

Multatuli van Emo Verkerk, gekocht op kunstbeurs Art Amsterdam, is geschilderd met vluchtige penseelstreken. De voorstelling, *Multatuli* schrijvend op zijn zolderkamertje, is gebaseerd op een prent van Johan Braakensiek uit 1890. Het werk komt voort uit een opdracht die Verkerk met drie andere kunstenaars krijgt om een monument te ontwerpen voor Thorbecke. Hoewel hij er zelf erg tevreden over is, wordt zijn ontwerp niet uitgekozen. Via Thorbecke komt Verkerk bij *Multatuli*, die honderd minachtende grafschriften schrijft na Thorbeckes dood. Als sympathisant wordt *Multatuli* het onderwerp om Verkerks teleurstelling over het afgewezen Thorbecke-ontwerp op te projecteren. De prent van Braakensiek interpreteert Verkerk

als symbool voor het miskende en gekwelde genie. In plaats van op een doek of mooi papier schildert hij zijn portret van *Multatuli* dan ook op een armoedige tekenmap. Al vanaf het begin van zijn carrière maakt Emo Verkerk voornamelijk portretten. Hij maakt deze van door hem bewonderde personen, vooral schrijvers en grote denkers. Geïnspireerd door een boek, film of muziekstuk van (of over) zijn onderwerp, verzamelt hij informatie voor verdieping. Zoals ook *Multatuli* laat zien, dienen bestaand beeldmateriaal, objecten en Verkerks' eigen associaties als uitgangspunt. Het gaat echter niet om een directe gelijkenis, maar om het neerzetten van de meest kenmerkende karakteristieken van de 'geportretteerde'. Het museum bezit diverse andere portretten van Verkerk, zoals van de architect H.P. Berlage en de schrijver Primo Levi.

Marjolein van de Ven
conservator in opleiding

Foto Lotte Stekelenburg

Eiskugel

In haar overzichtstentoonstelling *Dichtbij in de verte* wil Marijke van Warmerdam een werk opnemen dat zij eenmalig in 1998 in Berlijn heeft geproduceerd: een perfect ronde ijsbal met een diameter van 25 cm die langzaam smelt. Maar hoe presenteert je die in een tentoonstelling die 18 weken duurt?

Na onderzoek blijkt dat de bal in ongeveer 18 uur smelt en dat er alleen in Berlijn een bedrijf is dat de gewenste ballen kan leveren. Het museum besloot er daarom in één keer veertig en geeft ze in bewaring bij een Nederlands ijsbedrijf, omdat het er zelf geen plek voor heeft. Met afgesproken regeldmaat

wordt een ijsbal naar het museum gebracht. Een museum-medewerker zorgt dat de smeltende bal tijdens openingsuren op zaaal ligt. Als het museum gesloten is, wordt de ijsbal in de vriezer gelegd.

Hoofd:
Cathy Jacob

Sector Presentaties

De sector Presentaties ontwikkelt en organiseert het tentoonstellingsprogramma. Dat is een afspiegeling van de veelzijdigheid van de collectie en bestaat uit tentoonstellingen variërend van oude kunst tot hedendaagse kunst en van kunstnijverheid tot design met als doel het bereiken van een gevarieerd breed publiek. Het meerjarenbeleidsplan vormt hierbij het uitgangspunt. Belangrijk daarbij is de (inter)nationale erkenning en waardering van de presentaties, met als doel samenwerking op het gebied van ideeënuitswisseling, gezamenlijke producties en overname.

De sector bestaat uit vier projectleiders, een technische dienst met zeven medewerkers, een assistent en een hoofd. Tijdens op- en afbouw van tentoonstellingen wordt de technische dienst versterkt met freelance werkende art handlers en tentoonstellingsbouwers, in drukke periodes soms met wel 25 mensen tegelijk. Alle middelen van de sector Presentaties zijn afkomstig uit bijdragen van derden, sponsoring, bezoekersinkomsten en buitenlandse overnames. In 2011 komt aldus 2.972.000 euro voor presentaties beschikbaar.

In 2011 zijn in het museum ruim dertig grote en kleine presentaties te zien. Rondom de presentaties vinden activiteitenprogramma's plaats. De presentaties gaan altijd van start tijdens geclusterde openingen. In 2011 zijn dat er negen. De openingen worden gekenmerkt door een feestelijk programma waarbij de directeur de tentoonstellingen toelicht en waar soms een conservator of een bijzondere gast een lezing geeft. Voor bezoekers is er altijd iets nieuws te zien en te beleven.

Dit maakt het museum tot een dynamische en energieke plek. Ook buiten de muren van het museum vinden presentaties plaats. Allereerst in de Onderzeebootloods in de haven van Rotterdam, waar het museum voor de tweede keer een zomertentoonstelling realiseert. En er zijn eigen producties die doorreizen naar andere musea. *De grote ogen van Kees van Dongen* (2010) reist naar het Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris, *The Art of Fashion* (2009) naar Kunstmuseum Wolfsburg, en *Johan Thorn Prikker – de Jugendstil voorbij* (2010) naar Museum Kunstpalast Düsseldorf. Er worden voorbereidingen getroffen om *Marijke van Warmerdam – Dichtbij in de verte* (2011) in 2012 en 2013 door te laten reizen naar Museum Serralves in Porto en Kunsthal Düsseldorf.

Het gebouw

Een basiskeuze, die zo'n vijf jaar geleden is gemaakt, betreft de indeling van het museum in een collectiegebouw en een gebouw voor wisselende tentoonstellingen. Het collectiegebouw is in 1935 gebouwd door stadsarchitect A.J. van der Steur. In dit gedeelte van het museum is een overzicht te zien van de eigen verzameling. Iedere drie jaar wordt dit overzicht opnieuw ingericht. In het voorjaar van 2011 wordt op de eerste verdieping de derde inrichting geopend, getiteld *De Collectie Verrijkt*.

Het tentoonstellingsgebouw is het gedeelte van het gebouw dat in 1972 door Alexander Bodon en in 2003 door Robbrecht en Daem is bijgebouwd. Dit gedeelte is anders van karakter en sfeer. Hier heerst de dynamiek van wisselende tentoonstellingen. Het in 2008 geopende entreegebied is het middelpunt van dit deel van het museum en een goed functionerende en bezienswaardige

ontmoetingsplek. In dit gratis toegankelijke gedeelte van het museum bevinden zich naast de bijzondere garderobe, de informatiebalie, de espressobar, de museumwinkel en de Kunst Studio, ook twee tentoonstellingszalen, het prentenkabinet en de bibliotheek.

De Collectie Verrijkt

De Collectie Verrijkt van de Utrechtse hoogleraar en gastconservator Peter Hecht is een samenwerking met de Vereniging Rembrandt. Met ruim twintig bruiklenen uit andere musea in Nederland en uit het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen 'verrijkt' hij de eigen collectie. Tussen deze bruiklenen zitten zelden getoonde topstukken van Spaanse en Italiaanse meesters. Uit eigen verzameling selecteert hij onder andere meesterwerken van Jeroen Bosch, Pieter Bruegel de Oude, Rubens, Rembrandt, Dürer en Titiaan. En van Beckmann, Kandinsky en Magritte. Onder de schilderijen uit andere collecties bevinden zich werken van onder meer Tintoretto, Goya, Redon en Spencer. Uit Antwerpen komt zelfs een portret van Memling. De vormgeving van deze opstelling is verzorgd door stylist Maarten Spruyt, met medewerking van beeldend kunstenaar Peter Struycken, die een bijzonder palet voor zaalkleuren maakt. Het geheel leidt tot een opstelling van ruim 350 schilderijen en beelden uit de westerse kunst van 1350 tot 1940 waar het museum op internationale schaal hulde voor ontvangt.

Wisselende tentoonstellingen

Het programma in het tentoonstellingsgebouw staat met name in het teken van de moderne en hedendaagse kunst. Met in het voorjaar drie tentoonstellingen van jonge, hedendaagse kunstenaars: *Suspension of Disbelief* van Gabriel Lester, *Snakes Knows it's Yoga* van Nathalie Djurberg in samenwerking met Hans Berg en *Dreaming of a Mega Renaissance* van Boris van Berkum. Een andere tentoonstelling in het begin van het jaar is *Schoonheid in de Wetenschap*. Deze is uitzonderlijk binnen het tentoonstellingsprogramma van het museum omdat er geen kunstwerken te zien zijn, maar beelden en films uit de wetenschap. Prof.dr. Hans Galjaard stelt deze tentoonstelling, waarin de schoonheid van wetenschappelijke beelden voorop staat, samen.

In de zomer presenteert het museum de grondig gerestaureerde *Futuro*: een mobiele vakantiewoning ontworpen door de Finse architect Matti Suuronen. Dit prototype van de *Futuro* (1968) is nu opgenomen in de museumcollectie en voor het eerst te zien in de museumzaal, te midden van voorwerpen uit de collectie. Ook *Mental States* met zo'n zeventig absurdistisch surrealistische schilderijen van George Condo is te zien en de espressobar is opnieuw beschilderd, deze keer door Johan van Oord. De Onderzeebootloods in de haven is door het Scandinavische kunstenaarsduo Elmgreen & Dragset omgetoverd tot een surrealistisch vervreemdende setting genaamd *The One & The Many*. In de zomer belicht het museum in een tentoonstelling en een publicatie bovendien het veelzijdige mecenaat van Han Nefkens.

Eind van de zomer gaat *Dr. Elie van Rijckevorsel – Een verzameling verzamelingen* van start. Voor deze tentoonstelling brengt het museum de uiteenlopende

collecties van Rotterdammer dr. Elie van Rijckevorsel samen. Als natuurkundige, wereldreiziger en verzamelaar reist hij rond 1900 naar alle uithoeken van de wereld. Hij verkiest wetenschap boven handel en brengt tijdens zijn onderzoeksreizen vele kunstzinnige en etnografische voorwerpen mee naar huis. Voor de collectie van het museum is deze Rotterdamse mecenas belangrijk vanwege zijn schenkingen oude kunstnijverheid aan het museum vanaf 1910, gevolgd door het legaat in 1928. Het hedendaagse kunstprogramma in het najaar bestaat uit een tentoonstelling van J.C.J. VANDERHEYDEN getiteld *In-zicht* en de overzichtstentoonstelling van Marijke van Warmerdam, waarin haar breed georiënteerde oeuvre op spectaculaire wijze wordt getoond. Het is meer dan tien jaar geleden dat een overzicht van haar werk in Nederland is getoond. Voor de samenstelling is gastconservator Jan Debbaut uitgenodigd, voormalig directeur van het Van Abbemuseum in Eindhoven en voormalig directeur Collecties van Tate Modern in Londen.

En dan tot slot gaat in het najaar het programma *Design in Boijmans* van start. Hiermee profileert het museum zich als een plek waar nationaal en internationaal ontwerptalent een podium krijgt. Binnen dit programma worden in het najaar drie bijzondere tentoonstellingen georganiseerd: een tentoonstelling waarin designvoorstellen voor een duurzame samenleving centraal staan, de prestigieuze Rotterdam designprijs 2011 en een installatie van honderd weefwerken van Sheila Hicks. *Design in Boijmans* is een programma dat in de komende jaren wordt voortgezet.

Tentoonstelling *Marijke van Warmerdam – Dichtbij in de verte*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Elmgreen & Dragset – *The One & The Many*, foto Ernst Moritz

Tentoonstelling *Schoonheid in de Wetenschap*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Eversteijn, *bokser & herenkapper* – Een project van Carel van Hees, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *Han Nefkens – 10 jaar mecenas*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Nathalie Djurberg en Hans Berg (muziek) – Snakes Knows it's Yoga, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Nathalie Djurberg en Hans Berg (muziek) – Snakes Knows it's Yoga, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Schoonheid in de Wetenschap, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Elmgreen & Dragset – *The One & The Many*, foto Ernst Moritz

Tentoonstelling Gabriel Lester – *Suspension of Disbelief*, foto's Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *Pindakaasvloer* – Wim T. Schippers, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling George Condo: *Mental States*, foto Lotte Stekelenburg

Interventie #17 Boris van Berkum – *Dreaming of a Mega Renaissance*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling JCJ VANDERHEYDEN – *In-zicht*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *Nieuwe energie in design en kunst*, foto Lotte Stekelenburg

Interventie #18 Sheila Hicks – Cent Minimes, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Herman Makkink: Tekeningen en assemblages, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Fred Carasso – Werken op papier van een beeldhouwer, foto Lotte Stekelenburg

Een volledig overzicht van presentaties in 2011

Gabriel Lester - Suspension of Disbelief

12 februari - 8 mei 2011

Surreëel: foto's uit de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen

12 februari - 15 mei 2011

Schoonheid in de Wetenschap

12 februari - 5 juni 2011

ALMA in de Kunst Studio

12 februari - 31 juli 2011

Nathalie Djurberg en Hans Berg (muziek) Snakes Knows it's Yoga

5 maart - 1 mei 2011

Pindakaasvloer - Wim T. Schippers

5 maart - 29 mei 2011

Wenceslaus Hollar: prenten uit eigen bezit

12 maart - 17 augustus 2011

De Collectie Verrijkt

16 april 2011 - april 2013

Van Gogh & Roulin

16 april - 4 september 2011

Marcel Broodthaers

Une vipère, un vampire, une vitre

16 mei - 14 augustus 2011

Futuro - Utopie in constructie

21 mei - 9 oktober 2011

Johan van Oord - Venetiaans Rood

vanaf 28 mei 2011

Elmgreen & Dragset

The One & The Many

28 mei - 25 september 2011

Han Nefkens - 10 jaar mecenas

25 mei - 16 oktober 2011

George Condo: Mental States

25 juni - 25 september 2011

Helly Oestreicher - Kleine Werken

25 juni - 25 september 2011

Machteld Wijlacker - DOK

2 juli - 25 oktober 2011

Fred Carasso - Werken op papier van een beeldhouwer

27 augustus - 20 november 2011

Yayoi Kusama - Infinity Mirror Room

vanaf 10 september 2011

Vedute Manuscripten 1991 - 2011

11 september - 16 oktober 2011

Dr. Elie van Rijckevorsel

Een verzameling verzamelingen

24 september 2011 - 22 januari 2012

JCJ VANDERHEYDEN - In-zicht

24 september 2011 - 29 januari 2012

Marijke van Warmerdam

Dichtbij in de verte

29 oktober 2011 - 22 januari 2012

Eversteijn, bokser & herenkapper

Een project van Carel van Hees

29 oktober 2011 - 15 januari 2012

Nieuwe energie in design en kunst

29 oktober 2011 - 26 februari 2012

Rotterdam designprijs 2011

26 november 2011 - 12 februari 2012

Herman Makkink:

Tekeningen en assemblages

26 november 2011 - 19 februari 2012

Interventies #17 en #18

Interventie #17 Boris van Berkum

Dreaming of a Mega Renaissance

12 februari - 3 juli 2011

Interventie #18 Sheila Hicks

Cent Minimes

26 november 2011 - 4 maart 2012

Wisselingen

Pipilotti Rist - Laat je haar neer: wissel 3

26 november 2011 - mei 2012

De Collectie Twee -

wissel IX van prenten en tekeningen

22 januari - 13 februari 2011

Overig

Ongeautoriseerde ingreep in garderobekluisje 230 door het Ministerie van

Fantasie van de Vrijstaat Jaderland

Art Repair Kit, 9 februari - 25 mei 2011

KunstHands, 25 mei - 14 september 2011

KUL-tuurbeleid (Rutte ruimt op),

14 september 2011 - 10 februari 2012

Festival De Wereld van Witte

de With

9 september - 11 september 2011

Openingen

Vrijdagavond 11 februari 2011

Zaterdagmiddag 12 februari 2011

Zaterdagavond 5 maart 2011 - Museumnacht

Zaterdag 16 april 2011

Zaterdag 28 mei 2011

Vrijdag 24 juni 2011

Zaterdag 25 juni 2011

Vrijdag 23 september 2011

Vrijdag 28 oktober 2011

Vrijdag 25 november 2011

Tentoonstellingen in het buitenland

The Art of Fashion

Kunstmuseum Wolfsburg

5 maart - 7 augustus 2011

De grote ogen van Kees van Dongen

Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris

25 maart - 17 juli 2011

Johan Thorn Prikker

de Jugendstil voorbij

Museum Kunstpalast Düsseldorf

26 maart - 7 augustus 2011

Zie voor verdere informatie bijlage C.

Garderobekluisje 230, foto's Jack de Deugd

Foto: Erwin Leemans

Beveiliging

Vooruitgaand aan de start van het beveiligingsproject in 2010 is een uitgebreide risicoanalyse gemaakt door Royal Haskoning. In een van de onderdelen van het onderzoek

wordt gekeken in hoeverre de fysieke beveiliging kan worden vervangen of aangevuld met camera's en andere vormen van beveiliging. Dit onderzoek leidt tot aanpassingen in de

techniek en optimalisering van de beveiliging in en rondom het museum.

Hoofd:
Patty Wageman
(vanaf 1 november 2011)

Sector Bedrijfsvoering

Onder de sector Bedrijfsvoering vallen de afdelingen Financiën, automatisering en informatiebeheer, Personeel en organisatie, Huisvesting en onderhoud, Beveiliging en veiligheid en Floormangement, de winkel en de horeca.

De sector Bedrijfsvoering ondersteunt de kerntaken van het museum, inclusief het onderhoud van het gebouw, het klimaat, de veiligheid van de collectie en van de bezoeker, de financiële verslaglegging en controle, en de ontvangst van gasten. Bovendien draagt de sector Bedrijfsvoering bij aan de eigen inkomsten van het museum met onder meer de opbrengsten van winkel, restaurant en espressobar.

Veel van de circa zeventig (parttime) medewerkers van deze sector (55 fte) zijn als beveiligers, kassiers of garderobemedewerker een direct aanspreekpunt voor de bezoekers. Ze vormen het gezicht van het museum.

De subsidie van de gemeente dekt negentig procent van de kosten van de bedrijfsvoering, inclusief de loonkosten, maar exclusief alle kosten voor het programma (educatie, tentoonstellingen, aankopen, conservering en restauratie).

Financiën, automatisering en informatiebeheer

Controle op inkomsten en uitgaven in een omgeving die volop in beweging is, is een uitdagende taak. Risicobeheersing en adequate managementinformatie liggen er aan ten grondslag. De verslaglegging bestaat uit kwartaalrapportages aan de directie en de auditcommissie van de Raad

van Toezicht. Evenals in voorgaande jaren maakt het museum gebruik van de expertise van KPMG audit. Uiteraard rapporteert de controller voortdurend aan de directie. In het afgelopen jaar is hard gewerkt aan het meerjarenbeleidsplan 2013-2016 dat in december bij de dienst Kunst en Cultuur van de gemeente is ingediend. De gemeente beslist in 2012 over de hoogte van de subsidie voor het museum voor deze nieuwe cultuurperiode, op basis van het advies van de Rotterdamse Kunstraad. Een omvangrijk en spannend project dat al enige jaren loopt, is het onderzoek naar de realisatie van een Collectiegebouw. Van de sector Bedrijfsvoering zijn de controller en hoofd huisvesting nauw betrokken bij het berekenen en opstellen van het programma van eisen. Ook het vernieuwen van de museum-ICT is een groot project dat over meerdere jaren loopt. In 2011 is bovendien onderzoek gedaan naar voor het museum belangrijke stukken uit het restant van de archiefinventarisaties 1895-2005 met speciale aandacht voor de tentoonstellingen.

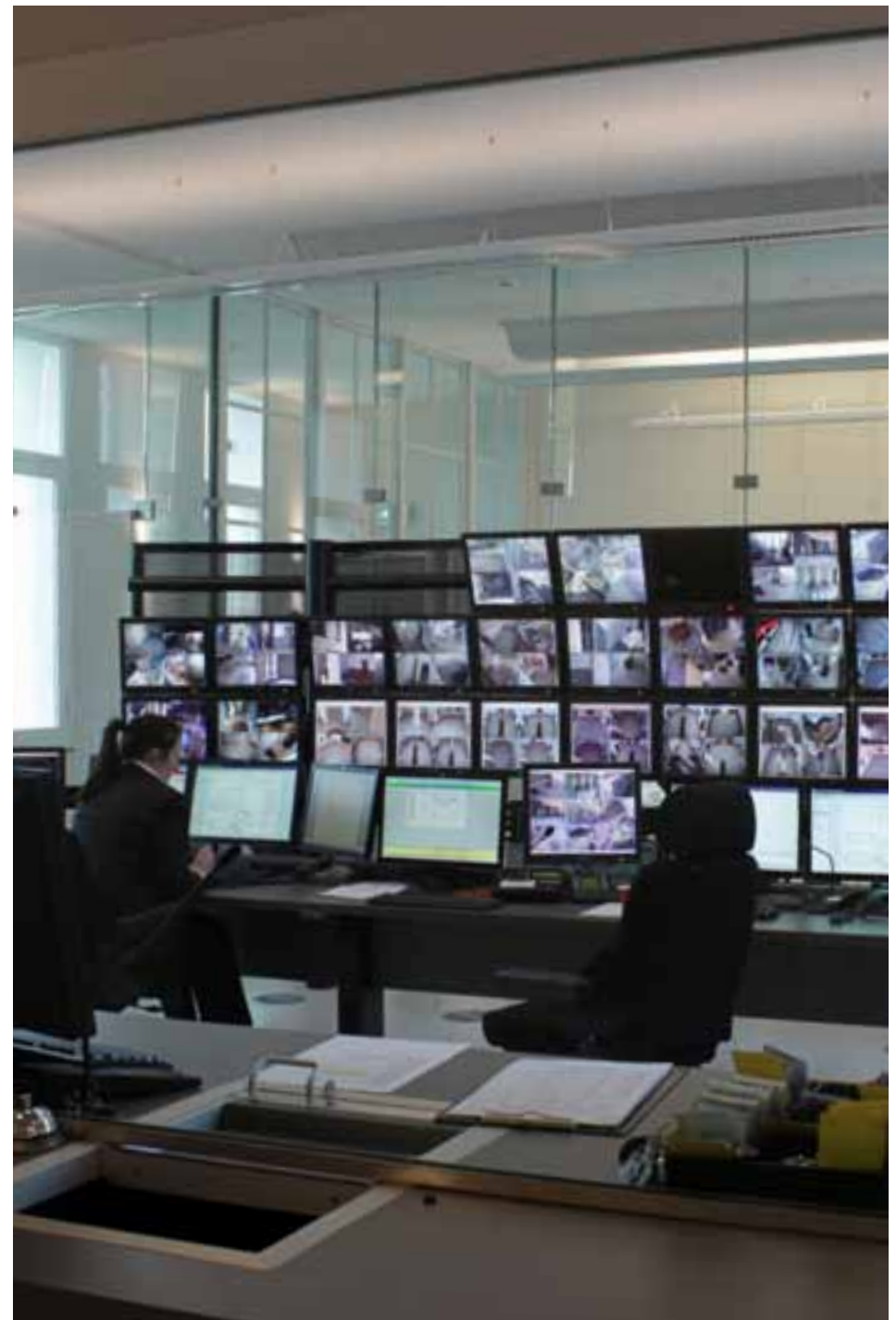
Huisvesting en onderhoud

Museum Boijmans Van Beuningen is sinds 1935 gehuisvest aan het Museumpark. Het museumgebouw, dat sinds de zelfstandiging per 1 januari 2006 wordt gehuurd van de dienst Stadsontwikkeling (voorheen Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR)), beslaat ruim 26.000 m² en bestaat uit vier delen, die tussen 1935 en 2003 zijn opgeleverd. De dienst Stadsontwikkeling is samen met het museum verantwoordelijk voor het onderhoud van het museumgebouw. De afzonderlijke bouwdelen vragen de nodige aandacht, en de klimatologische omstandigheden binnen het gebouw moeten

aan strenge eisen voldoen om de veiligheid van de bezoekers, de eigen collectie en de bruiklenen van derden te waarborgen. Er wordt veel zorg besteed aan het gebouw en de installaties. Museum Boijmans Van Beuningen doet dat in samenwerking met de dienst Stadsontwikkeling, experts van bureau ToornendPartners in Haarlem en ingenieursbureau IOB. In 2011 is de beveiligingsinstallatie van het museum vervangen. Het onderhoud van de klimaatinstallaties blijft een punt van aandacht. Samen met Grontmij Nederland BV is een nieuw energiemanagementsysteem ontwikkeld waardoor het energieverbruik beter kan worden gevolgd en bijgestuurd. Energiebesparende maatregelen en een scherpe inkoop van energie dragen bij aan het structureel verlagen van gebruik en kosten. In het voorjaar van 2011 is de restauratie van de toren voltooid.

Museumwinkel en restaurant

Het museum exploiteert de museumwinkel en het restaurant. Het assortiment van de winkel bestaat vooral uit publicaties, veelal in eigen beheer uitgegeven. Daarnaast worden ansichtkaarten, designartikelen en geschenken verkocht. Mede dankzij de centrale ligging in het entreegebied bezoekt ruim een op de vier museumbezoekers de winkel. De gemiddelde besteding per bezoeker daalt in 2011 vergeleken bij die van 2010. De oorzaak ligt in het ontbreken van een blockbustertentoonstelling in 2011. Deze tentoonstellingen genereren niet alleen meer bezoekers, maar de bezoekers van deze tentoonstellingen geven ook meer uit. Behalve in de museumwinkel, kan de bezoeker via de webshop catalogi kopen. Onderzoek bij collega-musea in Nederland leert dat webwinkels met een uitgebreid

De nieuwe meldkamer van het museum, foto Erwin Leemans

assortiment niet of nauwelijks winstgevend zijn. Museum Boijmans Van Beuningen kiest daarom voor een beperkt aanbod waarbij afhandeling van bestellingen door een externe partner wordt verricht. Het museum heeft een ruim en flexibel aanbod van horecafaciliteiten: naast het museumrestaurant in Paviljoen Van Beuningen-De Vriese en de espressobar, beschikt het over een auditorium voor 250 personen en vergaderzalen die groepen tot 60 personen per ruimte kunnen accommoderen. Op drukke dagen zijn zowel het restaurant als de espressobar open. Op minder drukke dagen kan het restaurant, veelal in combinatie met een vergaderzaal of het auditorium, aan externe partijen worden verhuurd, terwijl de bezoeker een goed onthaal vindt in de espressobar, die in de zomer wordt uitgebreid met een terras op het binnenplein van het museum.

Beveiliging

Museum Boijmans Van Beuningen is een gecertificeerde beveiligingsorganisatie. Het personeel op zaal is niet alleen gastheer of gastvrouw, maar ook gediplomeerd beveiligder. Het museum is bovendien erkend praktijkopleider voor de functies 'beveiligder' en 'coördinator beveiliging'. Deze erkenning is afgegeven door de Stichting economisch en administratief beroepsonderwijs (ECABO). In aanvulling op de eigen beveiligers maakt het museum sinds 2010 gebruik van medewerkers die via de particuliere beveiligder Sport en Event Security worden ingehuurd. Naast de inzet van gekwalificeerd personeel is het museum afhankelijk van gespecialiseerde beveiligingssystemen en -apparatuur. In het verslagjaar kwam een verbetering tot stand naar de hoogste categorie museumbeveiliging (3).

Personeel en organisatie

Hoewel het kortdurende verzuim in 2011 laag is, is het niet aan werk gerelateerde, langdurige ziekteverzuim onverminderd hoog. Er wordt alles aan gedaan om dit percentage in de komende jaren te verminderen.

Een belangrijk onderdeel van het personeelsbeleid bestaat uit opleiding en training van medewerkers. Het museum biedt mogelijkheden voor individueel gerichte scholingsactiviteiten, maar vindt gezamenlijke trainingen ook belangrijk. Zo volgen medewerkers een cursus TMS (The Museum System), het programma dat onze collectie ontsluit. De cursus is aanleiding voor diverse vervolgprojecten, waarin alle ICT-processen op elkaar worden afgestemd en de *workflow* en procedures worden vastgelegd. Vanzelfsprekend worden trainingen op het gebied van veiligheid (zowel van collectie, van bezoekers als van onze medewerkers) gevolgd.

Het museum ziet het als een belangrijke taak om jonge mensen op verschillende niveaus op te leiden en te interesseren voor het museumwerk. Naast diverse stagemogelijkheden die het museum biedt voor studenten uit het middelbaar, hoger en wetenschappelijk onderwijs, werkt het ook in 2011 samen met de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit Amsterdam en de Rijksuniversiteit Groningen met betrekking tot de opleiding en begeleiding van masterstudenten. Jaarlijks draagt het museum op deze manier bij aan de opleiding en vorming van vele tientallen, talentvolle jonge mensen.

Het museum is voor veel taken afhankelijk van de niet aflatende inzet van een grote groep vrijwilligers. De bezetting van de informatiebalie bij de entree, de bemensing van

de bibliotheek, de Kunst Studio en de werkzaamheden voor het glasproject kunnen plaatsvinden door de inzet van vrijwilligers. Het museum is hun veel dank verschuldigd.

In memoriam

Op 1 juni 2011 is Jacqueline van Oudheusden-Veth, medewerker van de Financiële Administratie van het museum, aan de gevolgen van borstkanker overleden. In oktober 2001 begon zij als uitzendkracht op de Financiële Administratie en op 1 april 2003 trad zij in dienst van het museum.

Op 20 juli 2011 overleed oud-medewerker en projectleider tentoonstellingen Tjibbe Spruit aan de gevolgen van een hersentumor. Hij begon in 1994 als medewerker van het grafisch atelier en verliet het museum in 2006 om hoofd tentoonstellingen te worden van het Wereldmuseum Rotterdam.

Foto: Marijke van Santen

Wifi

De afdeling automatisering start in 2011 met het wifi-project. In het hele museum wordt voor zowel publiek als medewerkers en gasten een draadloos netwerk geïmplementeerd. Deze werkzaamheden worden betaald uit de opbrengst van de Museumprijs die de BankGiro Loterij en het Prins Bernard

Cultuurfonds in 2010 beschikbaar stelden. Het testen en plannen van de benodigde apparatuur en bekabeling in het markante gebouw met zijn esthetische eisen, dikke muren, tijdelijke muren, vertaalde glazen plafonds of zelfs ontbrekende plafonds is complex. Op de zolders en in de kelders

van het museum wordt onderzocht waar de dekking makkelijk is te realiseren en waar de werkzaamheden ingrijpender zijn. Naar verwachting is het museum van wifi voorzien in oktober 2012 bij de opening van De weg naar Van Eyck.

Controller:
Theo Haarsma

Financieel verslag

Dit verkort financieel verslag is ontleend aan het financieel jaarverslag 2011 van de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen. Bij het financieel jaarverslag 2011 is een goedkeurende controleverklaring van de accountant verstrekt.

Resultaat en eigen vermogen

Het jaar 2011 wordt afgesloten met een saldo van baten en lasten van 212.000 euro negatief. De algemene reserve neemt met 184.000 euro af en bedraagt 295.000 euro per 31 december 2011. De bestemmingsreserves en -fondsen nemen tezamen 28.000 euro af en bedragen 497.000 euro respectievelijk 945.000 euro per 31 december 2011.

Subsidie

Museum Boijmans Van Beuningen ontvangt conform artikel 11 lid 1 van de verzelfstandigingsovereenkomst een structurele subsidie van de gemeente Rotterdam. De subsidiebeschikking wordt jaarlijks vastgesteld en is gebaseerd op een voortschrijdende vierjarenperiode.

Balans per 31 december 2011 en per 31 december 2010

Bedragen in duizenden euro's

ACTIVA	31 december 2011	31 december 2010
<i>Vaste activa</i>		
Materiële vaste activa	366	431
Totaal vaste activa	<u>366</u>	<u>431</u>
<i>Vlottende activa</i>		
Voorraden	251	262
Vorderingen	1.768	1.760
Liquide middelen	<u>2.621</u>	<u>3.827</u>
Totaal vlottende activa	<u>4.640</u>	<u>5.849</u>
TOTAAL ACTIVA	5.006	6.280

PASSIVA	31 december 2011	31 december 2010
<i>Eigen vermogen</i>		
- Algemene reserve	295	479
- Bestemmingsreserves	497	304
- Bestemmingsfondsen	<u>945</u>	<u>1.166</u>
Totaal eigen vermogen	<u>1.737</u>	<u>1.949</u>
Voorzieningen	326	366
<i>Schulden</i>		
- Langlopende schulden	19	-
- Kortlopende schulden	<u>2.924</u>	<u>3.965</u>
Totaal schulden	<u>2.943</u>	<u>3.965</u>
TOTAAL PASSIVA	5.006	6.280

Staat van baten en lasten

Bedragen in duizenden euro's

BATEN	2011	2010
Opbrengsten	2.747	4.367
Subsidie gemeente Rotterdam	9.861	9.861
Overige bijdragen	<u>3.216</u>	<u>4.558</u>
TOTAAL BATEN	15.824	18.786

LASTEN		
Personeelskosten	6.346	6.836
Afschrijvingen	170	193
Kosten van activiteiten	5.526	7.113
Overige bedrijfskosten	<u>4.032</u>	<u>4.372</u>
TOTAAL LASTEN	16.074	18.514

Rentebaten en -lasten	38	71
ONVERDEELD RESULTAAT	- 212	343
Als volgt bestemd		
- Algemene reserve	- 184	-
- Bestemmingsreserves	193	209
- Bestemmingsfonds	- 221	134
TOTAAL BESTEMD	- 212	343

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld conform boek 2 titel 9 BW en artikel 7 van de uitvoeringsregeling van de Subsidieverordening Rotterdam 2005.

Vergelijkende cijfers

De rubricering van de cijfers van 2010 is waar nodig aangepast ten einde de vergelijkbaarheid met 2011 mogelijk te maken. Als begroting zijn de door de Raad van Toezicht vastgestelde cijfers gebruikt.

Algemeen

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling, zijn gebaseerd op historische kosten. Voor zover niet anders vermeld worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

De baten en lasten zijn toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Bedragen zijn afgerond op duizend euro.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs onder aftrek van lineaire jaarlijkse afschrijvingen. Vanaf het moment van ingebruikname wordt afgeschreven op basis van de geschatte economische levensduur.

Investeringssubsidies worden in mindering gebracht op de verkrijgingsprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben.

Voorraden

Voorraden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Bij de waardering van de voorraden is rekening gehouden met op de balansdatum opgetreden waardevermindering.

Onder onderhanden projecten zijn de kosten van projecten verantwoord die nog niet afgesloten zijn. Het resultaat op een project wordt verantwoord volgens de percentage-of-completion methode. Bij een verwacht negatief resultaat wordt, op het moment dat dat bekend is, een voorziening getroffen. De verwachte verliezen worden direct ten laste van de exploitatierekening gebracht.

Vorderingen

Waardering vindt plaats tegen nominale waarde. Een eventuele voorziening wegens oninbaarheid wordt op basis van individuele beoordeling van de inbaarheid van de vorderingen bepaald.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen zijn:

- verplichtingen of verliezen waarvan de omvang op balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is in te schatten of
- op balansdatum bestaande risico's waarbij de te verwachten verplichting of het verlies redelijkerwijs is in te schatten of
- kosten die in een volgend boekjaar worden gemaakt, maar waarvan de oorsprong mede in het huidige of in een voorgaand boekjaar te vinden is.

Pensioenen

De Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen heeft zijn pensioenregeling ondergebracht bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), het bedrijfstakpensioenfonds voor overheid en onderwijs. De pensioenregeling van het ABP is een zogenaamde 'toegezegde pensioenregeling'. Het museum verwerkt deze regeling in de jaarrekening als een zogenaamde toegezegde-bijdrageregeling,

zodat in het geval van een tekort bij het ABP geen verplichting bestaat tot het doen van aanvullende bijdragen (anders dan hogere toekomstige premies). Dit is conform de uitzonderingsregeling voor bedrijfstakpensioenfonds in de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving (RJ 271.309).

Per jaareinde verschuldigde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

De indexatie van de pensioenen is, zowel formeel als feitelijk, voorwaardelijk en is afhankelijk van de middelen van het pensioenfonds. De Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen is niet verplicht bij te betalen voor indexatie van uitkeringen.

Subsidie Gemeente Rotterdam

De subsidie van de Gemeente Rotterdam over het boekjaar 2011 wordt definitief vastgesteld nadat de jaarrekening is overlegd. Deze subsidie is vooruitlopend op de definitieve vaststelling geheel als bate verwerkt.

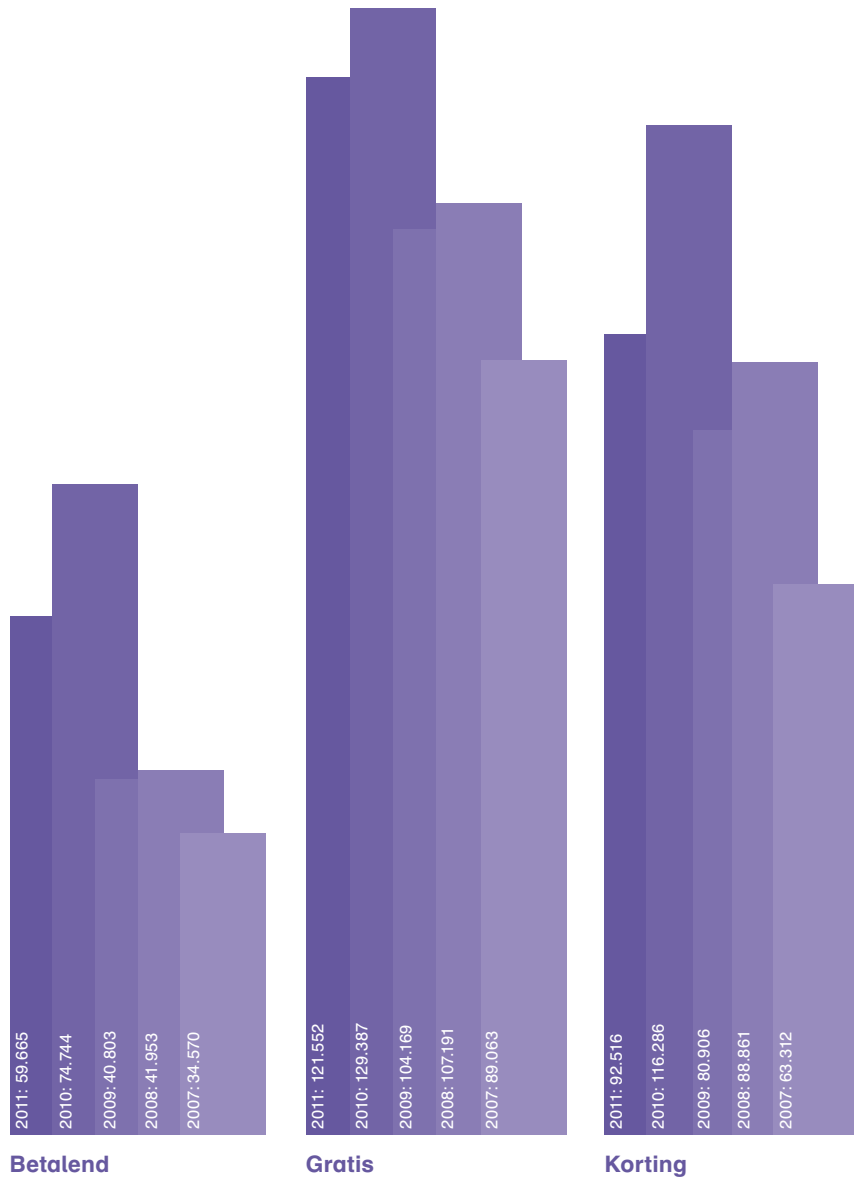
Nalatenschappen

De verantwoording van nalatenschappen in de jaarrekening vindt plaats op het kasmoment; het moment dat de uitkering heeft plaatsgevonden.

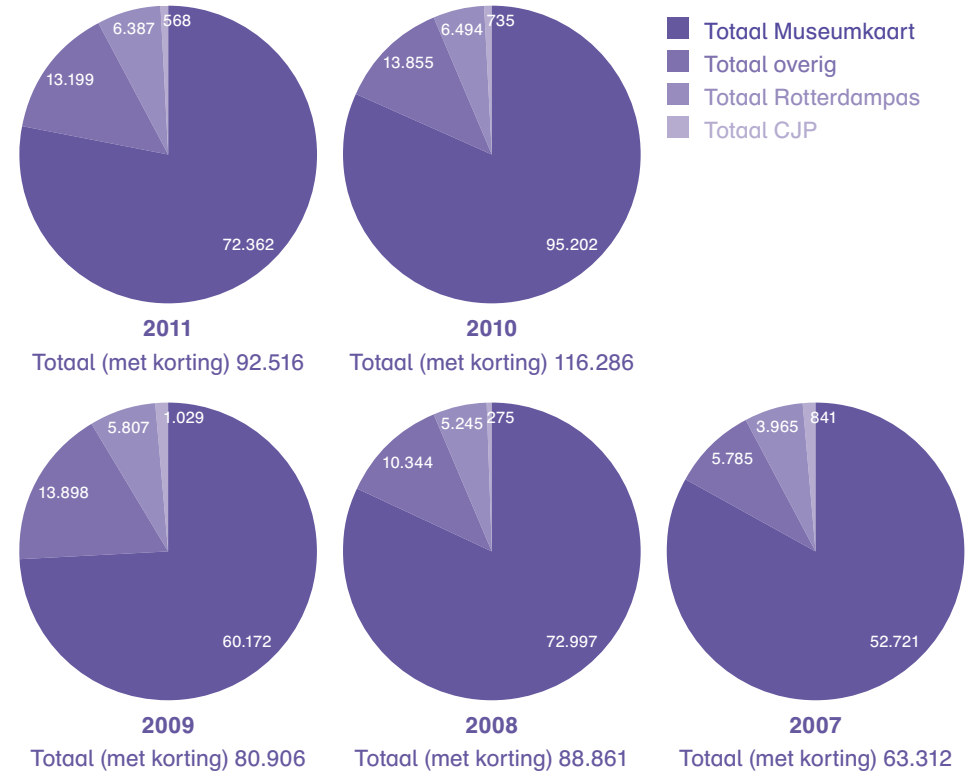
Bezoekers

Totaal 2011: 273.733
 Totaal 2010: 320.417
 Totaal 2009: 225.878
 Totaal 2008: 238.005
 Totaal 2007: 186.945

Bezoekers

Soorten korting

Baten

Bedragen in duizenden euro's

2011 Totaal baten 15.824

2010 Totaal baten 18.786

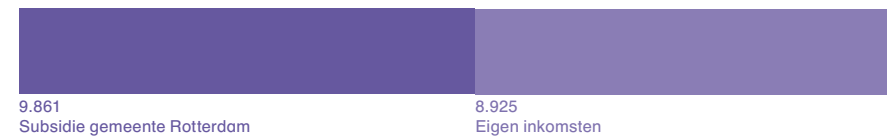

Foto Wout Brauer

Toren

In 2011 is de renovatie van de toren afgerond. Voordat deze kon plaatsvinden moesten eerst de volgende vragen worden beantwoord: hoe is het gesteld met het binnenklimaat van de

toren en hoe kan het vocht in de toren in de toekomst beter verdampen? Vervolgens werd onderzocht op welke wijze het condensprobleem in de toren kan worden opgelost.

Ook de bouwkundige staat van de buitengevels is ten behoeve van het renovatieproject onder de loep genomen.

Structurele en incidentele bijdragen

Al sinds jaar en dag ondersteunen particulieren, bedrijven, huisstichtingen en de vriendenstichting Museum Boijmans Van Beuningen bij zijn belangrijkste taken: beheeren, verwerven en presenteren. Die ondersteuning is van vitaal belang voor het goed functioneren van het museum. Wij danken daarom een ieder voor de genereuze wijze waarop zij het museum ook in 2011 hebben gesteund en gestimuleerd.

Huisstichtingen

H+F Fashion on the Edge

In 2010 start Han Nefkens het nieuwe initiatief H+F Fashion on the Edge in Museum Boijmans Van Beuningen, in samenwerking met gastconservator en lector modevormgeving José Teunissen, waarmee experimentele ontwikkelingen in de mode worden gestimuleerd. Dit initiatief is voor vijf jaar aan het museum verbonden. Gedurende deze periode wordt 700.000 euro beschikbaar gesteld voor tentoonstellingen, opdrachten, aankopen en interventies. Het eerste jaar zijn aankopen gedaan en getoond van Hussein Chalayan, Klavers van Engelen, Alet Pilon en Pyuupiru, die als langdurig bruikleen en *promised gift* in de collectie zijn opgenomen. Deze aankopen zijn in 2010/2011 gepresenteerd in de tentoonstelling *Mode als vertrekpunt* in het Klaverblad.

Han Nefkens stelt het museum in 2011 bovendien in staat om te participeren in het Artangel filmproject *1395 Days without red* van Anri Sala en Sejla Kamberic. De twee films die hiervan het resultaat worden zijn als langdurig bruikleen en *promised gift* aan de collectie van het museum toegevoegd. Daarnaast koopt Han Nefkens drie fotowerken voor het museum van Shirana Shabazi, een van de kunstenaars die exposeerde ten tijde van het in 2010 geëindigde H+F Mecenaat. Ook deze werken zijn als langdurig bruikleen en *promised gift* in de collectie opgenomen, samen met drie foto's van de kunstenaar die het museum op eigen kosten verwierf.

Het werkproces en resultaat van het 10-jarig mecenaat van Han Nefkens, die in verscheidene initiatieven en stichtingen wereldwijd investeert, zijn afgelopen jaar in een expositie en publicatie *Han Nefkens: 10 jaar mecenas* in beeld gebracht.

Initiatief H+F Fashion on the Edge

De heer H. Nefkens
Mevrouw drs. J. Teunissen
De heer drs. K.M.T. Ex

Fonds Willem van Rede

Het Fonds Willem van Rede is al decennialang een inspirerende motor voor de collectie. Naamgever Willem van Rede (1880-1953) bepaalde dat met zijn kapitaal, dat hij aan de Staat der Nederlanden naliet, een collectie hedendaagse kunst voor Museum Boijmans Van Beuningen moest worden aangelegd, bij voorkeur te besteden aan moderne 'buitenlandse, meest Fransche kunst'. De opeenvolgende besturen van Fonds Willem van Rede hebben in de geest van het testament en de door de erflater

geformuleerde doelstellingen aansluiting gezocht bij de collectie moderne en hedendaagse kunst van het museum. Er is een indrukwekkende reeks van tientallen aankopen uit voortgekomen die anders nooit tot stand had kunnen komen, met Oskar Kokoschka's dubbelportret uit 1919, en werken van Picasso, Richard Serra, Joseph Beuys, Marcel Duchamp, Herman Pitz, Fischli en Weiss, Francis Picabia, Hans Bellmer, Aernout Mik en vele anderen.

Aanwinsten

Uit het Fonds Willem van Rede is jaarlijks een wisselend bedrag te besteden, afhankelijk van het rendement van het op de beurs belegde stamkapitaal. In 2011 stelt het fonds het museum in staat om van Daan van Golden de schilderijen *Study A.G.* (2007) en *Celui qui fut pris* (2009-2010) te verwerven.

Bestuursleden 2011

De heer drs. K.M.T. Ex, voorzitter
De heer P.M. Smet, penningmeester
De heer drs. H.J.A.M. van Haaren
De heer W. Lentz
Mevrouw mr. J. van Loon
De heer prof.dr. L.C. Winkel

Stichting Museum Boijmans Van Beuningen

De Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, opgericht in 1939 door havenbaronnen D.G. van Beuningen en W. van der Vorm in samenwerking met directeur D. Hannema, heeft als doel de belangen van het museum in het algemeen te ondersteunen. Zij verwezenlijkt dat onder andere door het op verzoek van het museum verwerven van kunstwerken, het uitgeven van publicaties zoals de *Boijmans Agenda*, maar ook

door het bevorderen van het bezoek aan het museum en het werven van bedrijfsvrienden, de Bijzondere Begunstigers. Dit zijn personen, rechtspersonen of bedrijven die de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen ondersteunen met een bijdrage van 2.500 euro per jaar. In 2011 heeft de stichting 47 Bijzondere Begunstigers. De stichting is (ten dele) juridisch eigenaar van de kunstwerken die zij koopt en die door particulieren, die niet wilden dat de gemeente Rotterdam eigenaar zou worden, zijn geschonken. De stichting verwerft ook het eigendom van aankopen ten behoeve van het museum door een aantal huisstichtingen en fondsen op naam die bij haar zijn ondergebracht.

De stichting ontvangt in 2011 een bijzonder legaat van de heer D.J.M. Dura.

Bestuursleden 2011

De heer ing. A. Aboutaleb, erevoorzitter
De heer drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, voorzitter
De heer drs. K.M.T. Ex, secretaris
De heer drs. S.J. van der Goot, penningmeester
Mevrouw A.F. Boumeester-van der Vorm
De heer B.M. Dura
Mevrouw I. Huisman-van Baaren
Mevrouw mr. E.E. Jurrij
De heer mr. E.W. Koning
De heer mr. C.W. de Monchy
Mevrouw C.E. Vaandrager-van Beuningen
De heer P.F. ter Kulve

Secretariaat

Mevrouw L. Coorengel

Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds

Met een kunstenaar als vader en de verzamelaar D.G. van Beuningen als grootvader, wordt Peter Paul Peterich (1933-2000) van jongs af aan door kunst omringd. Hij studeert kunstgeschiedenis en heeft grote affiniteit met de poëzie. In 1965 richt hij samen met zijn moeder, Flora van Beuningen, de Stichting Van Beuningen-Peterich op ter ondersteuning van de beeldende kunst en de tekenkunst in het bijzonder. Tussen 1965 en 1973 wordt uit dit fonds, vaak op advies van de toenmalige conservator, een honderdtal tekeningen aangekocht voor Museum Boijmans Van Beuningen. Op grond van Peterichs testament wordt het fonds na zijn dood in 2000 nieuw leven ingeblazen en krijgt het museum jaarlijks een bedrag van enkele tienduizenden euro's om eigentijdse (teken)kunst aan te kopen. Aankopen van deze stichting geschieden op verzoek en initiatief van het museum en worden eigendom van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen.

Aanwinsten

De Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds ondersteunt in 2011 de aankoop van de tekening *Rock Paper Scissors* (2011) van Robert McNally en de tekening *Odd Future* (2010) van Charlie Roberts.

Bestuursleden 2011

De heer J. Peterich, voorzitter
Mevrouw mr. M.E. Reimers-Stijger, secretaris
De heer drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, penningmeester
Mevrouw M.A. Kraaijeveld van Hemert-Peterich
De heer D.G. Peterich
De heer H. van den Brink

Kalhorn/Timmermans Fonds

Dit fonds is door de naamgevers in 2009 opgericht om de aankoop van zilver en moderne vormgeving te bevorderen. Museum Boijmans Van Beuningen heeft sinds jaren een intensieve band met verzamelaars Joop Kalhorn (overleden 2009) en Jaap Timmermans, die vele aankopen en opdrachten op het gebied van internationaal hedendaags design mogelijk hebben gemaakt. De stichting is voor 50 jaar opgericht en doet aankopen op verzoek van het museum. Het bestuur van het fonds en het beheer van het stichtingskapitaal komen te liggen bij het bestuur van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen. Jaarlijks is een bedrag beschikbaar voor aankopen, die eigendom worden van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen.

Stichting Lucas van Leyden

Dr. J.C.J. Bierens de Haan (1867-1951) leidde een avontuurlijk leven. In de roerige jaren van de vroege twintigste eeuw is hij werkzaam in oorlogsgebieden als Transvaal en Oranje Vrijstaat, Griekenland en in Frankrijk. Hoewel Bierens de Haan vanaf zijn studententijd prenten verzamelt, gaat hij zich er pas na zijn artsloopbaan actief op toeleggen. Hij brengt een collectie bijeen die van meet af aan bedoeld is voor Museum Boymans en verzamelt ook gericht op lacunes in de museumcollectie. Zijn collectie van zo'n 26.000 prenten laat hij na aan het museum, casu quo de gemeente Rotterdam. Ook legateert hij een geldbedrag waarvan de jaarlijkse rente bestemd is voor uitbreiding van de collectie prenten. Dit fonds, waarvan de opbrengst jaarlijks wisselt, draagt de naam Stichting Lucas van Leyden en dient tot vandaag de dag zijn doel. Ruim

tienduizend prenten zijn door het museum sinds 1951 met dit fonds ten behoeve van de gemeentelijke collectie aangekocht. Het kapitaal van de stichting wordt beheerd door de voorzitter, secretaris en penningmeester van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen.

Aanwinsten

Met steun van de Stichting Lucas van Leyden wordt een vroeg gebonden boek aangekocht: *De Jode-album* van Johannes Wierix, een album met 71 prenten van Antwerpse graveurs.

Bestuursleden 2011

De heer drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, voorzitter
De heer drs. K.M.T. Ex, secretaris
De heer drs. S.J. van der Goot, penningmeester

Stichting Willem van der Vorm

Willem van der Vorm (1873-1957), havenbaron en verzamelaar, is een van de meest loyale begunstigers van Museum Boymans. Directeur Hannema adviseert hem bij de opbouw van zijn collectie en Van der Vorm is nauw betrokken bij de oprichting van de Stichting Museum Boymans. Tijdens de eerste vergadering in 1939 schenkt hij het museum *De Kwakzalver*, een hoogtepunt in het oeuvre van Gerard Dou. Een genereus gebaar dat later door vele andere schenkers is nagevolgd. Aanvankelijk wordt de collectie van Willem van der Vorm na zijn dood in 1957 tentoongesteld in zijn woonhuis aan de Westersingel. In 1972 moet dit pand wijken voor de metro en besluit de Stichting Willem van der Vorm de door haar beheerde collectie met schilderijen van Gerard ter Borch, Gabriel Metsu en Anthonie van Dijck

Tentoonstelling *Han Nefkens – 10 jaar mecenas*, foto Lotte Stekelenburg

in langdurig bruikleen te geven aan het museum. Sindsdien is deze collectie met enkele werken uitgebreid, waaronder het zeer bijzondere *Landschap bij Aix met de Tour de César* van Paul Cézanne.

Bestuursleden 2011

De heer mr. C.O. van der Vorm, voorzitter
Mevrouw A.F. Boumeester-van der Vorm, regent secretaris
De heer dr. R.J. Willink, regent conservator

Fondsen- en sponsorwerving

Giften van fondsen zijn voor het museum onontbeerlijk. Naast de gemeente Rotterdam, die als structureel subsidiegever ruim 9,8 miljoen euro beschikbaar stelt, zijn er vele fondsen die het museum regelmatig ondersteunen voor specifieke activiteiten. Belangrijke aankopen worden in 2011

onder andere mogelijk gemaakt door de BankGiro Loterij en de Mondriaan Stichting. Het VSBfonds is ook in 2011 onmisbaar als partner in educatie, onder meer bij de programmering in de Kunst Studio en het videokanaal ArtTube. Dankzij de Turing Foundation rijdt elke week de Turingmuseumbus voor basisschoolkinderen in de omgeving van Rotterdam. Vereniging Rembrandt ondersteunt *De Collectie Verrijkt*. Eneco verbindt zich als hoofdsponsor aan de tentoonstelling *Nieuwe energie in design en kunst*. SNS Reaal Fonds is niet alleen hoofdsponsor van *Dichtbij in de verte* van Marijke van Warmerdam, maar biedt ook de mogelijkheid om ArtTube uit te breiden door deelname van vier andere gerenommeerde musea in 2012.

Langdurige sponsoring

---

47 Rotterdamse bedrijven ondersteunen de vriendenstichting Stichting Museum Boijmans Van Beuningen met een vast bedrag van 2.500 euro per jaar. Enkele Rotterdamse bedrijven, Rabobank Rotterdam, Ploum Lodder Princen Advocaten, Havenbedrijf Rotterdam en PricewaterhouseCoopers, steunen activiteiten van het museum langjarig met diensten en middelen ter waarde van minimaal 25.000 euro per jaar.

Crowdfunding

Het museum is betrokken bij twee *crowdfunding* acties. Het museum schakelt het platform voordekunst.nl in om particulieren te stimuleren om een donatie te doen voor de kindertentoonstelling *Kunst4Kids*, die in de meivakantie van 2012 plaatsvindt. In november start prof.dr. Carel Blotkamp een particuliere actie om de tentoonstelling *De weg naar Van Eyck* in 2012 mogelijk te maken. Volgens het model van een kettingbrief worden particulieren door particulieren benaderd om te doneren en deel te nemen aan De kring van Van Eyck en de tentoonstelling mede mogelijk te maken. Deze actie krijgt veel belangstelling van publiek en media. Het museum krijgt meer dan 85.000 euro toegezegd via deze particuliere actie.

BankGiro Loterij

Voor het vierde jaar is het museum beneficiënt van de BankGiro Loterij, de cultuurloterij van Nederland. Het museum ontvangt dit jaar 500.000 euro om kunstwerken te verwerven en het collectiebeheer te ondersteunen. Mede dankzij deze bijdrage

kan *Wombhouse* uit 2004 van Atelier Van Lieshout worden verworven. Daarnaast wordt de aankoop, restauratie en presentatie van het prototype van de *Futuro* mogelijk gemaakt door een bijdrage van de BankGiro Loterij. In het najaar is de groepstentoonstelling *Nieuwe energie in design en kunst* ondersteund door de BankGiro Loterij en wordt een ludieke winactie voor bezoekers georganiseerd. Op 11 februari 2011 worden de stemmers van de Museumprijs, die het museum in 2010 won, ontvangen. Met meer dan 3.200 stemmers over de vloer is het een geslaagde viering van het heuglijke feit.

Ondersteuning particulieren

Bijdragen van particulieren zijn voor het museum van groot belang. Deze bestaan uit giften, legaten, schenkingen van kunstwerken en donaties met een specifiek doel. In 2011 organiseert het museum een tentoonstelling over het mecenaat van Han Nefkens. Met zijn steun worden in de afgelopen jaren vele projecten in het museum mogelijk gemaakt. Dankzij een erfenis wordt het Fonds van de heer Westerhuis opgericht dat wordt benut voor het uitgeven van eigen publicaties. Voor bezoekers die het museum een warm hart toedragen, zijn er diverse mogelijkheden om zich aan het museum te verbinden. De circa 1.400 Vrienden van het museum maken volop gebruik van de hun geboden privileges, variërend van uitnodigingen voor exclusieve bijeenkomsten tot korting in de museumwinkel. De bijeenkomsten werden de afgelopen jaren met veel enthousiasme door Vriendencoördinator Yvonne Nederlof georganiseerd, ondersteund door Iris Lamers. Per 1 januari 2012 heeft Yvonne Nederlof haar taken aan Trudy van Bueren overgedragen. Naast de Vrienden zijn Begunstigers, Bijzondere Begunstigers en *Young Successful*

Associates verbonden aan het museum. Sinds 2010 betreft het museum ook kinderen van vijf tot veertien jaar op bijzondere wijze via de Boijmans Club.

Verhuur van ruimten en relatieontvangsten

In 2011 ontvangt het museum 81 maal een groep voor een vergadering, lunch, borrel of andersoortige bedrijfsevenementen, waarbij in totaal 7.726 personen aanwezig zijn. Deze bijeenkomsten leveren het museum financiële middelen die volledig ten goede komen aan het presenteren van tentoonstellingen, educatieve activiteiten en aankopen van kunstwerken.

Onderscheidingen

In 2011 heeft het museum de eer om een aantal personen te onderscheiden met de Gouden B. Deze onderscheiding is een speld in 2008 ontworpen door vormgever en sieradenmaker Ted Noten die bij bijzondere gelegenheden wordt uitgereikt aan personen die zich op uitzonderlijke wijze hebben ingezet voor het museum.

De Gouden B is dit jaar uitgereikt aan:

- De heer Ph. van Tijn, lid Raad van Toezicht Museum Boijmans Van Beuningen van 1 januari 2006 tot en met 31 december 2011
- De heer prof.dr. H. Galjaard, lid Raad van Toezicht Museum Boijmans Van Beuningen van 1 januari 2006 tot en met 31 december 2011
- De heer ir. H. Nefkens (sr.), architect
- De heer mr. E. van Ginkel, zakelijk leider en plaatsvervangend directeur Museum Boijmans Van Beuningen van 1 januari 2006 tot 1 juli 2011

Het museum dankt iedereen die heeft bijgedragen in 2011 en in het bijzonder:

BankGiro Loterij; Bijzondere Begunstigers; CBK Rotterdam; dienst Kunst en Cultuur gemeente Rotterdam; Eneco; Erasmusstichting; European Commission DCA; Fonds BKVB; Fonds Westerhuis; Fonds Willem van Rede; G.Ph. Verhagen-Stichting; gemeente Rotterdam; H+F Fashion on the Edge; Havenbedrijf Rotterdam; Holland Art Cities; K.F. Hein Fonds; Kalhorn/Timmermans Fonds; Mondriaan Stichting; nalatenschap mevrouw Van Riemsdijk-Borsje; OC&C Strategy Consultants; Ploum Lodder Princen Advocaten en Notarissen; Prins Bernhard Cultuurfonds waaronder verschillende fondsen op naam; PwC; Rabobank Rotterdam; Robeco; Rotterdam Festivals; Senternovem/AgentschapNL; Sikkens; SNS Reaal Fonds; Stichting Bevordering van Volkskracht; Stichting Elise Mathilde Fonds; Stichting Gifted Art; Stichting Het Nederlandse Gebruiksvoorwerp; Stichting Lucas van Leyden; Stichting Museum Boijmans Van Beuningen; Stichting Swart-van Essen; Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds; Stichting Willem van der Vorm; Turing Foundation; Unilever; Vereniging Rembrandt; Vereniging Trustfonds Erasmus Universiteit Rotterdam; VSBfonds; alle particuliere schenkers en donateurs.

ALMA

Op 11 februari 2011 is de website alma.boijmans.nl gelanceerd. Deze website maakt het mogelijk onderzoek te doen naar pre-industriële gebruiksvoorwerpen en afbeeldingen van deze voorwerpen op schilderijen en prenten. Op deze

wijze kan informatie worden verkregen over bijvoorbeeld de functie van een voorwerp of de datering van een schilderij. In de showcasestudies op de website worden diverse kunst- en cultuurhistorische onderzoeksresultaten gepresenteerd,

variërend van de betekenis van klotendolken en pollepels op De marskramer van Jheronimus Bosch tot de aanwezigheid van een 'vais glas' op de Emmatisgangers van de vervalser Han van Meegeren.

Raad van Toezicht

Museum Boijmans Van Beuningen wordt geëxploiteerd door de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen. Deze stichting wordt bestuurd door een directeur/bestuurder. De toezichthoudende taken worden vervuld door een Raad van Toezicht. Bestuur en toezicht verhouden zich tot elkaar conform het Raad-van-Toezicht-model, zoals dat is beschreven in de *Code Cultural Governance* (2006).

In de praktijk betekent dit dat de directeur/bestuurder verantwoordelijk is voor het reilen en zeilen van het museum. De Raad van Toezicht stelt de begroting en de jaarrekening vast en ziet toe op de wijze waarop de directeur/bestuurder gestalte geeft aan het realiseren van de doelstellingen van het museum. De directeur/bestuurder wordt benoemd en eventueel ontslagen door de Raad van Toezicht. De leden van de Raad van Toezicht worden, op voordracht van de Raad, gehoord de bestuurder, benoemd door het college van B en W van de gemeente Rotterdam.

In 2011 vergadert de Raad van Toezicht vijf keer. Naast de bovengenoemde taken volgt de Raad de ontwikkelingen met betrekking tot het Collectiegebouw en de depotproblematiek van Museum Boijmans Van Beuningen. Tussen het museum, een particulier die het museum in staat wil stellen het collectiegebouw te realiseren en de gemeente lopen gesprekken die in het voorjaar van 2012 zullen uitmonden in een definitief besluit. Nadat de Raad in januari 2009 aangaf niet langer de verantwoordelijkheid te kunnen nemen voor de collectie, besloot het gemeentebestuur tot het treffen van

noodzakelijke, tijdelijke voorzieningen, te volgen door de bouw van een nieuw depot dat binnen vijf jaar gereed moet zijn. Pas op het moment van oplevering van dit depot zal de Raad van Toezicht zijn verantwoordelijkheid ten aanzien van het beheer van de collectie volledig hernemen.

De Raad wordt regelmatig geïnformeerd over de meer dagelijkse gang van zaken in het museum. De Raad overlegt met de directie over de plannen die het museum ontwikkelt om zijn ambities zowel inhoudelijk als in financiële zin te realiseren. Op de expertise van de individuele raadsleden wordt regelmatig een beroep gedaan.

Samenstelling en profielschets

De Raad van Toezicht van de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen bestaat uit zeven leden inclusief de voorzitter. Bij het opstellen van een voordracht voor een nieuw lid gaat de Raad uit van een profielschets waarin de meest gewenste deskundigheden en andere kwalificaties zijn opgenomen.

Deze profielschets luidt als volgt:

Voor het geheel van de Raad van Toezicht wordt gestreefd naar diversiteit, onder meer op het gebied van een evenwichtige verdeling over man/vrouw, leeftijd en (inter)nationale/lokale achtergrond. Een van de leden wordt geacht expliciet het vertrouwen te genieten van de families die Museum Boijmans Van Beuningen groot hebben gemaakt. De Raad van Toezicht dient bij voorkeur te beschikken over deskundigheden op wetenschappelijk, artistiek, financieel, economisch en politiek/bestuurlijk gebied. Bij voorkeur heeft een van de leden een achtergrond in (inter)nationaal museumbeleid.

Samenstelling in 2011:

- De heer mr. H.R. Okkens (1941), voorzitter, oud-notaris
- Mevrouw A.F. Boumeester-van der Vorm (1961), beeldend kunstenaar
- De heer prof.dr. H. Galjaard (1935), emeritus hoogleraar humane genetica Erasmus Universiteit Rotterdam (tot en met 31 december 2011)
- Mevrouw drs. A. Hopmans (1956), hoofdconservator moderne kunst, Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie
- De heer prof.dr. J.A. van Manen (1950), partner Strategic Management Centre
- Mevrouw drs. S.J. Stuiveling (1945), president van de Algemene Rekenkamer
- De heer Ph. van Tijn (1940), zelfstandig gevestigd communicatieadviseur (tot en met 31 december 2011)

De Raad kent een rooster van aftreden dat enerzijds doorstroming bewerkstelligt en anderzijds de continuïteit van het toezicht garandeert. De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor een periode van maximaal vier jaar en kunnen maximaal acht jaar aanblijven, ongeacht het aantal herbenoemingen.

Per 31 december 2011 zijn de heren Van Tijn en Galjaard afgetreden. Voor hun opvolging zijn de heren drs. R. Munsters en prof.dr. P. Schnabel voorgedragen aan en vervolgens benoemd door het college van B en W van de gemeente Rotterdam. Bij het doen van de voordracht heeft de Raad zich gebaseerd op een eerder opgestelde profielschets.

Cultural Governance

De in 2006 herschreven *Code Cultural Governance* wordt door de Raad van Toezicht als richtlijn gebruikt bij het evalueren van zijn werkzaamheden en

de samenwerking tussen directeur en toezichthouder. De in de code beschreven principes en *best practices* worden toegepast. De Raad van Toezicht kent twee commissies, te weten de remuneratiecommissie en de auditcommissie. De remuneratiecommissie voert jaarlijks een functioneringsgesprek met de directeur/bestuurder en doet, indien daartoe aanleiding is, voorstellen aan de Raad inzake de honorering van de directeur. De auditcommissie komt jaarlijks ongeveer vier maal bijeen en buigt zich over de financiële gang van zaken binnen het museum. Dit betreft met name de jaarrekening, de kwartaal- en halfjaarrapportages en de wijze waarop het museum zijn administratieve organisatie inricht. Leden van de Raad van Toezicht nemen regelmatig individueel deel aan programma's en projecten die door het museum worden geëntameerd.

Tentoonstelling Rotterdam designprijs 2011, foto Lotte Stekelenburg

Foreword

2011 was a good year. The museum buzzed with activity, received widespread support, exhibited the art of the past and present, kept collecting and worked on its collections. In short, we published, presented, conserved, restored and researched – all with immense enthusiasm. This annual report focuses on our research, because the museum is not just a place where we do art-historical research for exhibitions and the collection. Research is also an important facet of our work in education, operational management, computerization, marketing and communication; it is a continuous process and one of the cornerstones of our activities. Asking questions and finding answers keeps us on our toes and ensures that the museum can respond to social, cultural and sustained developments. We have consequently chosen to begin each chapter in this annual report with a piece of research we undertook in 2011.

2011 was a strange year. Although the museum enjoyed huge, ever-increasing popularity – witness the many visitors and the positive reactions to the exhibitions and the museum's policy – we had to pull out all the stops in order to safeguard continuity: we had to develop new connections, alliances and ways of making money. We discussed the policies being proposed for the art and culture sector – some sensible, others rather less so – in political circles in The Hague.

In the past six years, since it gained its independence on 1 January 2006, Museum Boijmans Van Beuningen has built up a strong national and international position thanks to a clear collection profile, a sharply focused exhibition programme and an innovative education policy. But financing

the programme is a growing problem: aside from the fixed charges and ninety percent of the wage bill, the museum funds everything from its own revenues. Since independence, its grant has gone down by a nominal one million Euros as a result of the cut in the local authority's budget, price rises coupled with additional inflation-related pay rises and changes to the collective bargaining agreement. The museum's own revenues – which still accounted for almost half the annual expenditure in 2010 – have also fallen very considerably, hit by the poor economy and the uncertain economic climate.

The margins for the foundation that manages the museum have consequently shrunk again. There is little if anything in reserve, with all the risks to operational management that this implies. We are furthermore on the brink of very severe cutbacks in the Rotterdam art sector which, one way or another, will mean major changes in the way the museum works. On the one hand 2011 was a fantastic year, perhaps one of the best for a long time, a year that was marked by a dynamic mixture of scholarship and beauty, of boxing and peanut butter. On the other, we look ahead but cannot see clearly. This obviously does not prevent us from doing everything in our power to keep on working with energy and insight, creativity and flexibility, to inspire others.

On behalf of the entire museum, the Supervisory Board, the trustees of our in-house and friends' foundations, the many volunteers and, of course, all the freelancers and staff, it is my honour to thank you for your contribution, support and appreciation. This has made the museum what it is today and roots it firmly in society.

Sjarel Ex
Director

English Summary

Visitors

In 2011, 273,733 people visited the exhibitions and presentations in our own building and in the Submarine Wharf. This was around 75,000 more than we had projected. The museum is proud of the diversity and involvement of the people who come to see the exhibitions. More than 41,000 young people visited the museum in response to an extensive and varied education programme tailored to every age group. Thanks to the Turing Museum Bus schoolchildren can be brought to the museum and taken back to school free of charge. With its courses, workshops, lectures and guided tours at several levels for a variety of audiences, it is clear that the museum caters for everyone. The public are kept informed of exhibitions and activities in the museum in all sorts of ways. It can also be visited and experienced from home by various means. The collection can be visited online via the website, which provides all the information about exhibitions. This interactive site already gives access to 900 masterpieces in the museum's collection. ArtTube takes the visitor on a journey through the museum, art and time with 155 different videos. Finally the museum is also active on the social media that are becoming an increasingly popular means of communication, and has attracted a host of followers and fans. The museum is very active abroad, too. Exhibitions have travelled to Paris (Kees van Dongen), Düsseldorf (Johan Thorn Prikker) and elsewhere. Loan arrangements with other museums also allow works from our own collection to be seen throughout the world.

Exhibitions

'Art should stimulate all the senses, but how often do you smell a work of art?' This quote refers to *The Peanut Butter Floor* by the artist Wim T. Schippers. This is perhaps the most incomprehensible work in the collection. The museum wants to generate unexpected associations and sensations in the public. Many visitors have smelt the work and it has provoked them into thinking about museums and how they are perceived. In 2011 the museum reorganized its collection. *The Collection Enriched* opened in the spring. The collection was literally enriched with more than twenty loans from other museums, which produced a well-received show of more than 350 works of Western art between 1350 and 1940. The museum presents a broad spectrum of trends in art and this year gave space in the exhibition building to young artists like Gabriel Lester, Boris van Berkum, Nathalie Djurberg and Hans van Berg (music). There was an impressive Marijke van Warmerdam retrospective, and the Scandinavian art duo Elmgreen & Dragset created a surrealist, alien setting entitled *The One & The Many* in the Submarine Wharf in the Rotterdam docks. Collaboration is a key word in organizing exhibitions and acquiring and showing works. It is essential within the museum, where all the departments work together in project groups to create exhibitions, and equally vital when it comes to people outside, who love the museum and are crucial to it. The extraordinary scope of Han Nefkens's patronage was showcased in the summer in a splendid exhibition that highlighted his intense involvement, individual approach and personal philosophy.

Tentoonstelling JCJ VANDERHEYDEN – In-zicht, foto Lotte Stekelenburg

Collecting, Researching and Opening up the Collection

The museum has been able to expand its collection thanks to its foundation partners, special patrons and private donors. From prints in *De Jode Album* from the late sixteenth century, an exuberant clock set by Emile Gallé from the late nineteenth century, two unusual children's chairs by Gerrit Rietveld and Piet Zwart from the early twentieth century, to a far more recent varied group of designs and objects by Hella Jongerius. Aside from researching, restoring and enhancing the collection, it is becoming increasingly important to open it up and make it accessible to everyone. The ALMA website, where 'art meets artefacts', launched this year is a good example of this. ALMA links images of pre-industrial objects in paintings and prints that date from the late Middle Ages up to the nineteenth century to examples of the actual objects. These relationships can be found in the extensive

ALMA database, and various research results are published in the ALMA showcase. There are already 4,300 objects online. One special project is the creation of a Collection Building that will concentrate on the conservation and management of art. As well as repositories for the museum's collection, the building will also have storage areas for private collections, restoration workshops, research facilities and galleries. This project is being made possible by means of a joint venture involving the museum, Rotterdam City Council and a private individual without whom the Collection Building could not be created. Work is in progress on a new book about the collection which will reveal its wealth and diversity. The book is published in four languages in the spring of 2012.

Management and Operation

Museum Boijmans Van Beuningen is a complex undertaking with many important

Tentoonstelling Dr. Elie van Rijkevorsel – Een verzameling verzamelingen, foto Lotte Stekelenburg

elements—from public facilities to computer systems. There must be sound financial reporting covering all these aspects. Every area of the business—climate control, security and surveillance, visitor supervision, technical facilities and so on—requires constant adaptations to the time and the circumstances. Operational management must be geared to this at the highest professional level. In 2011 there was significant investment in a large-scale modernization of the security systems and the renovation of the museum's tower. This renovation is part of the implementation of a new energy management system and the maintenance of the climate control systems.

Partner Foundations and Financial Partners

Museum Boijmans Van Beuningen has always relied on the support of partners to carry out its core activities—administering, acquiring and presenting works of art. This support is crucial to the efficient running of the museum. We would like to thank all these foundations for their generous support and encouragement over the past year: H+F Fashion on the Edge, Fonds Willem van Rede, Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds, Kalhorn/Timmermans Fonds, Stichting Lucas van Leyden and Stichting Willem van der Vorm. Alongside the partner foundations, the museum would like to extend its thanks to all those who provided support in 2011, and in particular BankGiro Loterij; Special Patrons; CBK Rotterdam; the Rotterdam Municipal Council Art and Culture Department; Eneco; Erasmusstichting; European Commission DCA; Fonds BKVB; Fonds Westerhuis; Fonds Willem van Rede; G.Ph. Verhagen-Stichting; Rotterdam City Council; H+F Fashion on the Edge;

Port of Rotterdam Authority; Holland Art Cities; K.F. Hein Fonds; Kalhorn/Timmermans Fonds; Mondriaan Stichting; the Mrs Van Riemsdijk-Borsje bequest; OC&C Strategy Consultants; Ploum Lodder Princen Advocaten & Notarissen; Prins Bernhard Cultuurfonds including various personal funds; PwC, Rabobank Rotterdam; Robeco; Rotterdam Festivals; Senternovem/AgentschapNL; Sikkens; SNS Reaal Fonds; Stichting Bevordering van Volkskracht; Stichting Elise Mathilde Fonds; Stichting Gifted Art; Stichting Het Nederlandse Gebruiksvoorwerp; Stichting Lucas van Leyden; Stichting Museum Boijmans Van Beuningen; Stichting Swart-van Essen; Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds; Stichting Willem van der Vorm; Turing Foundation; Unilever; Vereniging Rembrandt; Vereniging Trustfonds Erasmus Universiteit Rotterdam; VSBfonds; all private donors and supporters.

Supervisory board

Museum Boijmans Van Beuningen is governed by the Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen, which is managed by a director/manager. A Supervisory Board performs the supervisory tasks. Management and supervision are related in accordance with the Supervisory Board model as stipulated in the revised Code of Cultural Governance, which was published in 2006. In practice, this means that the director is responsible for the day-to-day running of the museum, while the Supervisory Board approves the budget and annual accounts and oversees the way the director works to achieve the museum's objectives. The director is appointed and dismissed by the Supervisory Board, whose members in turn are appointed by Rotterdam Municipal Council's Municipal Executive on the recommendation of the Board.

Van boven naar beneden: Janneke Wesseling, Vincent Icke, James McAllistar en Robbert Dijkgraaf (Videostills)

Symposium Schoonheid en Wetenschap

Op vrijdag 11 maart organiseert het museum bij de tentoonstelling *Schoonheid in de Wetenschap* een symposium. Vooransstaande onderzoekers, filosofen en critici spreken over de achtergronden van de schoonheidservaring. Zij worden uitgenodigd de relatie tussen schoonheid en wetenschap, die niet altijd vanzelfsprekend is, toe te lichten.

Biofysicus Ignace Hooge, astrofysicus Vincent Icke en biowetenschapper Gaël McGill spreken over het vermogen van de mens tot zien, van de micro- tot de macrokosmos. Wetenschapsfilosoof James McAllistar en kunsthistorica en -critica Janneke Wesseling laten hun gedachten gaan over de mogelijke toenadering en wisselwerkingen tussen

schoonheid, kunst en wetenschap. Robbert Dijkgraaf, fysicus en president van de Koninklijke Nederlandse Akademie voor Wetenschappen, spreekt over de kracht van de verbeelding, die kunst en wetenschap verbindt. Moderator en samensteller van het symposiumprogramma is dr. Jan C. Molenaar, emeritus hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Bijlagen

- A Publicaties 123
- B Aanwinsten en uitgaande bruiklenen 127
- C Presentaties 143
- D Educatieve activiteiten en evenementen 153
- E Personeel en organisatie 159
- F Bestuurlijke activiteiten en nevenfuncties directie 165

Publicaties

Uitgaven in eigen beheer

Han Nefkens: 10 jaar mecenas

Han Nefkens; interview:
Ingrid Harms, nawoord: Sjarel Ex, Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, 288 p., ISBN: 9789045019918, vormgeving: Milou van Ham i.s.m. Steffen Maas

Han Nefkens: 10 years of patronage

Han Nefkens; interview:
Ingrid Harms, nawoord: Sjarel Ex, Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, 288 p., ISBN: 9789045019505, vormgeving: Milou van Ham i.s.m. Steffen Maas

Jaarverslag 2010 Museum Boijmans Van Beuningen

Voorwoord: Sjarel Ex; eind-redactie: Alex de Vries, Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, 168 p., vormgeving: Thonik

De Vermeers van Van Meegeren: kennerschap en de techniek van het vervalsen

Friso Lammertse e.a., Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, 128 p., ISBN: 9789069182520, vormgeving: Thonik

Van Meegeren's Vermeer: the Connoisseur's Eye and the Forger's Art

Friso Lammertse e.a., Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, 128 p., ISBN: 9789069182537, vormgeving: Thonik

Uitgaven i.s.m. andere musea/uitgeverijen

Marijke van Warmerdam – Close by in the Distance: a catalogue raisonné (1989-2011)

Marente Bloemheuvel (red.), Verlag der Buchhandlung Walther König, Keulen 2011, 247 p. ISBN: 9783863351090, vormgeving: Mevis & Van Deursen i.s.m. Julie Peeters

Snake Knows it's Yoga: Nathalie Djurberg with Music by Hans Berg

Kristin Schrader e.a., Verlag für moderne Kunst, Neurenberg 2011, 168 p., ISBN: 9783869841984, vormgeving: Katharina Menke

Van Dongen: Fauve, anarchiste et mondain

Anita Hopmans, Paris musées, Parijs 2011, 255 p., ISBN: 9782759601585, vormgeving: Tessa van der Waals

Eigen publicaties in het kader van publieksbegeleiding

De Collectie Verrijkt: de rijkste collectie van Nederland tijdelijk nog rijker!

Peter Hecht, Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, 15 p., vormgeving: Van Rosmalen & Schenk

The Collection Enriched: the Richest Collection in the Netherlands even Richer!

Peter Hecht, Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, 15 p., vormgeving: Van Rosmalen & Schenk

Schoonheid in de Wetenschap

Hans Galjaard, met bijdragen van Sjarel Ex en Jan Molenaar, Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, 18 p., vormgeving: Lies Ros

Beauty in Science

Hans Galjaard, met bijdragen van Sjarel Ex en Jan Molenaar, Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, 18 p., vormgeving: Lies Ros

In 12 grote stappen door de (kunst)geschiedenis: Kijkwijzer vaste collectie

Karen de Moor, Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, 31 p., vormgeving: Thonik

Reisgidsje voor kinderen van 4 tot 12 jaar

Inèz Veldman, Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, 24 p., vormgeving: Thonik

Agenda 2012

Van twee kanten / From Two Sides

Samenstelling: Hanneke de Man, Tessa van der Waals, Museum Boijmans Van Beuningen, 2011, vormgeving: Tessa van der Waals

Externe publicaties gerelateerd aan activiteiten van Museum Boijmans Van Beuningen

Helly Oestreicher

Marjan Boot e.a., 99 Uitgevers/Publishers, Haarlem 2011, 206 p., ISBN: 9789078670193, vormgeving: Reynoud Homan

Boris van Berkum: Mega Renaissance

Voorwoord: Sjarel Ex, Rotterdam 2011, 25 p.

Cor Eversteijn: bokser / herenkapper / 1949-1983

Carel van Hees, Post Editions, Rotterdam 2011, 335 p., ISBN: 9789460830471, vormgeving: Ivo Zijlstra/Antenna-Men

George Condo: Mental States

Ralph Rugoff e.a., Hayward Publishing, Londen 2010, 172 p., ISBN: 978185332 2891

JCJ VANDERHEYDEN:

Licht, tijd en ruimte

Hans Locher, Noordbrabants Museum, Uitgeverij de Kunst 's-Hertogenbosch, 2011, 272 p., ISBN: 9789491196102, vormgeving: Frank de Wit

Sheila Hicks: Cent minimes

Karel Ankerman, Hastings, Lochem, 2011, 24 p., vormgeving: Irma Boom

Wie teveel omhelst houdt weinig vast: Elie van Rijckevorsel 1845-1928

Jeroen ter Brugge e.a., Erasmusstichting, Rotterdam 2011, 300 p., ISBN: 9789081792202, vormgeving: Stoopmanvos

Museumdepots / Art Storage

ToornendPartners, Haarlem 2011, 20 p., vormgeving: VisualSpace

Publicaties wetenschappelijke staf

P. van der Coelen e.a., *La maison de Rembrandt. Un catalogue des aux-fortes de Rembrandt*, (herziene uitgave) Amsterdam 2011

P. van der Coelen, 'Prenten aan de muur – over afbeeldingen als artefacten' / 'Prints on the Wall – Images as Artefacts', <http://alma.boijmans.nl/nl/showcasePrentenaandemuuverafbeeldingen-alsartefaf/>

P. van der Coelen, 'Producing Texts for Prints; Artists, Poets, and Publishers', in: C. Brusati, K. Enenkel en W. Melion (red.), *The Authority of the Word. Reflecting on Image and Text in Northern Europe, 1400-1700*, Leiden 2011, pp. 75-100

P. van der Coelen e.a., *The Rembrandt House. A Catalogue of Rembrandt Etchings*, (herziene uitgave) Amsterdam 2011

T. te Duits, 'Materiaal is mijn kleurpottlood', in: R. Boerland red., *Helly Oestreicher*, Haarlem 2011, pp. 69-70

T. te Duits, 'Materials are my colouring box', in: R. Boerland red., *Helly Oestreicher*, Haarlem 2011, pp. 71-72

A. Elen, 'Bloemaert als begenadigd en praktisch tekenaar. Creativiteit en functionaliteit in het werkproces', in: G. Seelig en L. Helmus, *Het Bloemaert-effect. Kleur en compositie in de Gouden Eeuw*, Utrecht 2011, pp. 31-38

Sj. Ex, 'De meester van de Baroccelliportretten. Een buitenkans voor het Boijmans?', in: *Bulletin Vereniging Rembrandt 21* (2011), pp. 34-38

Sj. Ex, 'Het meest onbegrijpelijke kunstwerk in de collectie. Wim T. Schippers, De Pindakaasvloer 2011', in: *Mister Motley 30* (2011), pp. 100-101

A. Gaba-van Dongen, 'Pronkstilleven', in: J. ter Brugge e.a., *Wie teveel omhelst houdt weinig vast. Elie van Rijckevorsel 1845-1928*, Rotterdam 2011, pp. 265-278

A. Gaba-van Dongen, 'Cientifico, trotamundos y coleccionista. La sorprendente historia de Elie van Rijckevorsel', in: *Tendencia Madrid* (2011) pp. 26-28

A. van Kesteren, 'Altijd', <http://www.peepingtomgalerie.com/m-editions/jan-adriaans/jan-adriaans.php>

A. van Kesteren, 'Curator's Choice: Museum Boijmans Van Beuningen', <http://kunst.blog.nl/curators-choice/2011/07/20/curator%e2%80%99s-choice-museum-boijmans-van-beuningen#more-3561>

F. Lammertse, A. Wallert, M. Wolters, 'In Search of the Right Colour: Colour Notations in a Late Sixteenth-Century Dutch Painting', in: M. Spring (red.), *Studying Old Master Paintings. Technology and Practice. The National Gallery Technical Bulletin thirtieth Anniversary Conference Post Prints*, Londen 2011, pp. 111-117

M. Simon Thomas, 'Berlage totaal!? Horrix en mutters', <http://www.designhistory.nl/2011/berlage-totaal-horrix-en-mutters/>

A. Smit, 'Une vipère, un vampire, une vitre. Marcel Broodthaers, 1974', in: *Bulletin Vereniging Rembrandt 21* (2011) pp. 37-40

Aanwinsten en uitgaande bruiklenen

Aankopen

- Anoniem
divers glaswerk, 1700-1960
aankoop erven H.E. Henkes
2084 (KN&V), 2085 a-f (KN&V),
2086 a-f (KN&V)
- Antistrot
Draai Orgy, 2008
schilderij
gedeeltelijke aankoop/gedeelte-
lijke schenking David Elshout
Stad-S 195
- Boris van Berkum
Venus Pop Grotto, 2011
sculptuur
aankoop kunstenaar
BEK 1869 (MK)
- Marcel Breuer
Isokon Side Chair, 1936
stoel
aankoop Wiet Hekking
V 2699 (KN&V)
- Walter Crane
The Senses, 1892
linnen tafelkleed
aankoop Sanny de Zoete
DTM 273 (KN&V)
- Salvador Dalí
Métronome, 1944
assemblage
aankoop The Mayor Gallery
BEK 1868 (MK)
- Christopher Dresser
kan, circa 1890 en vaas, circa 1880
aankoop H. Blairman & Sons Ltd.
V 2701 (KN&V), V 2702 (KN&V)
- Jan Eisenloeffel
lamp, circa 1910
aankoop Passage Art
V 2711 (KN&V)

- Emile Gallé
klokkenstel, circa 1878
aankoop Herman A. Dommisse met
steun van de BankGiro Loterij
V 2710 a-g (KN&V)
- Daan van Golden
Study A.G., 2007 en *Celuy qui fut
pris*, 2009-2010
2 schilderijen
aankoop kunstenaar met steun
van Fonds W. van Rede
3664 (MK), 3665 (MK)
- Margarethe Heymann-Marks
9-delig servies, 1923-1930
aankoop Winfried Stahlke
V 2717 a-k (KN&V)
- Wenceslaus Hollar
De boer en de ezel, 1628
serie van 5 prenten
aankoop H.J.E. van Beuningen
MB 2011/2 a-e (PK)
- Hella Jongerius
Artificial Flowers, 2009
3 vazen met bloemen
aankoop JongeriusLab met steun
van de Mondriaan Stichting
V 2691 a-c (KN&V), V 2692 a-c
(KN&V), V 2693 a-d (KN&V)
- Chris Kabel
1totree, 2002-2011
lamp
aankoop kunstenaar
V 2764 a-n (KN&V)
- Wilhelm Káge
Argenta, 1930-1940
vaas
aankoop Ernst-Gerhard Lihl
V 2698 (KN&V)
- Tonny Kristians
Zonder titel, 1907-1977
2 tekeningen
aankoop Henny van Dijk
MB 2011/T 4 (PK), MB 2011/T 5
(PK)
- Atelier Van Lieshout
Wombhouse, 2004
installatie
aankoop Atelier Van Lieshout met
steun van de BankGiro Loterij
BEK 1865 (MK)

- Atelier Van Lieshout
Tree & Bags, 2008
installatie
aankoop Atelier Van Lieshout met
steun van de BankGiro Loterij
BEK 1866 a-j (MK)
- C.A. Lion Cachet
fragment van behang, 1934
aankoop dhr. Boelens
V 2727 (KN&V)
- Herman Makkink
9 tekeningen, 1976-2010
aankoop kunstenaar
MB 2011/T 10 (PK), MB 2011/T 18
(PK)
- Robert McNally
Mariana Trench, 2011
tekening
aankoop David Risley Gallery met
steun van de Mondriaan Stichting
MB 2011/T 3 (PK)
- Marc Mulders
Vanitas, 2010
sierschotel
aankoop Galerie Zand met steun
van de Mondriaan Stichting
2083 (KN&V)
- Theodoor Willem Nieuwenhuis
interieurstof, circa 1914
aankoop H.M.J. van Emmerik
DTM 256 a-b (KN&V)
- Mai van Oers
Zonder titel, 2009
2 tekeningen
aankoop kunstenaar
MB 2011/T 8 (PK), MB 2011/T 9
(PK)
- Map *Ondergronds verbonden*
met 5 prenten van JCJ
VANDERHEYDEN, Cor van Dijk,
Lucas Silawanebessy, Paul van
Dijk, Carola Popma
aankoop Uitgeverij Helix
MB 2011/3 a-e (PK)
Johan van Oord
Venetiãans Rood, 2011
muurschildering Espressoobar
aankoop kunstenaar
3669 (MK)

- Gio Ponti
terrine met deksel, 1936
aankoop M.E. Niessink
V 2719 a-b (KN&V)
- Gerrit Thomas Rietveld
kinderstoel, 1927
aankoop Wiet Hekking
V 2700 (KN&V)
- Charlie Roberts
Writing Desk en Karl Krapp,
2010-2011
2 tekeningen
aankoop Galerie Vous Etes Ici met
steun van de Mondriaan Stichting
MB 2011/T 19 (PK), MB 2011/T 20
(PK)
- Manfred Du Schu
The Arm, 2008
sculptuur
aankoop kunstenaar met steun van
de Mondriaan Stichting
BEK 1871 (MK)
- Shirana Shahbazi
Komposition – 07-2011,
Komposition – 09-2011 en
Komposition – 11-2011, 2011
3 foto's
aankoop Galerie Bob van Orsouw
met steun van de Mondriaan
Stichting
3666 (MK), 3667 (MK), 3668 (MK)
- Ettore Sottsass
Treetops, 1981
lamp
aankoop C.H. Coolen-Kalkman
V 2680 (KN&V)
- Ettore Sottsass
Quisisana, 1981
lamp
aankoop C.H. Coolen-Kalkman
V 2679 (KN&V)
- Ettore Sottsass
Basilico (uit de serie *Indian
Memory*), 1978
theepot
aankoop T.N.M. Boekema
V 2705 a-b (KN&V)

- Henry Van de Velde
2055 en 2187, 1902-1903
vaas en kan
aankoop Passage Arts
V 2703 (KN&V), V 2704 (KN&V)
- Emo Verkerk
Multatuli, 2011
schilderij
aankoop Galerie Tanya Rumpff
3670 (MK)
- Antonio Maria Viani
*De aartsengel Michael triomfeert
over de duivel (Lucifer)*, 1588-1598
tekening
aankoop Monroe Warshaw
MB 2011/T 1 (PK)
- Album met 71 prenten van
Antwerpse graveurs,
circa 1580-1590
aankoop Martayan Lan Rare
Books New York met steun van de
Stichting Lucas van Leyden
L 2011/1 (PK)
- Tapio Wirkkala
Porcelaine Noire, 1960-1965
vaas
aankoop Ernst-Gerhard Lihl
V 2697 (KN&V)
- Lam de Wolf
*Volete vedere I miei cuccia usati
Dal 010802 Al 010803?*, 2002-2011
installatie
aanvulling op een aankoop met
steun van de Mondriaan Stichting
uit 2003
V 2286 a (KN&V)
- Unica Zürn
Compositie, 1955
tekening
aankoop Galerie Berinson met
steun van de BankGiro Loterij
MB 2011/T 6 (PK)
- Unica Zürn
Zirkus, 1956
schilderij
aankoop Ubu Gallery met steun
van de BankGiro Loterij en de
Mondriaan Stichting
3671 (MK)

- Piet Zwart
kinderstoel, circa 1937
aankoop Christie's Amsterdam
V 2722 (KN&V)
- ## Schenkingen
- Anoniem
kruk, 1880-1950
overdracht uit de gebruikscollectie
V 2714 (KN&V)
- Alessi S.p.A.
HD 2001, 1994
waterkoker
schenking Eddy en Greet
Engelsman
V 2731 a-c (KN&V)
- Hendrik Jan van Amerom
Zonder titel, 1700-1900
tekening
schenking drs. C.O.A. baron
Schimmelpenninck van der Oije
PAK 4947 (PK)
- Apple Computer, Inc.
Apple iMac, 2002
computer
schenking ICT-afdeling Museum
Boijmans Van Beuningen
V 2677 a-e (KN&V)
- Braun AG
hifiset, 1982-1986
schenking Kees van Leeuwen en
Ton Terwel
V 2706 a-c (KN&V)
- A.D. Copier
Leerdam Unica CK 154, 1964
vaas
schenking A.L. den Blaauwen
2207 (KN&V)
- Daalderop
theepot, circa 1910-1915
schenking C.Y. Dekker
V 2721 a-b (KN&V)
Moritz Ebinger
Radio Rood, 2009
maquette
schenking kunstenaar
BEK 1863 (MK)

<p>E.M.O. <i>EMO</i>, 1920-1930 stofzuiger schenking Albert en Hilda Tempelmann V 2689 (KN&V)</p>	<p>Hella Jongerius 5 stalen interieurstof, 2004 schenking Maharam V 2684 (KN&V) t/m V 2688 (KN&V)</p>	<p>Metawa theebeurs, circa 1910-1915 schenking C.Y. Dekker V 2720 (KN&V)</p>	<p>V 2707 (KN&V), V 2708 a-b (KN&V), V 2715 (KN&V), V 2765 a-c (KN&V)</p>	<p>Hussein Chalayan <i>One Hundred and Eleven, mechanische jurk nr. 5, 2007</i> jurk bruikleen H+F Fashion on the Edge B 666 (KN&V)</p>	<p>Hans Makart <i>Abundantia: De geschenken van de aarde</i>, circa 1870 schilderij bruikleen Ger Eenens Collection the Netherlands BRL 2011-19 (MK)</p>
<p>Excelsior stofzuiger, 1920-1940 schenking Paul Kentie en Tjitske Broersma V 2712 (KN&V)</p>	<p>Hella Jongerius <i>B-set</i>, 1997 10 grote borden schenking Koninklijke Tichelaar Makkum V 2696 a-o (KN&V)</p>	<p>Gerard Muller divers glaswerk: 30 glazen (onderdeel servies <i>Cyrano</i>), 11 glazen (onderdeel servies <i>Rübezahl</i>), 12 glazen (onderdeel servies <i>Doge</i>), 4 glazen (onderdeel servies <i>Beaujolais</i>), 35 glazen (serviesnaam onbekend), 5 karaffen, 1 kan, 6 vazen, 2 kommen, 8 besteksetjes, 8 onderzetters, 2 zoutbakjes, 1920-1940 schenking particuliere collectie V 2734 1-30 (KN&V), V 2763 a-b (KN&V)</p>	<p>Mart Stam wandkaststelsysteem, 1946 schenking J. Limperg V 2716 1-37 (KN&V)</p>	<p>Hussein Chalayan <i>Airborne, mechanical Blossom Dress</i>, 2007-2008 jurk bruikleen H+F Fashion on the Edge B 670 (KN&V)</p>	<p>Robert McNally <i>Rock Paper Scissors</i>, 2011 tekening bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, aankoop met steun van Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds MB 2011/T 7 (PK)</p>
<p>Gepo <i>Gepo 200</i>, circa 1968 lamp schenking Eddy en Greet Engelsman V 2732 (KN&V)</p>	<p>Hella Jongerius <i>Groove bottle</i>, 2000 2 vazen schenking JongeriusLab V 2682 (KN&V), V 2683 (KN&V)</p>	<p>Bruno Ninaber van Eyben <i>Tube Lamp</i>, 1977 lamp schenking Eddy en Greet Engelsman V 2730 a-b (KN&V)</p>	<p>Frederik Sustris <i>Ontwerp voor een fontein met drie vrouwenfiguren</i>, circa 1573-1599 tekening schenking Monroe Warshaw MB 2011/T 2 (PK)</p>	<p>Hussein Chalayan <i>Airborne</i>, 2007-2008 hoed bruikleen H+F Fashion on the Edge B 672 (KN&V)</p>	<p>Charlie Roberts <i>Odd Future</i>, 2010 tekening bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, aankoop met steun van Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds MB 2011/T 21 a-h (PK)</p>
<p>Daan van Golden <i>Zonder titel (groene ruit)</i>, 1979 foto schenking particuliere collectie 3673 a-b (MK)</p>	<p>Ruud-Jan Kokke <i>TC kruk</i>, 1990 overdracht uit de gebruikscollectie V 2713 (KN&V)</p>	<p>Helly Oestreicher <i>Tegenwind</i>, 1994 sculptuur schenking kunstenaar A 8846 (KN&V)</p>	<p>Coenraad Alexander Weerts <i>Zonder titel</i>, 1700-1900 tekening schenking drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije PAK 4946 (PK)</p>	<p>Hussein Chalayan <i>Airborne</i>, 2007-2008 jurk met corset bruikleen H+F Fashion on the Edge B 671 a-b (KN&V)</p>	<p>Alet Pilon <i>Not Yet</i>, 2010 sculptuur bruikleen H+F Fashion on the Edge B 674 (KN&V)</p>
<p>Hoover stofzuiger, circa 1950 schenking J. de Muinck Keizer V 2718 a (KN&V)</p>	<p>Atelier Van Lieshout <i>Operation</i>, 2007 en <i>Nathalie</i>, 2008 2 sculpturen schenking Stichting AVL Mundo BEK 1864 (MK), BEK 1867 (MK)</p>	<p>Johan van Oord <i>Studie (espresso vak k 238.1)</i> en <i>Studie (espresso vak c 238.2)</i>, 2011 2 schilderijen schenking kunstenaar 3674 (MK), 3675 (MK)</p>	<p>Gottlind Weigel kom, 1932 schenking A.L. den Blaauwen A 8851 (KN&V)</p>	<p>Urs Fischer <i>A Thing Called Gear Box</i>, 2004 installatie bruikleen Bert Kreuk collectie BRL 2011-24 a-b (MK)</p>	<p>Anri Sala, Sejla Kameric <i>1395 Days without Red</i>, 2011 film bruikleen H+F Collection BRL 2011-23 a-b (MK)</p>
<p>Hans de Jong vaas, 1978 schenking A.L. den Blaauwen A 8849 (KN&V)</p>	<p>Michele de Lucchi <i>Sinerpica</i>, 1979 lamp schenking C.H. Coolen-Kalkman V 2709 (KN&V)</p>	<p>Pompeo Pianezzola <i>Stèle</i>, 1984 plastiek schenking A.L. den Blaauwen A 8850 (KN&V)</p>	<p>Langdurige bruiklenen van derden</p>	<p>Hans Baldung Grien (uit de omgeving van) <i>Staande vrouwelijke heilige met een boek</i>, 1519 tekening bruikleen Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed D 1 210 (PK)</p>	<p>Arthur Segal <i>Der Astronom (Zyklus Arbeit)</i>, 1919 schilderij bruikleen Galerie Berinson Berlijn en Ubu Gallery New York BRL 2011-20 (MK)</p>
<p>Jeroen Jongeleen en collega's <i>Verborgten stadscollectie</i> – documentatie over een clandestien project achter de schermen in Museum Boijmans Van Beuningen, bestaande uit 17 kleine kunstenaarsportretten, 20 werkportretten, 6 cd's en 2 dvd's, 2010 schenking kunstenaar 3678 (MK)</p>	<p>Lutz & Guggisberg <i>Three Idiots</i>, 2010-2011 sculptuur schenking kunstenaars BEK 1862 (MK)</p>	<p>N.V. Plaatbakkerij Zuid-Holland wandbord, 1912-1918 legt H.A. Kleijngeld V 2723 (KN&V)</p>	<p>John Bock <i>Curve-Vehicle</i>, 2010 installatie bruikleen particuliere collectie BRL 2011-26 (MK)</p>	<p>Jeff Koons <i>Baroque Egg with Bow (orange/magenta)</i>, 1994-2008 sculptuur bruikleen Bert Kreuk collectie BRL 2011-40 (MK)</p>	<p>Frucht – 01-2007, Voegel – 09-2009 en Objekt – 19-2010, 2007-2010</p>
<p>Hella Jongerius <i>The Worker</i>, 2006 stoel schenking Vitra GmbH V 2681 a-b (KN&V)</p>	<p>Herman Makkink <i>Dwergenpaar</i>, 1970, <i>Fan</i>, 1966 en <i>Een tentoonstelling van jeugdwerken</i>, 1979 1 sculptuur, 2 assemblages schenking kunstenaar BEK 1873 (MK), BEK 1875 (MK)</p>	<p>Ettore Sottsass <i>Shiva Flower Vase</i>, 1973, <i>Agelada</i>, 1986, <i>Don</i>, 1977, <i>Zonder titel</i>, circa 1975, <i>Agelada</i>, 1986 2 vazen, lamp en fruitschaal schenking C.H. Coolen-Kalkman</p>	<p>James Lee Byars 129 brieven en ander documentair materiaal, 1969-1987 uit de collectie van de Appel arts centre, Amsterdam</p>	<p>Paulus van Liender <i>Bosgezicht met woudreuzen met figuren bij een beek</i> en <i>Bosgezicht met woudreuzen met figuren op een pad</i>, circa 1790 2 tekeningen bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen St 248 (PK), St 249 (PK)</p>	<p>3 foto's uit de serie Flowers, Fruits and Portraits bruikleen H+F Collection BRL 2011-15 (MK), BRL 2011-17 (MK)</p>
<p>Hella Jongerius <i>Blossom</i>, 2006 lamp schenking Belux V 2694 (KN&V)</p>			<p>Kees van Dongen <i>Trois femmes</i>, 1909 en <i>Intérieur / Mlle Miroir, Mlle Collier et Mlle Sopha</i>, 1914 2 schilderijen bruikleen particuliere collectie BRL 2011-13 (MK), BRL 2011-14 (MK)</p>		

Charley Toorop
Huiswerk (Portret van mijn kinderen), 1923
schilderij
bruikleen Anne van der Linden-Taverne
BRL 2011-41 (MK)

Viktor & Rolf
Fabiana, 2006-2007
jurk
bruikleen H+F Fashion on the Edge
B 667 a-h (KN&V)

Christopher Wool
On the Corner, 1999
schilderij
bruikleen Bert Kreuk collectie
BRL 2011-25 (MK)

Philips Wouwerman
Schepen in een storm bij een rotsachtige kust, 1650-1652
schilderij
bruikleen Ger Eenens Collection the Netherlands
BRL 2011-18 (OK)

Uitgaande bruiklenen nationaal

KAdE, Amersfoort
Merina Beekman 'Dazzle the Evil Eye'
19 feb 2011 - 8 mei 2011
- Juul Kraijer
Zonder titel (vrouw in kleed), 2002
Stad-T 218

Van Gogh Museum, Amsterdam (venue 1)
Picasso in Parijs, 1900-1907
18 feb 2011 - 30 mei 2011
- Pablo Picasso
Vrouw op een terras aan een caf  tiefetje, 1901
1688 (MK)

Joods Historisch Museum, Amsterdam
The Triumph of Identity
20 mrt 2011 - 3 jul 2011
- Claes Jansz. Visscher
Landschappen uit de omgeving van Haarlem, circa 1611-1612
BdH 17045 (PK), BdH 17056 (PK)

- Rembrandt van Rijn
Meisje met op schoulers hangend haar, 1635
DN 2027/347 (PK)

Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam
Gedrukt tot Amsterdam. Amsterdamse prentmakers en -uitgevers in de Gouden Eeuw
24 jun 2011 - 18 sep 2011
- Claes Jansz. Visscher naar een ontwerp van David Vinckboons
De blinde Liereman voor een huis, 1607
BdH 11601 (PK)
- Salomon Jacobsz. Savery
Bloemen cartouche met tekst, 1639
BdH 14207 (PK)
- Salomon Jacobsz. Savery
Portret van Peter Paul Rubens, circa 1630-1650
BdH 15619 (PK)
- Salomon Jacobsz. Savery naar een ontwerp van Pieter Jansz. Quast
De zintuigen, 1600-1700
BdH 16037-BdH 16042 (PK)
- Salomon Jacobsz. Savery naar een ontwerp van Dirk Lievens
Portret van Cornelis van Haesdonck, 1640
BdH 16070 (PK)
- Salomon Jacobsz. Savery naar een ontwerp van Rembrandt van Rijn
Christus verdrijft de wisselaars uit de tempel, na 1635
BdH 16465 (PK)
- Salomon Jacobsz. Savery naar een ontwerp van Rembrandt van Rijn
Portret van Cornelis Claesz An slo, circa 1644
BdH 23840 (PK)

EYE Film Instituut, Amsterdam
Experimental Cinema
15 nov 2011
- Bas Jan Ader
Nightfall, 1971
FKI 47 (MK)

Nationaal Museum Paleis Het Loo, Apeldoorn
Uit de Kunst! 100 jaar Nederlandse Kunsthandel
12 nov 2011 - 8 jan 2012
- Gerrit Rietveld, Metz & Co
stoel, 1938
V 2189 (KN&V)

Museum voor Moderne Kunst Arnhem
Real Garment
1 jun 2011 - 18 sep 2011
- Karin Arink
Nightmare, 1991
Stad-B 155

Museum voor Moderne Kunst Arnhem
Even terugschouwen
8 okt 2011 - 8 jan 2012
- Roger Raveel
Mens bekijk dit tijdperk, 1966
2722 (MK)
- Roger Raveel
Stoel en witte ruimte, circa 1965
St. v.B./P 1966/T 28 (PK)

Mauritshuis, Den Haag
Leven in de brouwerij. Jan Steen in het Mauritshuis
3 mrt 2011 - 14 jun 2011
- Jan Havicksz. Steen
Het doktersbezoek, circa 1665
VdV 76

Mauritshuis, Den Haag
Dalí ontmoet Vermeer. Moderne meesters te gast.
15 sep 2011 - 11 dec 2011
- Salvador Dalí
Couple aux t  tes pleines de nuages, 1936
2988 (MK)

Museum Beelden aan Zee, Den Haag
'Scheppingsdrang en schoonheidszin'. De beeldhouwkunst van Oswald Wenckebach
16 sep 2011 - 29 jan 2012
- Oswald Wenckebach
Monsieur Jacques – Jacques naar de begrafenis, circa 1956
BEK 1410 a (MK)

- Oswald Wenckebach
Monsieur Jacques – Jacques als redenaar, circa 1956
BEK 1410 b (MK)

Gemeentemuseum Den Haag
James Ensor in Nederland
12 mrt 2011 - 13 jun 2011
- James Ensor
Stilleven met eend, circa 1910
2047 (MK)
- James Ensor
Bloemstilleven van tulpen en rozen, 1882
2602 (MK)

Kasteel Doornenburg
Sophia van Bylandt (1429-1498) – Het leven van een jonkvrouw op de Doornenburg
8 apr 2011 - 7 apr 2016
- Anoniem
vuurklok, 1400-1500
F 3888 (KN&V)
- Anoniem
steelpan, 1300-1350
F 3911 (KN&V)
- Anoniem
steelpan, 1400-1500
F 4382 (KN&V)
- Anoniem
olielampje, 1400
F 4494 (KN&V)
- Anoniem
kom, 1400-1500
F 4836 (KN&V)
- Anoniem
lavabo, circa 1400
F 5367 (KN&V)
- Anoniem
kookkan, 1325-1375
F 5486 a-b (KN&V)
- Anoniem
kookkan, 1325-1375
F 5486 a (KN&V)
- Anoniem
deksel, 1325-1375
F 5486 b (KN&V)
- Anoniem
teljoor, 1500-1600
F 5644 (KN&V)
- Anoniem
teljoor, 1500-1600
F 5758 (KN&V)
- Anoniem
tripschoen, 1400-1525
F 5759 (KN&V)
- Anoniem

lepel, 1450-1500
F 6008 (KN&V)
- Anoniem
schuimspaan, 1600-1700
F 8590 (KN&V)
- Anoniem
kookketel, 1600-1700
F 8712 (KN&V)
- Anoniem
komfoor, 1450-1550
F 8791 (KN&V)
- Anoniem
geldbeurs, 1550-1650
F 9234 (KN&V)
- Anoniem
schotel, 1475-1525
F 9569 (KN&V)
- Anoniem
kandelaar, circa 1450
KA 19 (KN&V)
- Anoniem
vrijzel, 1400-1500
KB 55 (KN&V)
- Anoniem
zoutvat, 1400-1500
OM 146 (KN&V)
- Anoniem
lepel, 1400-1450
OM 617 (KN&V)
- Anoniem
lepel, 1450-1500
OM 718 (KN&V)
- Anoniem
mes, 1400-1500
OM 817 (KN&V)
- Anoniem
mes, 1400-1500
OM 818 (KN&V)
- Anoniem
mes, 1400-1500
OM 827 (KN&V)

Museum Veluwezoom, Doorwerth
Frederik Hendrik Hendriks en zijn leerlingen
30 sep 2011 - 15 jan 2012
- Frederik Hendrik Hendriks
Boslandschap, circa 1813-1865
PAK 3106 (PK)

Rijksmuseum Twenthe, Enschede
Nicolaas Verkolje (1673-1746). De fluwelen hand.
5 feb 2011 - 12 jun 2011
- Nicolaas Verkolje
Een waarzegster bij een jonge vrouw en haar vrijer,

circa 1693-1695
NV 2 (PK)

Groninger Museum, Groningen
Familie Verte
3 jul 2011 - 17 jun 2012
- Anoniem
blaker, 1700-1720
A 1576 (KN&V)
- Anoniem
schotel, 1700-1720
A 1834 (KN&V)
- Anoniem
rond diep bord, 1700-1720
A 1850 (KN&V)
- Anoniem
bord, 1700-1725
A 1858 (KN&V)
- Anoniem
theepot, 1700-1720
A 1863 a-b (KN&V)
- Anoniem
schotel, rond, diep, met dubbele bodemrand, circa 1700
A 1909 (KN&V)
- Anoniem
schotel, circa 1720
A 2417 (KN&V)
- Anoniem
kom, circa 1700
A 2478 (KN&V)
- Anoniem
schotel, 1710-1725
A 3482 (KN&V)
- Anoniem
vaas, 1700-1720
A 4356 b (KN&V)
- Anoniem
schotel, circa 1700
A 4357 (KN&V)
- Anoniem
vaas, 1700-1720
A 4358 (KN&V)
- Anoniem
theepot, circa 1700
A 4360 a-b (KN&V)
- Anoniem
vaas, 1700-1720
A 4361 a-b (KN&V)
- Anoniem
vaas, 1700-1720
A 4363 a-b (KN&V)
- Anoniem
schotel, 1700-1750
A 4374 a (KN&V)
- Anoniem
vaas, 1700-1730
A 4439 (KN&V)

- Anoniem
vaas, 1700-1720
A 4442 a-b (KN&V)
- Anoniem
schotel, 1700-1720
A 4458 a (KN&V)
- Anoniem
schotel, 1700-1720
A 4460 di. (KN&V)
- Anoniem
schotel, 1700-1720
A 7279 (KN&V)
- Anoniem
dekselvaas, 1700-1720
A 7309 a-b (KN&V)
- Anoniem
schotel, 1700-1720
A 7318 (KN&V)
- Anoniem
vaas, 1645-1660
A 8842 (KN&V)
- Anoniem
kom, 1580-1600
A 8843 (KN&V)

Groninger Museum, Groningen
Studio Job & het Groninger Museum
15 okt 2011 - 4 mrt 2012

- Studio Job
container, 1996
OM 981 a-b (KN&V)

De Hallen, Haarlem
Zó Hollands – Ons landschap in de kunst sinds 1850
24 jun 2011 - 11 sep 2011

- Johan Barthold Jongkind
Gezicht op Overschie bij maanlicht, 1872
1377 (MK)
- Jan Dibbets
Zonder titel, 1974
2858 (MK)
- Maurits Cornelis Escher
Dag en nacht, 1938
BdH 23946 (PK)

De Hallen, Haarlem
Daan van Golden
16 dec 2011 - 4 mrt 2012

- Daan van Golden
Compositie met kleurstippen, 1964
2760 (MK)
- Daan van Golden
Fujiya, 1964
Stad-S 139

- Daan van Golden
Mitsukoshi, 1964
Stad-S 140
- Daan van Golden
Compositie met mokka ruit, 1964
Stad-S 141
- Daan van Golden
Heerenlux III, 1993
Stad-S 160

Teylers Museum, Haarlem (venue 1)
18 sept 2010 - 9 jan 2011

Museum Het Valkhof, Nijmegen (venue 2)
4 feb 2011 - 8 mei 2011

Mythen van het atelier
- David Oyens
Bezoek op het atelier, 1883
2254 (MK)

Teylers Museum, Haarlem
Claude Lorrain
29 sept 2011 - 8 jan 2012

- Jacob Philipp Hackert
Engelse tuin Caserta, 1778
MB 35 (PK)

Teylers Museum, Haarlem
Claude Gellée, le Lorrain, dessinateur
28 sep 2011 - 8 jan 2012

- Claude Lorrain
Landschap met figuren die een beek doorwaden, 1636-1637
2750 (OK)

Frans Hals Museum, Haarlem
Feesten in de Gouden Eeuw
11 nov 2011 - 6 mei 2012

- Hans Bollongier
Maskerade van Valentijn en Oerson, 1628
1072 (OK)
- Jan Havicksz. Steen
De dorpsbruiloft, 1653
2314 (OK)

VPRO, Hilversum
Tv-opname van *Zomergasten* met Erik van Lieshout
15 jul 2011 - 22 aug 2011

- Bas Jan Ader
I'm Too Sad To Tell You, 1970-1971
FKI 48 (MK)

Stedelijk Museum De Lakenhal, Leiden
Lucas van Leyden en de Renaissance
17 mrt 2011 - 26 jun 2011

- Joachim Patinir
Landschap met de brand van Sodom en Gomorra, circa 1520
2312 (OK)
- Lucas van Leyden
De vrouw van Potifar toont het kleed van Jozef, circa 1512
2455 (OK)
- Anoniem naar een ontwerp van Lucas van Leyden
Portret van een jonge vrouw met witte kap, 1520-1530
2457 (OK)
- Marcantonio Raimondi naar een ontwerp van Michelangelo
Adam en Eva, uit het Paradijs verjaagd, circa 1510-1527
BdH 11461 (PK)
- Lucas van Leyden
Drieluik met de aanbidding van het gouden kalf, circa 1530
BRL 2004 SK-A-3841 (OK)
- Aertgen Claesz. van Leyden
Dansend boerenpaar en doedelzakspeler, 1520
N 12 (PK)
- Lucas van Leyden
Jael doodt Sisera, 1520-1525
N 13 (PK)

Zeeuws Museum, Middelburg
Botanical Pleasure
16 apr 2011 - 2 okt 2011

- Frank Bruggeman
Nature-object #1, 2008
V 2548 a-c (KN&V)

Hervormde Gemeente, Poortugaal
Monumentendag 2011
10 sep 2011 - 11 sep 2011

- Anoniem
schotel, 1700-1800
BT 3 (KN&V)
- Anoniem
schotel, 1700-1800
BT 4 (KN&V)
- H. Kock
kan, 1700-1800
BT 5 (KN&V)
- Hermanus Sonnemans
avondmaaltbeker, 1641
BZ 23 (KN&V)

- Hermanus Sonnemans
avondmaaltbeker, 1641
BZ 24 (KN&V)
- Sacharias Vignon
avondmaalschotel, 1687
BZ 25 (KN&V)

International Filmfestival, Rotterdam
Signal Out of Fashion
26 jan 2011 - 6 feb 2011

- Hussein Chalayan
Anaesthetics, 2004
FKI 72 (MK)

Maritiem Museum, Rotterdam
Yin & Jan, China en Nederland door scheepvaart verbonden
2 apr 2011 - 4 mrt 2012

- Nicolaes Muys
De belachelijke jonker, 1777
1556 (OK)
- Anoniem
dekselvaas, 1700-1800
A 1452 a-b (KN&V)
- Anoniem
dekselvaas, 1700-1800
A 1453 a-b (KN&V)

Museum Rotterdam
Rijk leven. Van Hogendorp, Van Rijckevorsel & de Rotterdamse elite
11 okt 2011 - 29 jan 2012

- Anoniem
tafelkast, 1660-1670
B 394 (KN&V)

Villa Zebra, Rotterdam
Atelier Van Lieshout's De Kannibaal
12 dec 2011 - 17 jun 2012

- Atelier Van Lieshout
Operation, 2007
BEK 1864 (MK)

Stedelijk Museum, Schiedam
NUL = 0. Nederlandse avant-garde in een internationale context, 1961-1966
11 sep 2011 - 22 jan 2012

- Henk Peeters
IJs, ijskast, ijsbeer, 1960-1961
BEK 1578 a-b (MK)

De Pont museum voor heden-daagse kunst, Tilburg
Walter De Maria, A Computer

Which Will Solve Every Problem in the World / 3-12 Polygon
20 mei 2011 - 19 sep 2011

- Walter De Maria
A Computer which will solve Every Problem in the World / 3-12 Polygon, 1984
BEK 1603 (MK)

Centraal Museum Utrecht
Abraham Bloemaert. Een grootheid uit de Gouden Eeuw
11 nov 2011 - 8 feb 2012

- Abraham Bloemaert
Interieur van de werkplaats van een hoefsmid of een vatenmaker, circa 1600-1610
A Bloemaert 12 (PK)
- Abraham Bloemaert
Thaegenes en Chariclea tussen gedode en gewonde piraten op de oever van de Nijlmonding, circa 1624-1625
MB 1980/T 2 (PK)
- Abraham Bloemaert
De bewening van Christus, circa 1625
MB 2001/T 1 (PK)
- Abraham Bloemaert
Bewening van Christus, circa 1625
2062 (OK)

Centraal Museum Utrecht
Rietvelds Universum
20 okt 2010 - 30 jan 2011

- Gerrit Rietveld voor Metz & Co
stoel, 1938
V 2189 (KN&V)

Stichting het Beleg van Zwolle
Festival ZwArt
5 jul 2011 - 10 jul 2011

- Harmen Brethouwer
Zonder titel (Grote Sext in cis), 2005
BEK 1739 a-c (MK)

Museum de Fundatie, Zwolle
Meer licht
1 okt 2011 - 8 jan 2012

- Bas Jan Ader
Farewell to Faraway Friends, 1971
3279 (MK)
- Bas Jan Ader
In Search of the Miraculous, 1975
MB 2006/1 (PK)

- Bas Jan Ader
In search of the Miraculous, 1974
MB 2006/2 (PK)

Stedelijk Museum, Zwolle
Moderne Devotie
15 okt 2011 - 11 mrt 2012

- Marc Mulders
schaal *Vanitas*, 2010
2083 (KN&V)

Uitgaande bruiklenen internationaal

Modemuseum, Antwerpen
Walter Van Beirendonck: Dream the world awake
14 sep 2011 - 19 feb 2012

- Walter van Beirendonck, W.& L.T.
Finally Chesthair, 1997
DTM 84 (KN&V)

Benaki Museum, Athene
ARRRRGH! Monsters in Fashion
14 mei 2011 - 31 jul 2011

- Pyuupiru
Mercury, uit de serie *Planetaria*, 2008
B 661 (KN&V)

Museu Picasso de Barcelona (venue 2)
Picasso in Paris, 1900-1907
29 jun 2011 - 16 okt 2011

- Pablo Picasso
Vrouw op een terras aan een cafétafelteje, 1901
1688 (MK)

Kunstmuseum, Basel
Konrad Witz
6 mrt 2011 - 3 jul 2011

- Barthélémy d' Eyck
De profet Jesaja, 1442-1445
2463 recto (OK)
- Barthélémy d' Eyck
Stilleven met boeken, 1442-1445
3311 (OK)

The Moravian Gallery, Brno
Images of the Mind / The Mind in Images
8 dec 2011 - 18 mrt 2012

- Albrecht Dürer
Hoofd van een jonge vrouw, 1505
MB 1947/T 17 (PK)

Stedelijke Musea, Brugge

Plaghen en pocken, zweeren en steenen: Ziek zijn in Brugge in de 16de en 17de eeuw

29 sep 2011 - 26 feb 2012

- Anoniem
urinaal, 1650-1750
F 10183 (KN&V)
- Anoniem
urinaal, 1650-1750
F 10184 (KN&V)

The Fitzwilliam Museum, Cambridge

Vermeer's Women: Secrets and Silence

5 okt 2011 - 15 jan 2012

- Gerard Dou
Jonge vrouw aan de kaptafel, 1667
1186 (OK)

Art Institute of Chicago

Light Years: Conceptual Art and the Photograph, 1965-1977

11 dec 2011 - 11 mrt 2012

- Bas Jan Ader
Fall I, Los Angeles, 1970
FKI 45 (MK)
- Bas Jan Ader
Fall II, Amsterdam, 1970
FKI 46 (MK)
- Bas Jan Ader
Broken fall (geometric)
West-Kapelle – Holland, 1971
FKI 49 (MK)

Hartware MedienKunstVerein, Dortmund

The Gone to Croatan show
4 jun 2011 - 14 aug 2011

- Bas Jan Ader
Verzamelspoel films Bas Jan Ader, 1969-1975
FKI 51 (MK)

Museum Kunstpalast, Düsseldorf (venue 2)

Johan Thorn Prikker
26 mrt 2011 - 7 aug 2011

- Johan Thorn Prikker
Havenbedrijf, circa 1918
1709 (MK)
- Johan Thorn Prikker
Ster-ornament, 1913
BEK 127 (MK)

- Johan Thorn Prikker
Christus met passiewerktuigen
(Herz Jesu), 1922
BEK 166 (MK)

- Johan Thorn Prikker
Gebrandschilderd venster-fragment Vlammentongen, 1927
GL 11 (KN&V)

- Johan Thorn Prikker
Gebrandschilderd venster-fragment Bloedend Hart, 1927
GL 12 (KN&V)

- Johan Thorn Prikker
De geboorte van Christus, 1911-1912
GL 13 (KN&V)

- Johan Thorn Prikker
Gebrandschilderd raam, 1922
GL 23 (KN&V)

- Johan Thorn Prikker
David en Saul, circa 1912
JTP 3 (PK)
- Johan Thorn Prikker
Ontwerp voor mozaïek 'De fluitspeler', 1922
JTP 4 (PK)

Palazzo Strozzi, Florence

Money and Beauty. Bankers, Botticelli and the Bonfires of the Vanities.

17 sep 2011 - 22 jan 2012

- Domenico Ghirlandaio uit de werkplaats van Sebastiano Mainardi
De geboorte van Christus, 1487-1488
2553 (OK)

Schirn Kunsthalle Frankfurt, Frankfurt am Main

Surreal Objects
10 feb 2011 - 29 mei 2011

- Salvador Dalí
Venus van Milo met laden, 1936
(1964)
BEK 1467 (MK)

Kunsthau, Graz

Measuring the World. Heterotopias and Knowledge Spaces in Art
11 jun 2011 - 4 sep 2011

- Christopher Williams
Angola to Vietnam, 1989
3360 1-27 (MK)

Louisiana Museum of Modern Art, Humlebaek

Picasso: Peace and Freedom
11 feb 2011 - 29 mei 2011

- Pablo Picasso
Couple, 1970
3042 (MK)

Louisiana Museum of Modern Art, Humlebaek

Klee and CoBrA - A Child's Play
30 sep 2011 - 8 jan 2012

- Johan Thorn Prikker
Feest der droefenis, 1949
2721 (MK)

Neue Galerie, Innsbruck (venue 1)

25 mei 2011 - 10 jul 2011

UH Galleries, Hatfield (venue 2)

1 sep 2011 - 31 okt 2011

- Personal Tempest
JTP 3 (PK)
- Bas Jan Ader
Broken Fall (Organic)
Amsterdamse Bos, Holland, 1971
FKI 50 (MK)

Zentrum für Kunst und Medientechnologie, Karlsruhe

Lee Bontecou
28 mei 2011 - 25 sep 2011

- Lee Bontecou
Untitled, 1960
BEK 1495 (MK)

Kyoto Municipal Museum of Art, Kyoto (venue 1)

25 jun 2011 - 16 okt 2011

Miyagi Museum of Art, Miyagi (venue 2)

27 okt 2011 - 12 dec 2011

Bunkamura Museum of Art, Tokyo (venue 3)

23 dec 2011 - 14 mrt 2012

- *Communication: Human*
Connection in the Age of Vermeer
- Jacob Ochtervelt
Het oestermaal, 1667
1618 (OK)
- Adriaen van Ostade
Een rechtsgeleerde in zijn studeervertrek, circa 1680
1637 (OK)
- Pieter de Hooch
Interieur met vrouw en dienstmaagd, circa 1670-1675
2500 (OK)

Musée cantonal des Beaux-Arts, Lausanne

Incongruous
8 okt 2011 - 15 jan 2012

- Bas Jan Ader
Fall I, Los Angeles, 1970
FKI 45 (MK)
- Bas Jan Ader
Fall II, Amsterdam, 1970
FKI 46 (MK)
- Bas Jan Ader
Nightfall, 1971
FKI 47 (MK)
- Bas Jan Ader
Broken fall (geometric)
West-Kapelle - Holland, 1971
FKI 49 (MK)
- Bas Jan Ader
Broken Fall (organic)
Amsterdamse Bos, Holland, 1971
FKI 50 (MK)

Tate, Liverpool

René Magritte: The Pleasure Principle

24 jun 2011 - 16 okt 2011

- René Magritte
La saignée, 1939
2941 (MK)
- René Magritte
La maison de verre, 1939
2942 (MK)

National Gallery, London (venue 2)

Jan Gossaert's Renaissance
23 feb 2011 - 30 mei 2011

- Jan Gossaert
De bespotting van Christus, circa 1520-1530
BdH 9664 (PK)
- Jan Gossaert
Madonna en kind, circa 1522
BdH 12064 (PK)
- Jan Gossaert
Hercules en Deianira, 1525-1530
DN 1148/49 (PK)
- Jan Gossaert
Maria met kind zittend onder een boom, 1522
L 1961/47 (PK)

Victoria and Albert Museum, London (venue 1)

Postmodernism: Style & Subversion 1970-1990

24 sep 2011 - 15 jan 2012

- Michele de Lucchi

prototype voor tostiapparaat, 1979

- V 951 b 1 (KN&V)
- Michele de Lucchi
prototype voor strijkijzer, 1979
V 951 c (KN&V)
- Michele de Lucchi
prototype voor stofzuiger, 1979
V 951 d (KN&V)
- Michele de Lucchi
prototype voor föhn, 1979
V 951 e (KN&V)

Tate Modern, Londen (venue 1)

Gerhard Richter: Panorama
6 okt 2011 - 8 jan 2012

- Gerhard Richter
Der Stuhl, 1965
2824 (MK)

Royal Academy of Arts, Londen

Antoine Watteau: the Drawings
12 mrt 2011 - 5 jun 2011

- Jean Antoine Watteau
Studie voor een boogvormig decoratief paneel met drie jachthonden en dood gevogelte, 1714 - 1715
F I 17 (PK)
- Jean Antoine Watteau
Studie van twee jonge schoenlappers, 1715-1716
F I 68 (PK)
- Jean Antoine Watteau
Studies van vier rustende soldaten en een staande vrouw, 1712-1715
F I 150 recto (PK)
- Jean Antoine Watteau
Studie van een staande danser met uitgestrekte arm, circa 1710
F I 281 (PK)

Royal Academy of Arts, Londen

Degas and the Ballet: Picturing Movement

17 sep 2011 - 18 dec 2011

- Edgar Hilaire Germain Degas
Studie van een balletdanseres met de armen naar rechts en de voeten in de positie 'dégagée en quatrième ouverte', 1885
F II 131 (PK)

Tate Britain, Londen

Barry Flanagan – Early works 1965-1980

27 sep 2011 - 3 jan 2012

- Barry Flanagan
Oh! Mind How You Cross, 1977-1978
BEK 1574 (MK)

Villa Vauban, Luxemburg (venue 3)

10 jun 2011 - 10 okt 2011
Myths of the Studio

- David Oyens
Bezoek op het atelier, 1883
2254 (MK)

La CaixaForum Museum, Madrid (venue 1)

Eugène Delacroix
18 okt 2011 - 15 jan 2012

- Eugène Delacroix
Faust en Mephisto, 1828
F II 3 (PK)
- Eugène Delacroix
Krijtrotsen nabij Etretrat, 1849
F II 163 (PK)

Museo Reina Sofía, Madrid (venue 1)

The work of René Daniëls
20 okt 2011 - 26 mrt 2012

- René Daniëls
Avenue Plantage Moyen, 1980
3024 (MK)
- René Daniëls
La muse vénale, 1979
3025 (MK)
- René Daniëls
De revue passerren, 1982
3058 (MK)
- René Daniëls
De verrassing, 1983
3074 (MK)
- René Daniëls
Salle Pacifique – Illusie, 1984
3119 (MK)

Musée des Beaux-Arts, Mons

Le modèle a bougé

10 sep 2011 - 10 dec 2011

- Paul Cézanne
Studie van vier badende vrouwen, circa 1879-1882
F II 192 (PK)

The Metropolitan Museum of Art, New York (venue 2)

Cézanne's Card Players
7 feb 2011 - 8 mei 2011

- Paul Cézanne

Een rokende man, studie voor het schilderij De kaartspelers, circa 1890-1892
F II 225 (PK)

Nottingham Contemporary (venue 1)

23 okt 2010 - 9 jan 2011

Hayward Gallery, Londen (venue 2)

14 feb 2011 - 17 apr 2011

Centre for Contemporary Art, Glasgow (venue 3)

28 mei 2011 - 21 aug 2011

Peninsular Arts, Plymouth (venue 4)

17 sep 2011 - 4 dec 2011

British Art Show 7: In the Days of the Comet

- Phoebe Unwin

Untitled, 2007
3575 (MK)

Musée du Louvre, Parijs (venue 1)

18 apr 2011 - 18 jul 2011

Philadelphia Museum of Art (venue 2)

30 jul 2011 - 30 okt 2011

'Heads of Christ, from life':

Rembrandt and the Image of Jesus

- Willem Drost

Christus en de overspelige vrouw, 1650-1655
R 37 (PK)

Espace Culturel Louis Vuitton, Parijs

Somewhere Else

10 feb 2011 - 8 mei 2011

- Art & Project

Bulletin 89, 1975
T. 2004/ 1160

Grand Palais, Parijs (venue 1)

8 mrt 2011 - 6 jun 2011

Museo Nacional del Prado, Madrid (venue 2)

4 jul 2011 - 25 sep 2011

Nature and the Ideal: Landscape in Rome 1600-1650

- Guercino

Landschap met badende vrouwen, circa 1621
2900 (OK)

Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris (venue 2)

Van Dongen. Fauve, anarchiste et mondain

25 mrt 2011 - 17 jul 2011

- Kees van Dongen

Huizen in Montmartre, circa 1903-1904
1171 (MK)

- Kees van Dongen

Portret van Charles Rappoport, 1920
1187 (MK)

- Kees van Dongen

La commode (Interieur met gele deur), circa 1910
1188 (MK)

- Kees van Dongen

Intérieur pauvre, 1898
KvD 2 (PK)

- Kees van Dongen

Rotterdam, de Zandstraat, 1899
KvD 4 (PK)

- Kees van Dongen

De Binnenrotte (te Rotterdam), 1899
KvD 5 (PK)

- Kees van Dongen

Rue chaude à Rotterdam, circa 1902
KvD 7 (PK)

- Kees van Dongen

Rotterdamse vrouwen, 1899
KvD 12 (PK)

- Kees van Dongen

De schilder C.J. Addicks in zijn atelier, 1898
KvD 26 recto (PK)

- Kees van Dongen

Le doigt sur la joue, circa 1910
St 78

Musée d'Orsay, Parijs

Manet inventor of Modernity

4 apr 2011 - 17 jul 2011

- Edouard Manet

Le procès de Bazaine (Bazaine devant le Conseil de guerre), 1873
F II 107 recto (PK)

Frac/Le Plateau, Parijs

Nul si Découvert/Void if removed
9 jun 2011 - 7 aug 2011

- Bas Jan Ader

I'm Too Sad To Tell You, 1970-1971
FKI 48 (MK)

Les Arts Décoratifs, Parijs

Hussein Chalayan

6 jul 2011 - 11 dec 2011

- Hussein Chalayan

Readings, 2008
B 662 (KN&V)

Musée Carnavalet, Parijs

Le peuple de Paris au XIXème siècle

4 okt 2011 - 8 jan 2012

- Honoré Daumier

L'Hercule de foire, 1860-1866
F II 115 (PK)

- Honoré Daumier

Twee mannenkoppen, 1848
F II 172 recto (PK)

Musée du Luxembourg, Parijs

Cézanne et Paris

10 okt 2011 - 27 feb 2012

- Paul Cézanne

Amour après Puget, circa 1886-1895
F II 27 recto (PK)

- Paul Cézanne

Studie naar Pierre Puget's sculptuur de Milo van Croton (1682), compositieschets van figuren in een landschap rondom een vuur, 1879-1880
F II 118 verso (PK)

- Paul Cézanne

Studies van drie figuren, waaronder een zelfportret, circa 1883
F II 122 (PK)

Centre Pompidou, Parijs

Screening Bas Jan Ader Films

23 nov 2011 - 24 nov 2011

- Bas Jan Ader

Fall I, Los Angeles, 1970
FKI 45 (MK)

- Bas Jan Ader

Fall II, Amsterdam, 1970
FKI 46 (MK)

- Bas Jan Ader

Nightfall, 1971
FKI 47 (MK)

- Bas Jan Ader

Broken fall (geometric)
West-Kapelle – Holland, 1971
FKI 49 (MK)

Philadelphia Museum of Art, Philadelphia (venue 1)

28 okt 2010 - 16 jan 2011

North Carolina Museum of Art, Raleigh (venue 2)

Rembrandt Paintings in America: Collecting and Connoisseurship

30 okt 2011 - 22 jan 2012

- Anoniem, uit de werkplaats van

Rembrandt van Rijn

De man met de rode muts, circa 1660
2113 (OK)

MAXXI Museo nazionale delli arti del XXI secolo, Rome (venue 1)

4 mrt 2011 - 15 aug 2011

Michelangelo Pistoletto: From One to Many, 1956-1974

- Michelangelo Pistoletto

Twee personen achter elkaar, 1964
2755 (MK)

MAXXI Museo nazionale delli arti del XXI secolo, Rome (venue 2)

14 apr 2011 - 10 jul 2011

Rietveld's Universe

- Gerrit Rietveld voor Metz & Co stoel, 1938
V 2189 (KN&V)

Musée d'Art Moderne et Contemporain de Strasbourg

L'Europe des Esprits

7 okt 2011 - 12 feb 2012

- Jacoba van Heemskerck

Kleurencompositie, scheepjes nr. 15, circa 1914
1348 (MK)

- Piet Mondriaan

Chrysanth, 1900-2000
MB 1761 (PK)

National Museum of Modern Art, Tokyo (venue 1)

12 mrt 2011 - 12 juni 2011

Nagoya City Museum (venue 2)

25 jun 2011 - 4 sep 2011

Rembrandt: Dark Tonalities, Washi, Chiaroscuro

- Rembrandt van Rijn

Christus aan het volk getoond, 1655
DN 1973/294 (PK)

- Rembrandt van Rijn

Keizer Akbar en zijn zoon Selim in apotheose, naar een Mughal miniatuur, circa 1656
R 36 (PK)

- Rembrandt van Rijn

Tobias en zijn vrouw, 1659
VdV 65

Vancouver Art Gallery

The Colour of My Dreams:

The Surrealist Revolution in Art

28 mei 2011 - 5 okt 2011

- Salvador Dalí

Métronome, 1944
BEK 1868 (MK)

Kunsthistorisches Museum, Wenen

Winter Tales. Depictions of Winter in European Art from Bruegel to Beuys

17 okt 2011 - 8 jan 2012

- Jan Havicksz. Steen

Het Sint Nicolaasfeest, 1670-1675
1826 (OK)

Kunstmuseum Wolfsburg (venue 2)

The Art of Fashion

5 mrt 2011 - 25 sep 2011

- Hussein Chalayan

Micro Geography: a Cross Section, 2009
B 609 (KN&V)

- Naomi Filmer

Breathing Volume, 2009
B 610 a-d (KN&V)

- Christophe Coppens

No References, 2008-2009
B 611 1-23 (KN&V)

- Viktor & Rolf

Alternative No. 1, 2009
B 612 (KN&V)

- Viktor & Rolf

Maryna, Collectie 19, The Fashion Show, herfst/winter 2007-2008
B 613 (KN&V)

- Viktor & Rolf

Hana, Collectie 11, Bedtime Story, herfst/winter 2005-2006
B 614 (KN&V)

- Walter van Beirendonck,

Atelier Ercola 2357 – The Sequel, 2009
B 615 (KN&V)

- Anna-Nicole Ziesche

Childhood Storage, 2009
B 618 (KN&V)

- Viktor & Rolf
Look 28 (The Corall Dress), *Collectie 27, Cutting Edge*

Couture, lente/zomer 2010
B 663 (KN&V)

- Viktor & Rolf

Look 10 (The DREAM ON), *Collectie 21, NO*, herfst/winter 2008-2009
B 664 (KN&V)

- Robert Gober

Untitled (Hairy shoe), 1992
BEK 1670 (MK)

- ManfreDu Schu

The Arm, 2008
BEK 1871 (MK)

- Martin Margiela

Gilet en porcelaine, 1989
DTM 45 (KN&V)

- Rei Kawakubo, Comme des

Garçons
mantelpak, 1997
DTM 55 a-b (KN&V)

- Martin Margiela, Maison Martin

Margiela
top, 1997
DTM 66 (KN&V)

- Martin Margiela, Maison Martin

Margiela
top, 1997
DTM 67 (KN&V)

- Martin Margiela, Maison Martin

Margiela
linnen mouwen, 1997
DTM 68 a-b (KN&V)

- Martin Margiela, Maison Martin

Margiela
studie voor een zwarte draperie, 1997
DTM 70 (KN&V)

- Martin Margiela, Maison Martin

Margiela
jurk in toile, 1997
DTM 71 (KN&V)

- Martin Margiela, Maison Martin

Margiela
studie voor een lange jas, 1997
DTM 72 (KN&V)

- Martin Margiela, Maison Martin

Margiela
patroon voor een lange jas, 1997
DTM 73 (KN&V)

- Martin Margiela, BLESS

pruij van bontjas, 1997
DTM 74 (KN&V)

- Comme des Garçons,
Rei Kawakubo
rok van kaasdoek, 1997
DTM 78 (KN&V)
- Comme des Garçons,
Rei Kawakubo
top van kaasdoek, 1997
DTM 79 (KN&V)
- Comme des Garçons,
Rei Kawakubo
rok van kaasdoek, 1997
DTM 80 (KN&V)
- Walter van Beirendonck, W.& L.T.
Finally Chesthair, 1997
DTM 84 (KN&V)
- Walter van Beirendonck, Olly's
kindermuts, 1998
DTM 143 (KN&V)
- Walter van Beirendonck, Olly's
dubbel T-shirt, 1998
DTM 145 (KN&V)
- Walter van Beirendonck, Falck
Wolf highshoe, 1998
DTM 149 a-b (KN&V)
- Walter van Beirendonck
*Wonderland, 'Kinky kings' Finally
chesthair*, winter 1996-1997
DTM 238 b (KN&V)
- Walter van Beirendonck,
Stephen Jones
The Bee, zomer 2008
DTM 240 a-f (KN&V)
- Walter van Beirendonck
kunstbaard, 2009
DTM 250 (KN&V)
- Elsa Schiaparelli naar een
ontwerp van Salvador Dalí
parfumfles met doos, circa 1945
V 2228 a-c (KN&V)
- Elsa Schiaparelli naar een
ontwerp van Salvador Dalí
parfumfles *Le Roi Soleil*,
circa 1946
V 2229 a (KN&V)
- BLESS
Hairbrush, 2003
V 2472 (KN&V)
- Comme des Garçons,
Rei Kawakubo
5 parfumflessen *Series 6
Synthetics*, 2004
V 2659 a-e (KN&V)

Kunstmuseum Wolfsburg

*The Art Of Deceleration: Motion
and Rest in Modern Art since the
Enlightenment*
12 nov 2011 - 9 apr 2012

- Aristide Joseph Bonaventure
Maillol
La Méditerranée, 1902-1905
(1961)
BEK 1401 (MK)

Kunsthau, Zürich (venue 2)

*The Original Copy: Photography of
Sculpture, 1839 to Today*
25 feb 2011 - 15 mei 2011

- Bas Jan Ader
*On the road to a new Neo
Plasticism, West Kapelle*
– *Holland*, 1971
3281 a-d (MK)

Presentaties

Gabriel Lester Suspension of Disbelief

12 februari - 8 mei 2011

Conservator: Jaap Guldemond

Gabriel Lester (1972) maakt speciaal voor de Willem van der Vorm-galerij en de Richard Serra-zaal een totaalinstallatie waarin het (nood)lot een centrale rol speelt. Lester verbeeldt met zijn tentoonstelling de grilligheid van het lot en bestudeert de menselijke drang om door middel van rituele handelingen het lot te begrijpen, te beïnvloeden, te beschrijven en te bezweren. In *Suspension of Disbelief*, als het ware een verzameling van magische gedachten, onderzoekt Lester de dunne lijn tussen voor- en tegenspoed. De tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door het Fonds BKVB en Artis Magistra.

Surreëel: foto's uit de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen

12 februari - 15 mei 2011

Conservator in opleiding: Adelheid Smit

Museum Boijmans Van Beuningen bezit een prachtige fotocollectie met bijna 1.000 kunstfoto's. Deze tentoonstelling brengt fotografie uit verschillende periodes en van diverse kunstenaars, waaronder Inez van Lamsweerde, Wally Elenbaas en Hiroshi Sugimoto, bijeen onder de noemer *Surreëel*. Het menselijk lichaam speelt in deze presentatie een centrale rol. Ze toont op associatieve wijze hoe kunstenaars in de afgelopen decennia op verschillende manieren spelen met realiteit en fictie via het medium fotografie. In de moderne en hedendaagse kunst is het lichaam niet meer onaantastbaar en dient het vaak als middel om de kijker te boeien of juist te verontrusten.

Schoonheid in de Wetenschap

12 februari - 5 juni 2011

Conservator: Sjarel Ex

Tentoonstellingsontwerp: Lies Ros

Welke rol speelt schoonheidsbeleving bij fundamenteel wetenschappelijk onderzoek? Emeritus hoogleraar Humane Genetica prof. dr. Hans Galjaard (1935) stelde zichzelf en collega's deze vraag en selecteerde voor tien thema's uit de natuurwetenschappen ruim zevenhonderd foto's en filmpjes die duidelijk maken dat wetenschap, naast nieuwe kennis, ook schoonheid voortbrengt. Zoals blijkt uit onder meer (sub)microscopische opnamen van moleculen, celbiologische processen, een grote diversiteit aan cellen van lagere en hogere organismen, de menselijke voortplanting en overweldigende beelden van het heelal. Op vrijdag 11 maart vindt een symposium plaats in samenwerking met emeritus hoogleraar prof. dr. Jan Molenaar onder de noemer *Schoonheid en Wetenschap*, in concert- en congresgebouw De Doelen Rotterdam. De tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door G.Ph. Verhagen-Stichting, Erasmus Trustfonds, Stichting Swart-van Essen en Erasmusstichting.

ALMA in de Kunst Studio

12 februari - 31 juli 2011

Conservator: Alexandra Gaba-van Dongen

In de Kunst Studio vindt een presentatie plaats in het kader van de op hetzelfde moment gelanceerde website ALMA, een database die pre-industriële gebruiksvoorwerpen koppelt aan schilderijen en prenten waarop deze voorwerpen staan afgebeeld. Deze koppeling levert waardevolle informatie op over de functie die voorwerpen hadden en over de kunstwerken waarop ze te zien zijn. In de Kunst Studio is een aantal voorbeelden van deze koppelingen te zien.

Nathalie Djurberg en Hans Berg (muziek) Snakes Knows it's Yoga

5 maart - 1 mei 2011

Conservator: Sjarel Ex

De Zweedse kunstenaar Nathalie Djurberg (1978) is vooral bekend van haar animatiefilms, die op het eerste gezicht lief en onschuldig lijken. In haar werk behandelt Djurberg thema's als obsessie, macht, genot, begeerte en geweld. In de tentoonstelling *Snakes Knows it's Yoga* laat Nathalie Djurberg ondermeer haar meest recente werk zien, bestaande uit veertig sculpturen en twee films. De bij de film horende muziek is gemaakt door Hans Berg. Naast *Snakes Knows it's Yoga* toont het museum 10 films van Nathalie Djurberg uit de periode 2005-2010 en werk uit haar academie periode. *Snakes Knows it's Yoga* is in samenwerking met Kestnagesellschaft, Hannover tot stand gekomen en reist vervolgens door naar GL STRAND in Kopenhagen.

Pindakaasvloer Wim T. Schippers

5 maart - 29 mei 2011

Conservator: Sjarel Ex

De Pindakaasvloer (1962-2010) is een ontwerp van de beeldend kunstenaar Wim T. Schippers (1942). De Pindakaasvloer is op elke gewenste grootte uit te voeren en bestaat uit een soort lijst, waarbinnen zich in de gewenste dikte een bepaalde hoeveelheid pindakaas van een nader te bepalen merk bevindt. Het museum heeft de vloer in december 2010 aangekocht en stelt hem van maart tot en met mei tentoon voor publiek, samen met de werken *Het Is Me Wat* (beter bekend als 'de zwevende steen') en enkele andere werken in de collectie. In de tentoonstelling kunnen bezoekers online via Pindakaaspost vragen stellen die Wim T. Schippers beantwoordt. De aankoop is

mogelijk gemaakt door de Mondriaan Stichting en de presentatie is mede mogelijk gemaakt door Unilever.

Wenceslaus Hollar: prenten uit eigen bezit

12 maart - 17 augustus 2011

Conservator: Peter van der Coelen

In het prentenkabinet zijn in totaal 75 prenten te zien van Wenceslaus Hollar (1607-1677). Hollar is een van de grote Europese prentkunstenaars van de zeventiende eeuw. Zijn oeuvre van zo'n drieduizend prenten is extreem veelzijdig. Hollars kracht zit hem in het detail. Met ongelooflijke verfijning weet hij de kleding en haren van zijn modellen weer te geven. Ook Hollars topografische werk treft door de details. Portretten, steden, landschappen, schepen en dieren – er is geen onderwerp dat door Hollar werd overgeslagen. Naast prenten naar eigen ontwerp, maakt hij ook reproducties van tekeningen en schilderijen van Leonardo da Vinci, Rafaël en Holbein.

De Collectie Verrijkt

16 april 2011 t/m april 2013

Gastconservator: Peter Hecht

Tentoonstellingsontwerp:

Maarten Spruyt met medewerking van Peter Struycken

Om de paar jaar wordt de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen opnieuw ingericht. Deze keer is de presentatie verrijkt met ruim twintig bruiklenen uit andere musea in Nederland en uit het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen. Deze twintig topstukken en vele lang niet getoonde werken uit het eigen depot zijn ingezet om een verrassende opstelling van ruim 350 schilderijen en beelden uit de westerse kunst van 1350 tot 1940 te realiseren. Concept, selectie en informatie op zaal zijn verzorgd door de Utrechtse hoogleraar en gastconservator Peter Hecht,

daartoe in de gelegenheid gesteld door de Vereniging Rembrandt. De vormgeving is verzorgd door stylist Maarten Spruyt, met medewerking van beeldend kunstenaar Peter Struycken, die het palet voor zaalkleuren heeft ontworpen.

De Collectie Verrijkt is mede mogelijk gemaakt door hoofdbegunstiger Vereniging Rembrandt en de sponsoren Sikkens, BankGiro Loterij en Rabobank Rotterdam. Aanvullende financiering werd verkregen uit de nalatenschap van mevrouw Van Riemsdijk-Borsje.

Van Gogh & Roulin

16 april - 4 september 2011

Gastconservator: Peter Hecht

Tentoonstellingsontwerp:

Maarten Spruyt met medewerking van Peter Struycken (licht, kleur)

In de tentoonstelling *Van Gogh & Roulin* wordt een van de topstukken uit de collectie van het museum, Van Goghs portret van Armand Roulin, tijdelijk herenigd met dat van Armands vader, de postbode met wie Van Gogh bevriend was geraakt. Het verhaal van die vriendschap wordt door de Utrechtse hoogleraar en gastconservator Peter Hecht verteld aan de hand van enkele brieven en Carel Frabitus' *Zelfportret*, een schilderij uit de museumcollectie, dat Van Gogh bewonderde en dat hem inspireerde. Net als *De Collectie Verrijkt* wordt deze tentoonstelling mede mogelijk gemaakt door hoofdbegunstiger Vereniging Rembrandt en de sponsoren Sikkens, BankGiroLoterij en Rabobank Rotterdam. Aanvullende financiering werd verkregen uit de nalatenschap van mevrouw Van Riemsdijk-Borsje.

Marcel Broodthaers Une vipère, un vampire, une vitre

16 mei - 14 augustus 2011

Conservator in opleiding:

Adelheid Smit

Het museum toont het werk *Une vipère, un vampire, une vitre* (1974) van de Belgische conceptuele kunstenaar Marcel Broodthaers (1924-1976). Het werk vormt een wezenlijke aanvulling op de andere werken van Broodthaers in de museumcollectie. De nieuwe aanwinst, in 2010 met steun van de Vereniging Rembrandt verworven, bestaat uit een koffer met een schilderij erboven met daarop de tekst 'Une vipère, un vampire, une vitre' geschilderd. Dit sleutelwerk is een typerend voorbeeld van de manier waarop de kunstenaar speelt met woorden, objecten en het begrip kunst. De aanwinst wordt samen met drie andere werken van Broodthaers getoond.

Futuro – Utopie in constructie 21 mei - 9 oktober 2011

Conservator:

Annemartine van Kesteren

Tentoonstellingsontwerp:

Penne Hangelbroek

Het museum wordt in 2007 door de BankGiro Loterij in staat gesteld het prototype van de *Futuro* aan te kopen en te restaureren. Deze mobiele vakantiewoning ontworpen in 1968 door de Finse architect Matti Suuronen, wordt in de zomermaanden van 2011 voor het eerst aan het publiek getoond, samen met speciaal geselecteerde objecten uit de collectie. De futuristische verschijning zet aan tot een zoektocht naar de sublieme vorm. De collectieopstelling rondom de *Futuro* toont daarom circa tweehonderd voorwerpen en een twintigtal prenten die verwant zijn aan de perfect geconstrueerde vorm. In de aangrenzende zalen zijn bestaande en nieuw verworven werken te zien van Bruce Nauman en Atelier Van Lieshout.

Johan van Oord Venetiaans Rood

Vanaf 28 mei 2011

De Espresso-bar van het museum wisselt van gedaante. Het museum nodigde Johan van Oord (1950) uit om een nieuwe muurschildering aan te brengen op alle wanden. Teruggrijpend op zijn 'pillenschil-derijen' uit 1996, maakt hij een ontwerp met abstracte vormen, een uitroepeteken en een zon, in *Venetiaans Rood*. Een vlijmscherp ontwerp, met verzamelingen licht en sterk contrast tussen het geschilderde en het ongeschilderde. Door het spel van ritme en inconsequenties ontstaan puur schilder-kunstige magnetische velden.

Elmgreen & Dragset The One & The Many

28 mei - 25 september 2011
Conservator: Nicolette Gast

In de tweede editie van de Onderzeebootloods is een apocalyptische voorstelling te zien die het publiek meezuigt in een surrealistische totaalervaring, gemaakt door het Scandinavische kunstenaarsduo Elmgreen (1961) & Dragset (1968). Volgens de kunstenaars is het hun grootste en meest gedetailleerde instal-latie ooit. Zij maken een setting die de troosteloze rand van de stedelijke samenleving laat zien en naadloos aansluit bij het rauwe leven in de Rotterdamse haven. In de loods is een flatgebouw neergezet, compleet met kapotte straatlantaarns, containers en bankjes. Door de ramen van de flat kunnen bezoekers de interieurs zien van (onzichtbare) bewoners: een dame op leeftijd, een Aziat, een jonge man die een poging doet om van zijn rookverlaving af te komen. Het straatbeeld rond de flat wordt bevolkt door verschillende vreemde personages: twee jonge escortboys, een alleenstaande tienermoeder en automonteurs. De invulling van deze rollen is gecast door het Ro Theater.

De Onderzeebootloods is een samenwerkingsproject van Havenbedrijf Rotterdam en het museum en dit jaar is de tweede editie van een reeks van vijf. De loods is met zijn 5.000 m² de grootste tentoonstellingsruimte van Nederland. De tentoonstel-ling is daarnaast mede mogelijk gemaakt door de BankGiro Loterij en Aqualiner.

Han Nefkens 10 jaar mecenas

25 mei - 16 oktober 2011

Conservator: Sjarel Ex
Tentoonstellingsontwerp: Milou van Ham, in samenwerking met Steffen Maas

Het museum blikt deze zomer terug op de eerste tien jaar van Han Nefkens als mecenas met de presentatie van een bijzondere overzichtscatalogus en een tentoonstelling in de Willem van der Vorm-galerij. Om zijn kunstcollectie en zijn visie met een groot publiek te kunnen delen, is Han Nefkens de afgelopen jaren samenwerkingsverbanden aangegaan met verschillende musea en kunstinstellingen, zowel nationaal als internationaal. Deze tentoonstelling toont de metho-diek van Han Nefkens, zijn vele onbaatzuchtige initiatieven en zijn achtergrond als verzamelaar en initiator van kunstprojecten. Naast de tentoonstelling in de Willem van der Vorm-galerij zijn elders in het museum speciaal geselecteerde werken uit de hedendaagse kunstcollectie van Han Nefkens opgesteld. Kunstwerken van onder anderen Desiree Dolron, Zwelethu Mthethwa, Jeff Wall, Ryan Gander en Shirana Shahbazi.

George Condo Mental States

25 juni - 25 september 2011

Gastconservator: Ralph Rugoff, directeur Hayward Gallery, Londen

George Condo (1957) is een van de meest uitdagende schilders van dit moment. Hij heeft grote invloed op een nieuwe generatie kunstenaars. De tentoonstelling *George Condo: Mental States* brengt meer dan zeventig schilderijen en sculpturen samen waarvan de surreële kwaliteit mooi aansluit op de museum-collectie. De tentoonstelling was eerder te zien in het New Museum, New York, en beleefde zijn Europese première in Rotterdam. Daarna reist de tentoonstelling door naar de Hayward Gallery in Londen en de Schirn Kunsthalle in Frankfurt.

Helly Oestreicher Kleine Werken

25 juni - 25 september 2011

Conservator: Alexandra Gaba-van Dongen

In het begin van de jaren zestig behoorde Helly Oestreicher (1936) tot de generatie Nederlandse keramisten die nieuwe wegen insloeg. In haar oeuvre staat de zeggingskracht van het object centraal. Zij doet een beroep op de zintuigen en de verbeelding van de kijker door de specifieke eigenschappen van het materiaal uit te buiten, contrasterende mate-rielen te combineren en te spelen met de balans tussen materie en tussenruimte. In 1962 kocht Museum Boijmans Van Beuningen de eerste 'anti-pot' aan van Helly Oestreicher. Dit abstracte werk van keramiek getiteld *Vogelhuis* (1961) was destijds typerend voor het vernieuwende karakter van haar werk. Bijna vijftig jaar na deze eerste aankoop presenteert het museum een selectie van circa dertig kleine werken uit haar veel-zijdige oeuvre.

Machteld Wijlacker DOK

2 juli - 25 oktober 2011

Conservator: Sjarel Ex

Een van de meest fascinerende en complexe ruimtes van Museum Boijmans Van Beuningen is de zaal waar Richard Serra in de jaren tachtig zijn stalen muren oprichtte. In de tentoonstelling *DOK* gaat Machteld (Max) Wijlacker (1966) de uitdaging aan om in deze ruimte een nieuw werk te maken. Ze creëert een monumentale, ritmi-sche en gelaagde installatie van zorgvuldig geselecteerd, gebruikt hout. Het werk geeft de suggestie van een soort 'stad' waarin zij de ervaring verbeeldt die een wandelaar in een grote stad heeft, met de hectiek, de megalomane architectuur en de wervelwinden die er zo karakteristiek kunnen zijn. De bezoeker kan zich op bijzondere wijze door de installatie heen bewegen. De tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door het festival De Wereld van Witte de With, Stichting Stokroos en Bert Evers Transport.

Fred Carasso Werken op papier van een beeldhouwer

27 augustus - 20 november 2011

Conservator in opleiding: Mels Evers

De Italiaanse kunstenaar Fred Carasso (1899-1969), vanaf 1934 gevestigd in Nederland, verwierf een vooraf bekendheid als beeldhouwer van monumentale werken in de openbare ruimte. Zo maakte hij in Rotterdam het Nationaal Monument voor Koopvaardij *De Boeg* (1957-1965), gelegen aan de Maas. Naast beeldhouwer, was Carasso ook een bevolgen tekenaar. De werken op papier zijn soms voorstudies voor zijn sculpturen, maar meestal gemaakt als op zichzelf staande werken. Het tekenen gaf hem de vrijheid om te experimenteren met vorm en stijl en zijn maatschappijkritische visie

te verbeelden. Het museum toont in het prentenkabinet uit de nala-tenschap van de kunstenaar een overzicht van ruim veertig werken op papier, aangevuld met enkele kleine sculpturen.

Yayoi Kusama Infinity Mirror Room

Vanaf 10 september 2011

In 2010 kocht het museum het werk *Infinity Mirror Room – Phalli's Field* van de Japanse kunstenaress Yayoi Kusama (1929) aan. Vanaf september is deze spiegelkamer permanent te zien in het entreege-bied van het museum. Met stippen en eindeloze spiegelingen speelt ze met de visuele waarneming.

Vedute Manuscripten 1991 - 2011

11 september - 16 oktober 2011

Conservator: Jonieke van Es
Inrichting: Marieke van Diemen (prentenkabinet)

Stichting Vedute is opgericht met als doel een bibliotheek samen te stellen met manus-cripten waarin ideeën over ruimte worden gevisualiseerd. Hiervoor is aan architecten, vormgevers en kunstenaars gevraagd om driedimensionale objecten te ontwerpen, die in gesloten vorm een afmeting hebben van 44 x 32 x 7 cm. Om te vieren dat Stichting Vedute twintig jaar bestaat, toont het museum zo'n veertig van de in totaal 175 ruimtelijke manuscripten. De selectie is te zien in vitrines bij de Espresso-bar, in de bibliotheek en in de toonkast van het pren-tenkabinet. De manuscripten zijn onder anderen van Roy Villevoye, MVRDV met Duzan Doepel, Krijn de Koning, JCJ VANDERHEYDEN, Gijs Bakker, Joost Grootens, Thonik, Robbrecht en Daem architecten, Milou van Ham, Bas Princen en het Rotterdamse ontwerperscollectief 75B.

Dr. Elie van Rijckevorsel Een verzameling verzamelingen

24 september 2011 - 22 januari 2012

Conservator: Alexandra Gaba-van Dongen

De Rotterdamse natuurkundige, verzamelaar en mecenas dr. Elie van Rijckevorsel (1845-1928) verkoos wetenschap boven de handel. Tijden zijn reizen verza-melde hij ethnografica uit Indonesië en Brazilië en later ook oude kunstnijverheid. Zijn schenking in 1910 van Europees glas en Oosters porselein aan het museum was aanleiding tot de toentertijd aller-eerste vaste opstelling van kunst-nijverheid. Honderd jaar geleden richtte Van Rijckevorsel ook de Erasmusstichting op met als doel kunst, wetenschap en educatie te bevorderen. Naar aanleiding van dit jubileum organiseert het museum de tentoonstelling *Dr. Elie van Rijckevorsel – Een verzame-ling verzamelingen*. Gelijktijdig verschijnt ook de jubileumuit-gave *Wie teveel omhelst houdt weinig vast. Elie van Rijckevorsel 1845-1928*. De tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door de Erasmusstichting.

JCJ VANDERHEYDEN In-zicht

24 september 2011 - 29 januari 2012

Conservator: Sjarel Ex

Twee decennia na zijn indrukwek-kende overzichtstentoonstelling in de zalen van architect Bodon keert JCJ VANDERHEYDEN (1928) terug naar Museum Boijmans Van Beuningen. In twee zalen van architect Van der Steur biedt een geconcen-treerde installatie inzicht in het denken en zien van de kunste-naar. De ene zaal bevat een open kist met daarin een verzameling werken, deze kist is als het ware de kosmos van zijn denken, naast deze kosmos bevindt zich nog een andere ruimte. In de tweede zaal zijn schilderijen, foto's en andere

werken uit het oeuvre te zien. Het is een tentoonstelling met tal van sleutelwerken en reproducties, die complexe verbindingen aangaan met tijd, ruimte en materie. Gelijktijdig met de tentoonstelling verschijnt ook de uitvoerige monografie **JCJ VANDERHEYDEN – Licht, Tijd en Ruimte**, geschreven door Hans Locher en een gefilmde interview door Els Hoek. **JCJ VANDERHEYDEN** kwam op 27 februari 2012 in zijn woonplaats Den Bosch te overlijden.

Marijke van Warmerdam Dichtbij in de verte

29 oktober 2011 - 22 januari 2012
Gastconservator: Jan Debbaut

Het museum presenteert een retrospectieve tentoonstelling van de kunstenaar Marijke van Warmerdam (1959). Naast de filmloops waarmee ze vanaf de jaren negentig internationale bekendheid verwierf, toont het museum fotowerken, sculpturen, installaties en beschilderde filmstills op doek. Van Warmerdam concentreert zich op de *faits divers* van het dagelijks leven, details van het voorbijgaande in al zijn eenvoud, humor of schoonheid. Niet eerder werd het werk van Marijke van Warmerdam in deze omvang in Nederland getoond. De tentoonstelling zal doorreizen naar het Museum Serralves in Porto en Kunsthalle Düsseldorf. Bij de tentoonstelling verschijnt een rijk geïllustreerde publicatie uitgegeven door Verlag der Buchhandlung Walther König. SNS Reaal Fonds is hoofdbegunstiger van de tentoonstelling. Verder is de tentoonstelling mede mogelijk gemaakt door de Mondriaan Stichting, Fonds BKVB, Breeman Talle Fonds (fonds op naam van het Prins Bernhard Cultuurfonds), Beam System en EYE Film Instituut Nederland. De bijbehorende publicatie is eveneens ondersteund door Fonds BKVB.

Eversteijn, bokser & herenkapper – Een project van Carel van Hees

29 oktober 2011 - 15 januari 2012
Conservator: Sjarel Ex

Carel van Hees (1954), bekend als geëngageerd documentair fotograaf en filmmaker, treedt op als verhalenverteller. Van Hees volgde eind jaren zeventig en begin jaren tachtig gefascineerd en intensief het zowel heroïsche als tragische leven van meer-voudig Nederlands bokskampioen Cor Eversteijn (1949-1983). Met veel origineel beeldmateriaal, filmbeelden en een selectie van eigen foto's, zet Carel van Hees de opkomst en het verval van het fenomeen Eversteijn neer. Het project is mede mogelijk gemaakt door Fonds BKVB, Mondriaan Stichting, VSBfonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Van Leeuwen Van Lignac Stichting, dienst Kunst en Cultuur gemeente Rotterdam, G.Ph. Verhagen Stichting en het Centrum Beeldende Kunst Rotterdam.

Nieuwe energie in design en kunst

29 oktober 2011 - 26 februari 2012
Conservator: Annemartine van Kesteren

In deze tentoonstelling doen kunstenaars en ontwerpers voorstellen voor een meer duurzame samenleving. Getoond worden experimenten, pasklare oplossingen, evenals kritische en poëtische bespiegelingen. Alle ideeën vinden aansluiting bij de realiteit. Windenergie, temperatuurswisselingen, alternatieve biomassa, zelfredzaamheid, dit is slechts een greep uit de onderwerpen die creatief en kritisch, in een enkel geval ook al decennia terug, zijn onderzocht. Met werk van onder anderen John Bock, Gerrit van Bakel, Joris Laarman, Studio Makkink & Bey, John Körmeling en Roman Signer. De tentoonstelling

is mede mogelijk gemaakt door Eneco, de BankGiro Loterij en Ploum Lodder Princen Advocaten en Notarissen.

Rotterdam designprijs 2011

26 november 2011 - 12 februari 2012
Gastconservator: Joanna van der Zanden
Tentoonstellingsontwerp: Müller van Tol

De Rotterdam designprijs stelt de visies op, en opinies over vormgeving scherp. In een museale presentatie in Museum Boijmans Van Beuningen en een reeks uitzendingen van AVRO Kunstuur wordt de staat van de Nederlandse vormgeving getoond. Voor het eerst is er geen werk ingezonden maar zijn vijf professionals uit het designveld gevraagd als scout op te treden. Sophie Krier, Matthijs van Dijk, Joost Grootens, Aizi Bekkaoui en het duo Blom&Moors hebben elk drie genomineerden gekozen. Ook is er voor het publiek een belangrijke rol weggelegd. Vanaf de bekendmaking van de genomineerden kan iedereen stemmen voor de Premisela Publieksprijs. Tijdens het slotdebat op zondag 12 februari 2012, zal de internationale jury de prijswinnaar van de Rotterdam designprijs 2011 bekend maken en wordt de Premisela Publieksprijs uitgereikt. De Rotterdam designprijs 2011 wordt georganiseerd door Stichting Designprijs Rotterdam, Premisela Nederlands Instituut voor Design en Mode en Museum Boijmans Van Beuningen. De Rotterdam designprijs 2011 is mede mogelijk gemaakt door dienst Kunst en Cultuur gemeente Rotterdam.

Herman Makkink Tekeningen en assemblages

26 november 2011 - 19 februari 2012
Conservator: Saskia van Kampen

In het prentenkabinet zijn ruim twintig werken van Herman Makkink (1937) te zien, bestaande uit een selectie van zijn vroege tekeningen uit de jaren zeventig en enkele assemblages uit de jaren zestig in combinatie met recent werk. Makkink werd onder meer bekend met zijn sculptuur *Rocking Machine* (1969), doordat de Amerikaanse filmregisseur Stanley Kubrick het beeld in zijn legendarische film *A Clockwork Orange* gebruikte (1971).

Interventies #17 en #18 Het museum nodigt regelmatig hedendagse kunstenaars uit voor een interventie, een presentatie waarin zij reflecteren op de collectie of het museumgebouw. In 2011 zijn twee interventies tot stand gekomen.

Interventie #17 Boris van Berkum – Dreaming of a Mega Renaissance

12 februari - 3 juli 2011
Conservator: Sjarel Ex

In de beeldengroepen van Boris van Berkum (1968) smelten grote wereldculturen, religies, verleden en heden samen tot een nieuw, weelderig universum. De motieven voor zijn sculpturen ontleent hij aan godsbeelden en krijgsmaskers, maar ook aan klassieke torso's en vrouwfiguren. Sommige beelden draaien rond hun as terwijl andere als fontein fungeren. Als neokunstenaar voegt Boris van Berkum naar eigen inzicht uiteenlopende elementen samen om zo tot een nieuw beeld te komen, een ware 'megarenaissance'. De tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door het Fonds BKVB, CBK Rotterdam, Sundaymorning@ekwc, Materiaalfonds, Stichting Stokroos, de Mondriaan Stichting en Kunstwacht.

Interventie #18 Sheila Hicks – Cent Minimes

26 november 2011 - 4 maart 2012
Conservator: Annemartine van Kesteren

Sheila Hicks (1934) brengt op unieke wijze de autonome kunst en het traditionele weefambacht bijeen. Zij is beroemd om haar ruimtelijke en kleurrijke textielsculpturen. In het museum presenteert Hicks in het trappenhuis van de Robbrecht & Daem trap een selectie van kleine intieme weefwerken (minimes), die als dagboeknotities haar gedachten in kleur en draad laten zien. Na New York en Praag is deze bijzondere installatie nu in Rotterdam te zien.

Wisselingen

Pipilotti Rist – Laat je haar neer: wissel 3

26 november 2011 - mei 2012
Conservatoren: Noor Mertens en Saskia van Kampen

In de permanente video-installatie *Laat je haar neer* van Pipilotti Rist kan de bezoeker liggend in het kleurrijke net boven in het trappenhuis een selectie videowerken bekijken van Pipilotti Rist en andere kunstenaars in de collectie van het museum. De video's worden ieder half jaar gewisseld. Bij de derde wissel zijn te zien: Pipilotti Rist, *Als der Bruder meiner Mutter geboren wurde, duftete es nach wilden Birnenblüten vor dem braungebrannten Sims (When My Mother's Brother Was Born It Smelled Like Wild Pear Blossom in Front of the Brown-burnt Sill)* (1992), Yael Bartana, *Ad de'lo Yoda (Until He Didn't Know)* (2003), David Claerbout, *Reflecting Sunset* (2003), Cyprien Gaillard, *The Lake Arches* (2007), Pipilotti Rist, *Pickelporno* (1992) en Jeroen Eisinga, *De idioot* (1999).

De Collectie Twee – wissel IX van prenten en tekeningen

Conservatoren: Peter van der Coelen, Albert Elen en Jonieke van Es
22 januari - 13 februari 2011

Om de drie maanden worden de circa 150 tekeningen en prenten gewisseld die onderdeel zijn van de twee jaar durende collectiepresentatie *De Collectie Twee*. De reden voor de wisselingen is dat werken op papier slechts beperkte tijd aan het licht mogen worden blootgesteld. Begin 2011 vindt de laatste wissel in de reeks plaats, daarna wordt *De Collectie Twee* afgerond.

Overig

Ongeautoriseerde ingreep in garderobekluisje 230 door het Ministerie van Fantasie van de Vrijstaat Jaderland 2011

Art Repair Kit,
9 februari - 25 mei 2011
KunstHanden,
25 mei - 14 september 2011
KUL-tuurbeleid (Rutte ruimt op),
14 sept. 2011 - 10 februari 2012

De Rotterdamse kunstenaar Jack de Deugd maakt op eigen initiatief kleine presentaties in garderobekluisje 230 van de garderobe van Wieki Somers in het entreegebied van het museum. De organisator van deze kunstinvloeging is het Ministerie van Fantasie van de Vrijstaat Jaderland en vormt daarmee een onderdeel van het Jaderland-kunstproject waaraan Jack de Deugd momenteel werkt. Jack de Deugd komt al sinds zijn kindertijd in Museum Boijmans Van Beuningen en wil zijn verbondenheid met het museum op deze manier kenbaar maken.

Festival De Wereld van Witte de With

9 september - 11 september 2011

Tijdens het festival van De Wereld van Witte de With verlicht het museum de tentoonstelling *DOK* van Machteld (Max) Wijlacker op een spannende manier met theaterlampen, waardoor er een soort skyline by night ontstaat.

Tentoonstellingen in het buitenland

The Art of Fashion die in 2009 te zien was in Rotterdam wordt opnieuw opgebouwd in 2011 in Kunstmuseum Wolfsburg (5 maart - 7 augustus 2011). De ontwikkeling dat hedendaagse modeontwerpers zich steeds vaker begeven op het terrein van de beeldende kunst en dat dit de kunstwereld beïnvloedt, krijgt nu ook aandacht in Duitsland. De strakke grenzen tussen mode en kunst zijn vervaagd. *The Art of Fashion* brengt de twee disciplines samen.

De gezamenlijk ontwikkelde overzichtstentoonstelling *Johan Thorn Prikker – De Jugendstil voorbij* is eind 2010 en begin 2011 in Rotterdam en reist vervolgens door naar Museum Kunstpalast Düsseldorf (26 maart - 7 augustus 2011). Johan Thorn Prikker (1868-1932) is een vooraanstaande ontwerper en kunstenaar uit het begin van de twintigste eeuw. In Nederland is hij vooral bekend als een interessante symbolistische schilder en Jugendstilontwerper. In Duitsland, waar hij zich in 1904 vestigt, kent men hem als ontwerper van glas in lood.

De door Museum Boijmans van Beuningen ontwikkelde tentoonstelling *De grote ogen van Kees van Dongen* die eind 2010 en begin 2011 in Rotterdam was te zien, reist door naar Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris (25 maart - 17 juli 2011). In de tentoonstelling is de wereldse

blik van de in Rotterdam geboren en getogen schilder Kees van Dongen (1877-1968) te zien, met een selectie schilderijen en andere werken uit de beginperiode, de tijd waarin hij doorbrak, zijn reizen en zijn latere succes in Parijs.

Publieksopeningen

Vrijdagavond 11 februari 2011

- *Gabriel Lester – Suspension of Disbelief*
- *Interventie #17 Boris van Berkum Dreaming of a Mega Renaissance*
- *Surreëel: foto's uit de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen*
- *ALMA in de Kunst Studio*

Zaterdagmiddag 12 februari 2011

- *Schoonheid in de Wetenschap*

Zaterdagavond 5 maart 2011

Museumnacht

- *Nathalie Djurberg en Hans Berg (muziek) – Snakes Knows it's Yoga*
- *De Pindakaasvloer van Wim T. Schippers*

Zaterdag 16 april 2011

- *De Collectie Verrijkt*
- *Van Gogh & Roulin*

Zaterdag 28 mei 2011

- *Futuro – Utopie in constructie*
- *Johan van Oord – Venetiaans Rood*
- *Elmgreen & Dragset – The One & The Many*

Vrijdag 24 juni 2011

- *Han Nefkens – 10 jaar mecenas*

Zaterdag 25 juni 2011

- *George Condo: Mental States*
- *Machteld Wijlacker – DOK*
- *Helly Oestreicher – Kleine Werken*

Vrijdag 23 september 2011

- *Dr. Elie van Rijckevorsel Een verzameling verzamelingen*
- *JCJ VANDERHEYDEN – In-zicht*

Vrijdag 28 oktober 2011

- *Nieuwe energie in design en kunst*
- *Marijke van Warmerdam Dichtbij in de verte*
- *Eversteijn, bokser & herenkapper Een project van Carel van Hees*

Vrijdag 25 november 2011

- *Rotterdam designprijs 2011*
- *Interventie #18 Sheila Hicks Cent Minimes*
- *Herman Makkink – Tekeningen en assemblages*

Educatieve activiteiten en evenementen

Instaprondleidingen

Januari - december

Het hele jaar is er elke zondag een gratis rondleiding over *De Collectie Verrijkt*. Bij de tentoonstellingen van Kees van Dongen, Johan Thorn Prikker en *Nieuwe energie in design en kunst* worden ook gratis zondagrondleidingen gegeven.

Kunstluiers

Januari - december

Het hele jaar door twee keer per maand. Kinderen van 3 en 4 jaar gaan samen met museumknuffel Bo op ontdekkingsreis door de museumcollectie.

Pak een stoeltje met...

Januari - december (met uitzondering van de zomer- en kerstvakantie)

Elke woensdag tijdens lunchtijd kunst kijken met een museum-medewerker. Meestal wordt er over één werk gesproken; een oefening in kijken.

Familiedagen

2 januari en 23 oktober

De laatste dag van de kerstvakantie en herfstvakantie zijn er de hele dag verschillende familierondleidingen en workshops voor het hele gezin. In januari staat de dag in het teken van Hella Jongerius en in oktober van *De Collectie Verrijkt*.

Kerkdienst

22 januari en 22 oktober

In samenwerking met het Laurensberaad wordt twee maal een oecumenische kerkdienst gehouden. In januari over de tentoonstelling *Johan Thorn Prikker – de Jugendstil voorbij* en in oktober over *De Collectie Verrijkt*.

Symposium Johan Thorn

Prikker: Grensoverschrijdend
28 januari

Een wetenschappelijk symposium over het werk van Johan Thorn Prikker met zes (internationale) sprekers. Het tweede deel van dit symposium vindt later in het jaar plaats in Düsseldorf.

Themamiddag Hella Jongerius

29 januari

Een middag met lezingen door Hella Jongerius zelf en gastconservator Louise Schouwenburg.

Concerten Kamermuziek

30 januari en 13 november

Leden van het Rotterdams Philharmonisch Concert spelen op zondagmiddag kamermuziek.

Boijmans Club kinderworkshops

6 februari, 6 maart, 3 april, 8 mei, 18 en 19 juni, 4 september, 2 oktober, 6 november, 4 en 27-30 december

Het hele jaar door zijn er kinderworkshops voor kinderen van 5-10 jaar en kinderen van 10-15 jaar. In de workshops wordt getekend, gefotografeerd, geschilderd en gebouwd na een rondleiding door een tentoonstelling of de vaste collectie.

Museumprijs Feest

11 februari

Na het winnen van de BankGiro Loterij Museumprijs 2010 geeft het museum een feest met dj's in de Espressobar, een Stille Disco en een kunstproject op het binnenplein.

Lezing Schoonheid in

de Wetenschap
prof.dr. H. Galjaard
20 februari

Samensteller van de tentoonstelling, prof.dr. H. Galjaard, geeft een lezing over *Schoonheid in de Wetenschap*.

Rotterdamse Museumnacht

5 maart

De Rotterdamse Museumnacht heeft dit jaar als thema 10 X 010. Centraal in de programmering staat de tentoonstelling van Nathalie Djurberg *Snakes Knows it's Yoga*.

Symposium Schoonheid en Wetenschap

11 maart

Verskillende sprekers, van wetenschappers tot filosofen, belichten het thema 'schoonheid en wetenschap'. Sprekers zijn: Vincent Icke, Janneke Wesseling, Jan Molenaar, Gaël McGill, Maarten Frens, Robbert Dijkgraaf, Sjarel Ex en James McAllistar.

Lezing Gabriel Lester

13 maart

Gabriel Lester geeft naar aanleiding van zijn tentoonstelling *Suspension of Disbelief* een lezing over zijn werk en het thema 'magisch denken'.

Museumweekend

2 en 3 april

Twee dagen lang worden er gratis familierondleidingen gegeven rond het thema 'Laat je trakteren door een museum'.

Lezing De Collectie Verrijkt - Peter Hecht

27 april

Peter Hecht, samensteller van de opstelling *De Collectie Verrijkt*, geeft hierover een lezing.

Pasen

24 en 25 april

Tijdens de paasdagen biedt het museum gratis rondleidingen aan voor families door de vaste collectie.

Kinderopening

De Collectie Verrijkt
14 mei

Een feestelijke opening speciaal voor kinderen, met familierondleidingen, theaterrondleidingen, muzikale optredens en workshops.

Modeltekenworkshop

15 mei en 13, 20 en 27 november.

Na een rondleiding langs schilderijen en beelden uit de vaste collectie gaan deelnemers van de workshop modeltekenen zelf aan de slag in de Kunst Studio. Wegens succes wordt er in november een cursus modeltekenen van drie bijeenkomsten gegeven.

Opening Onderzeebootloods

28 mei

Tijdens de openingsdag bieden we buurtbewoners gratis inleidingen over de tentoonstelling *The One & The Many*.

Themamiddag

Elmgreen & Dragset

5 juni

Gastconservator Nicolette Gast houdt in de Onderzeebootloods een lezing over het eerdere werk van Elmgreen & Dragset en hun tentoonstelling in de Onderzeebootloods.

North Sea Jazz Round Town

3 en 10 juli

Twee maal is er een gratis jazzconcert op het binnenplein van het museum in het kader van North Sea Round Town, dat ieder jaar rondom het North Sea Jazz Festival plaatsvindt. Op 3 juli een optreden van Sara Bonne en op 10 juli van Artvark.

Filmvertoning

24 juli en 31 augustus

Vertoning van de documentaire *How Are You* over het kunstenaarsduo Elmgreen & Dragset met een inleiding over de tentoonstelling in de Onderzeebootloods.

Jeugdvakantieland

1 t/m 12 augustus

Jeugdvakantieland is een jaarlijks terugkerend tiendaags educatief en recreatief evenement voor kinderen van 4-12 jaar in Ahoy Rotterdam, tijdens de zomervakantie. Het doel is om Rotterdamse kinderen die niet op vakantie (kunnen) gaan een zinvol en betaalbaar vrijetijdsaanbod te bieden. Samen met Villa Zebra en het Nederlands Fotomuseum organiseert Museum Boijmans Van Beuningen het Museumplein: een educatief plein met onder meer workshops en een groot memoryspel.

Yeah Boij: HipHopHuis te gast in de Boijmans Hut

September en oktober

Twee maanden lang organiseert het HipHopHuis iedere zondag een workshop met een andere street art kunstenaar. Ook zijn er een feestelijke opening en afsluiting en maakt een street art kunstenaar een gigantische installatie.

De Wereld van Witte de With

10, 11 en 12 september

Tijdens het festival De Wereld van Witte de With opent het museum de deuren van de Serra-zaal direct aan de straat. Overdag en 's avonds kunnen bezoekers de speciaal uitgelichte tentoonstelling *DOK* van Machteld Wijnacker bekijken.

Gergiev Festival

14 september

Het Gergiev Festival geeft een concert in het auditorium van het museum: *Zee van Accordeons* door Eva Zöllner. Voorafgaand zijn er rondleidingen door de museumcollectie.

Theater rondleiding

18 september, 30 oktober, 20 november en 18 december

Een rondleiding ontwikkeld in samenwerking met het Ro Theater. Kinderen gaan met Sarah Sorgeloos op zoek naar haar man Simon die spoorloos is.

Camera Japan Festival

24 september

In het kader van het festival Camera Japan tonen we een documentaire over de Japanse kunstenaar Yayoi Kusama en vertelt een museummedewerker over haar werk *Infinity Room*, in 2010 aangekocht door het museum.

Symposium Nieuwe Energie

28 oktober

Conservator Annemartine van Kesteren vertelt in dit symposium over de totstandkoming van de tentoonstelling *Nieuwe energie in design en kunst*. Theo Jansen, Fiona Raby en Mike Thompson vertellen over hun werk dat in deze tentoonstelling te zien is.

Lezing en vraaggesprek Marijke van Warmerdam

30 oktober

Marijke van Warmerdam geeft een presentatie over haar werk, gevolgd door een vraaggesprek met gastconservator Jan Debbaut.

Filmvertoning Marijke van Warmerdam

12 en 26 november,

3 en 17 december

Vertoning van de korte film over Marijke van Warmerdam door filmmaker Rudolf Evenhuis.

Talkshow Rotterdam designprijs

11 december

Tim Vermeulen (Premsele) in gesprek met artistiek leider Joanna van der Zanden en de scouts Matthijs van Dijk, Sophie Krier en Joost Grootens.

Energie Werkplaats

27 - 30 december

Kunstenaar Wolf Brinkman creëert in de Kunst Studio een Energie Werkplaats. Een plek waar kinderen kunnen ontdekken, onderzoeken en uitvinden.

Personeel en organisatie

Formatiestaat 31 december 2011

aantal fte's 91,62
aantal medewerkers 110

Kengetallen personele samenstelling

aandeel mannen 46%
aandeel vrouwen 54%
aandeel 55+ 23%
aandeel 40-50 44%
aandeel 30 tot 40 20%
aandeel tot 30 13%
gemiddelde leeftijd is 46 jaar

Ziekteverzuim

Het museum streeft naar een gemiddeld cijfer onder de 5%. In 2011 is het ziekteverzuimcijfer nog steeds hoog als gevolg van een aantal langdurig zieke collega's. Het totale verzuim is 10,49% (9,26% in 2010), waarvan 5,4% lang verzuim (43 tot 365 dagen) en 2,6% extra lang verzuim (366 dagen en meer). De langdurige verzuimgevallen zijn niet arbeidsgelateerd. Het korte verzuim (< 8 dagen) is 1,29% in 2011. Het middellange verzuim (8 tot 42 dagen) is 1,2%. Ziekteverzuimcijfers worden berekend exclusief zwangerschaps- en bevallingsverlof.

Kengetal ziekteverzuim

Ziekteverzuimpercentage (exclusief zwangerschaps- en bevallingsverlof) 10,49%.

Mobiliteit

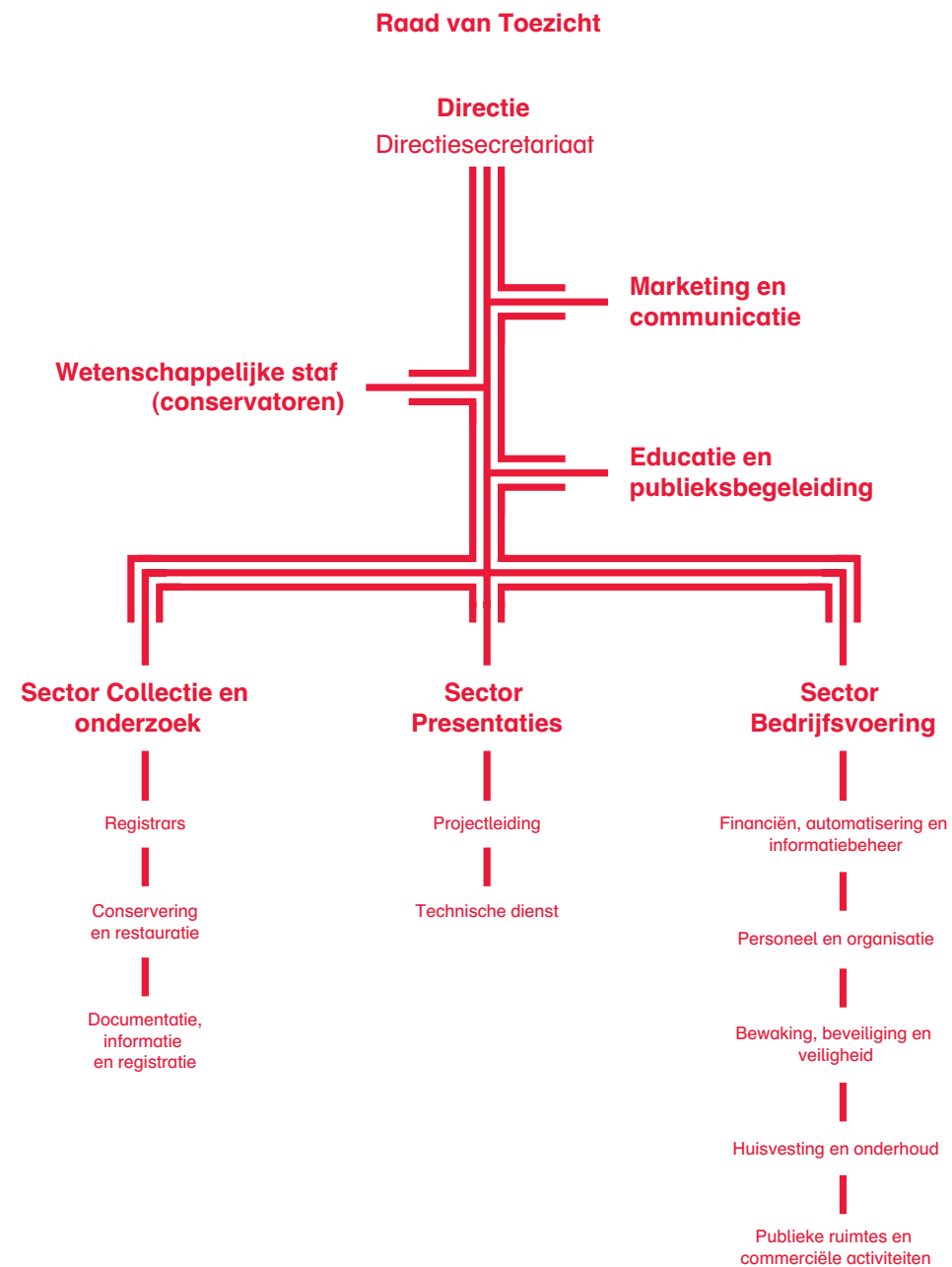
Er is sprake van een normale instroom, doorstroom en uitstroom in 2011. Openstaande functies door natuurlijke uitstroom zijn opgevuld. Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen is een B3 stichting, die de gemeente-CAO volgt. Op verzoek van het college van B en W zijn in 2011, wegens vermindering van subsidie met ingang van 2013, geen vaste contracten meer gesloten.

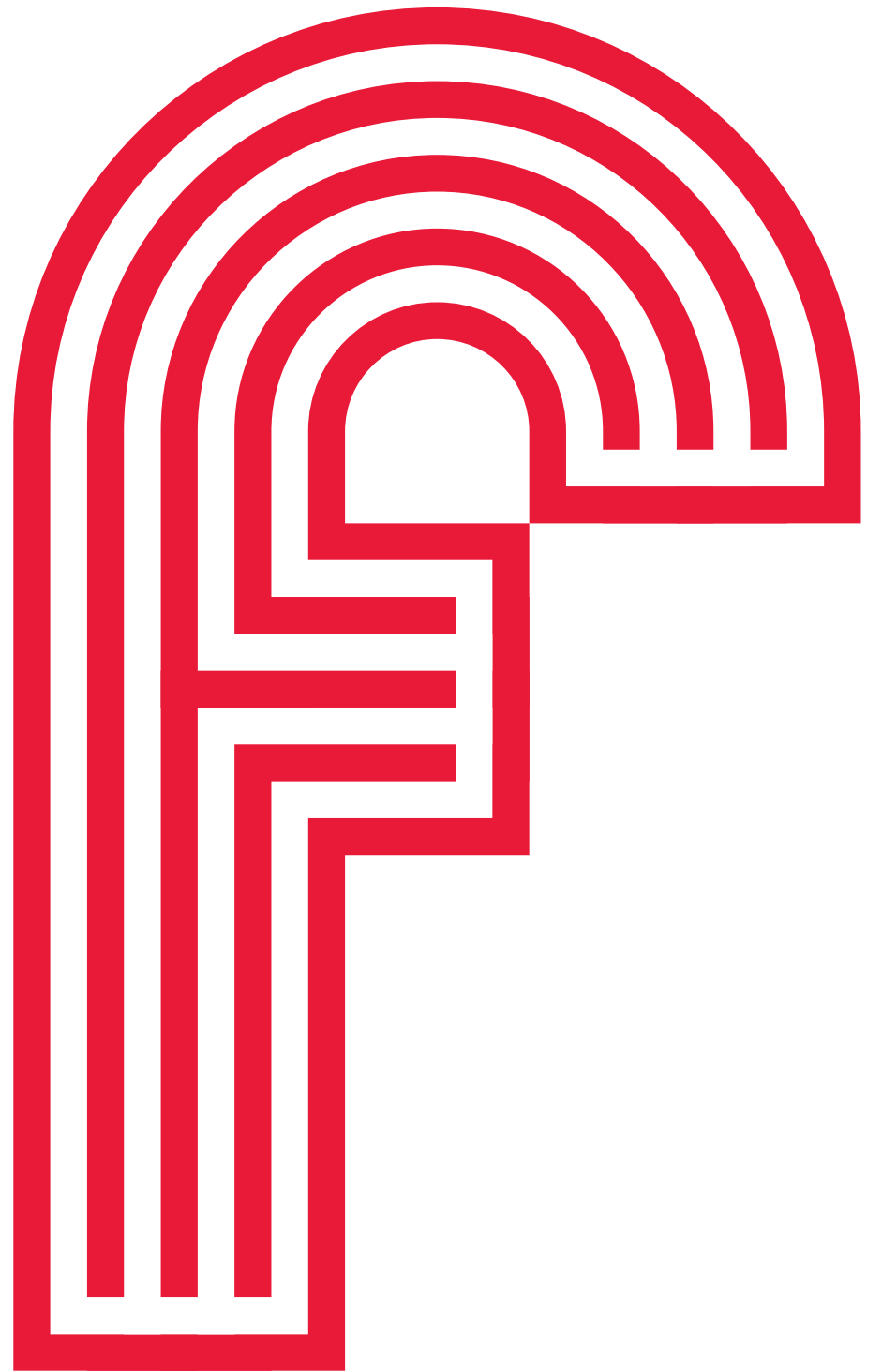
Kengetallen mobiliteit

instroom 14
uitstroom 12

	Voorl.	Achternaam	m/v	In dienst	Uit dienst	Functie
1	M.	Albers	m	1/10/01		medewerker bibliotheek
2	P.A.B.	Angela	m	1/01/93		medewerker technische dienst
3	S.	Atabay	v	1/12/82		medewerker kassa
4	A.M.	de Bakker	v	1/05/09		medewerker technische dienst
5	S.	Baldan Atabay	v	3/09/07	14/04/11	algemeen medewerker
6	J.M.	van den Berg	v	1/01/11		behoudmedewerker
7	M.A.A.	Bonten	v	1/10/07		medewerker restauratieatelier / papierrestaurator
8	H.J.A.	van Boxtel	m	1/09/01		hoofd bibliotheek
9	W.	Braber	m	1/04/81		hoofd huisvesting en onderhoud
10	E.	Breugem	v	15/04/11		management assistente
11	E.	van Buchem	v	20/03/06		projectleider presentaties
12	D.	Carasso	v	15/05/06		hoofd afdeling educatie en publieksbegeleiding
13	S.	Cohen	v	1/10/09		senior medewerker marketing en communicatie
14	P.J.G.	van der Coelen	m	1/08/03		conservator
15	C.A.	Cribbelier	v	16/09/01		medewerker kassa
16	M.	Degenkamp	v	1/03/08		medewerker beveiliging
17	F.	Dieleman	v	1/08/08		medewerker educatie
18	S.	Dirghpal	v	1/01/07		medewerker kassa
19	A.G.A.	van Dongen	v	1/02/86		conservator
20	S.C.J.M.	van Dongen	v	1/04/09		hoofd marketing en communicatie
21	R.	Doornhein	m	1/10/07		medewerker beveiliging
22	T.G.	te Duits	m	1/12/95		conservator
23	A.J.	Elen	m	1/10/02		senior conservator
24	T.G.J.	van Elferen	v	15/06/10	1/04/11	management assistente
25	J.	van Es	v	15/05/06		hoofd sector collectie en onderzoek
26	K.M.T.	Ex	m	1/05/04		directeur
27	W.	Frank	v	1/07/97		medewerker bibliotheek
28	P.	Gerritse	m	1/02/98		medewerker postkamer
29	J.	Giltaij	m	1/12/72		senior conservator
30	K.E.	van Ginkel	m	1/01/06	1/07/11	zakelijk leider, plaatsvervangend directeur
31	R.N.	Giordano	m	1/03/10	1/03/11	medewerker beveiliging
32	R.J.	Goedhart	m	1/03/08		medewerker technische dienst
33	J.	de Graaff	m	1/11/87		medewerker digitale collectieregistratie
34	C.A.G.	de Groen	v	1/07/11	1/12/11	medewerker marketing en communicatie
35	I.E.	Guicherit	v	15/05/06		senior medewerker informatiebeheer
36	R.J.	Guldemon	m	1/02/02	1/04/11	senior conservator
37	J.	Guliker	v	1/02/08		medewerker personeel en organisatie
38	T.K.	Haarsma	m	1/07/06		controller
39	F.	Haijtema	v	14/05/07	1/06/11	hoofd afdeling marketing en communicatie
40	E.D.	t Hart	v	1/05/09	1/01/12	medewerker planning
41	J.C.C.	Haspers	m	16/01/73		medewerker beveiliging
42	A.L.	Hauck	v	1/01/07		medewerker beveiliging
43	C.	van Hees	v	1/04/93		registrar collectie en onderzoek
44	E.	van der Heiden	m	1/04/06		senior coördinator beveiliging
45	M.A.	Heikamp	v	1/09/10		medewerker relatiebeheer en ontvangsten
46	A.M.	van der Hek	v	1/10/84		medewerker financiële administratie
47	R.	Hendriks	m	16/08/80		systeem- en netwerkbeheerder
48	E.	Hoek	v	1/05/11		redacteur
49	J.H.	Hulsman	m	1/01/83		behoudmedewerker
50	C.	Igesz	m	1/01/11		horecamanager
51	C.	Jacob	v	1/04/08		hoofd sector presentaties
52	P.G.	Jansen	m	1/02/01		medewerker restauratieatelier
53	H.K.	de Jong	v	1/09/98		medewerker bibliotheek, documentalist
54	S.	de Jong	v	11/05/98		projectleider presentaties
55	M.	Kasanpawiro	v	1/03/92		medewerker beveiliging
56	R.H.	Kern	m	1/12/95		coördinator beveiliging
57	J.	Kievit	v	1/01/08	1/10/11	coördinator personeel en organisatie

58	B.M.	Kramer	v	1/11/09	medewerker beveiliging
59	J.	Klavers	m	1/11/91	receptionist, telefonist, medewerker beveiliging
60	F.	Klijn	v	15/10/06	projectleider presentaties
61	F.	Krieg	m	15/12/83	assistent horecamanager
62	J.	Kroonen	m	1/01/07	medewerker beveiliging
63	F.	Lammertse	m	1/09/92	conservator
64	E.	de Langen	m	1/09/01	medewerker beveiliging
65	G.I.	Lansdorf	v	1/04/01	medewerker museumwinkel
66	E.	Leemans	m	1/07/04	hoofd beveiliging, bewaking en veiligheid
67	T.A.	Lemm	v	1/02/04	receptionist, telefonist
68	B.	van Lieshout	m	1/12/07	meewerkend voorman technische dienst
69	A.	van Lonkhuijsen	m	1/10/10	medewerker huisvesting en onderhoud
70	W.L.	Louman	m	1/03/05	hoofd technische dienst
71	J.J.A	Mast	v	1/02/02	secretaresse sector presentaties
72	N.	Mertens	m	1/11/96	medewerker beveiliging
73	N.	Mertens	v	1/08/11	junior conservator
74	L.J.	Morison	v	1/10/09	applicatiebeheerder TMS
75	K.	de Moor	v	1/06/07	senior educatief medewerker
76	E.	Mulder	m	15/03/94	1/01/12 medewerker technische dienst
77	P.	den Ouden	m	1/11/09	medewerker beveiliging
78	J.M.	den Ouden	m	1/11/09	coördinator meldkamer
79	A.A.M.	van Opdorp	v	1/04/01	medewerker museumwinkel
80	J.	van Oudheusden	v	1/04/03	overleden medewerker financiële administratie
81	I.S.	Plet	v	1/04/97	medewerker kassa
82	J.	van der Poel	m	1/01/07	medewerker beveiliging
83	W.J.	Pullen	m	1/03/86	medewerker nachtbewaking
84	J.G.	Rapmund	v	1/07/91	registrar collectie en onderzoek
85	R.	van Riemsdijk	m	1/01/07	medewerker beveiliging
86	N.	van Ruiven	v	1/01/07	medewerker beveiliging
87	M.M.	van Santen	v	1/09/11	informatiemanager
88	H.	Schmidt	m	1/03/91	medewerker technische dienst
89	B.M.	Schoonhoven	v	1/03/10	hoofd conservering en restauratie
90	R.	van der Schoot	m	1/11/09	medewerker beveiliging
91	L.C.	Schreuder	v	1/01/08	senior educatief medewerker
92	J.	Setoe	m	1/01/07	medewerker beveiliging
93	M.W.F.	Simon Thomas	v	1/04/93	senior conservator
94	B.A.	Slagman	v	1/04/10	senior medewerker financiële administratie
95	D.S.	van der Sluis	m	1/07/11	1/01/12 multimedia producer
96	M.	Sparreboom	m	1/05/91	coördinator beveiliging
97	T.	van der Spoel	m	1/03/07	coördinator meldkamer
98	J.V.	Tatsakis	v	1/11/04	registrar collectie en onderzoek
99	G.R.	Tel	m	1/11/96	medewerker onderhoud
100	S.	Terra	v	1/12/05	uitgever
101	F.A.	Terveer	m	1/02/04	helpdeskmedewerker
102	P.	van Velzen	v	1/11/09	medewerker beveiliging
103	J.M.	Verdonk	m	1/02/09	medewerker beveiliging
104	I.	Veldman	v	1/02/08	educatief medewerker
105	G.J.	Visser	m	1/09/01	floormanager
106	W.H.	de Vlieger	m	15/10/83	medewerker beveiliging
107	D.A.	van de Vrie	m	1/12/87	registrar collectie en onderzoek
108	D.D.	de Vries	m	14/10/02	hoofd museumwinkel
109	M.	Wafelbakker	v	1/05/97	registrar collectie en onderzoek
110	P.	Wageman	v	1/11/11	zakelijk leider, plaatsvervangend directeur
111	N.	van der Wal	v	1/01/09	hoofd documentatie, informatie en registratie
112	R.	de Zoete	m	1/08/91	medewerker bibliotheek
113	C.E.M.	Zwetsloot	v	1/10/02	directiesecretaresse
114	M.C.	Zwijenburg	v	1/09/09	medewerker financiële administratie

Bestuurlijke activiteiten en nevenfuncties directie

Sjarel Ex

Directeur

Bestuursfuncties

(huis)stichtingen:

- Voorzitter Fonds Willem van Rede
- Secretaris Stichting Museum Boijmans Van Beuningen
- Secretaris Stichting Lucas van Leyden
- Deelnemer zonder bestuurslidmaatschap Stichting Willem van der Vorm

Externe bestuurslidmaatschappen:

- Bestuurslid Stichting Museumpark, Rotterdam
- Bestuurslid Stichting Beeldspoor (collectie Schouwburg, Rotterdam)
- Bestuurslid Holland Art Cities, Den Haag
- Secretaris Stichting Paleis voor Volkslijt, Amsterdam
- Secretaris Stichting Designprijs, Rotterdam
- Bestuurslid algemeen bestuur Vereniging Deltametropool
- Bestuurslid algemeen bestuur EDBR (Economic Development Board Rotterdam)
- Directeurenoverleg Rotterdamse culturele instellingen
- Miniconvent (overleg directeuren van de grote Nederlandse musea voor moderne kunst)
- CIMAM (International Committee of ICOM for Museums and Collections of Modern Art)
- Comité van aanbeveling Stichting Keramiek Promotie Delft
- Comité van aanbeveling Stichting VerBEELDing Charley Toorop
- Lid kunstcommissie Havenbedrijf Rotterdam

- Lid stuurgroep restauratie Jachthuis Sint Hubertus, Hoge Veluwe, in opdracht van de Rijksbouwmeester
- Lid adviescommissie Stichting AVL Mundo, Rotterdam

Naast deze reguliere werkzaamheden incidenteel deelname aan stedelijke en landelijke adviescommissies, ad-hocadviezen voor cultuurfondsen enzovoort.

Erik van Ginkel

(tot 1 juli 2011)

Zakelijk leider, plaatsvervangend directeur

- Voorzitter Stichting Dance Works Rotterdam, Rotterdam
- Vice-voorzitter Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland, Den Haag
- Lid Museumconvent, overleg zakelijke directeuren Nederlandse kunstmusea
- Bestuurslid Stichting ArtAids, Barcelona/Amsterdam
- Vice-president Fundación H+F, Barcelona

Patty Wageman

(vanaf 1 november 2011)

Zakelijk leider, plaatsvervangend directeur

- Lid Raad van Toezicht, Stiftungsrat Kunsthalle Emden (Duitsland)
- Bestuurslid Metropolis M, Utrecht
- Lid Museumconvent, overleg zakelijke directeuren Nederlandse kunstmusea
- Bestuurslid POPGroningen, Groningen (tot en met december 2011)

Colofon

Redactie, tekst en productie

Medewerkers Museum Boijmans
Van Beuningen

Interviews

Alex de Vries

Vertaling

Lynne Richards

Vormgeving

Thonik, Amsterdam

Druk

Rotor Offsetdruk, Amsterdam

Papier

Arctic Volume, Casing II

Uitgave

Museum Boijmans Van Beuningen

Museumpark 18/20

3015 CX Rotterdam

Postbus 2277

3000 CG Rotterdam

T +31 (0)10 4419400

F +31 (0)10 4360500

info@boijmans.nl

www.boijmans.nl

© 2012, Museum Boijmans
Van Beuningen, Rotterdam

